

MARIA SCHEJBAL

A hand is shown from the bottom right, reaching out towards a large, flowing blue fabric that dominates the center of the frame. The background is a vibrant sky with orange and yellow clouds, suggesting a sunset or sunrise. Other colorful fabrics, including red and green, are seen floating or flying in the air, creating a sense of movement and energy.

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το βιβλίο αυτό συντάχθηκε και δημοσιεύθηκε με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Πρόγραμμα για τη δια βίου μάθηση, Grundtvig), ως μέρος του προγράμματος "Το ψυχόδραμα στον Εκπαιδευτικό Τομέα". (www.potens.com.pl)

Οι απόψεις που εκφράζονται στην παρούσα έκδοση είναι οι απόψεις του συντάκτη της και ως εκ τούτου δεν αντιπροσωπεύουν τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

www.cyaea.org.cy

www.psihodrama.ro

www.spi.pt

www.est.iq.pl

www.teatrgrodzki.pl

www.potens.com.pl

POTENS – Το ψυχόδραμα στον Εκπαιδευτικό Τομέα

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε αρχικά στην πολωνική γλώσσα. Αργότερα δημοσιεύτηκε σε πέντε γλώσσες
– στα Πολωνικά, στα Αγγλικά, στα Ρουμανικά, στα Ελληνικά και στα Πορτογαλικά.

Αγγλική μετάφραση: Andrew McGuire

Μετάφραση από τα Αγγλικά στα ρουμανικά: Laura Budiu

Μετάφραση από τα Αγγλικά στα Ελληνικά: Μαρία Σαράντη

Μετάφραση από τα Αγγλικά στα πορτογαλικά: Adriana Abreu

Εξώφυλλο, διάταξη σχεδιασμού: Krzysztof Tusiewicz

Φωτογραφίες: Krzysztof Tusiewicz και Tomasz Zieliński

Στη παρούσα δημοσίευση χρησιμοποιούνται επίσης διάφορες εργασίες που έχουν ετοιμαστεί από τους συμμετέχοντες του δοκιμαστικού προγράμματος των εργαστηρίων.

Πνευματικά δικαιώματα: Potens Project Partners

Στοιχειοθεσία: Anna Maśka

Εκτύπωση: Zakład Introligatorsko-Drukarski Stowarzyszenia Teatr Grodzki

Zakład Aktywności Zawodowej

Εκδότης

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki

Ul. S. Sempołowskiej 13, 43-300 Bielsko-Biała, www.teatrgrodzki.pl

Bielsko-Biała, 2010

ISBN 978-83-926612-5-2

Maria Schejbal

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θα ήθελα να ξεκινήσουμε από μια πολύ προσωπική εμπειρία. Η περιπέτεια μου ξεκίνησε πριν από δεκαπέντε χρόνια όταν δούλευα με νεαρούς εξαρτημένους σε θεατρικές ομάδες. Για μένα ήταν η πρώτη άμεση επαφή με τους τοξικομανείς και η πρώτη μου εμπειρία στον εθελοντισμό. Στο Κέντρο Καθολικής Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης των Νέων στην πόλη Bielsko-Biała, αποφάσισα να δημιουργήσω και να ηγηθώ μιας ομάδας θεάτρου. Ξεκίνησα ένα φιλόδοξο καλλιτεχνικό και εκπαιδευτικό έργο χωρίς την κατάλληλη προετοιμασία. Όμως σύντομα ανακάλυψα πως οι θεατρικές σπουδές μου ήταν ελάχιστα χρήσιμες για την εφαρμογή αυτού του νέου έργου. Για το πρώτο εργαστήριο πήρα ένα σενάριο που είχα προετοιμάσει – ένα δωδεκασέλιδο κείμενο όπου περιέγραψα με κάθε λεπτομέρεια τη σκηνή που είχα ως στόχο να δημιουργήσω. Ήλπιζα ότι θα προχωρούσαμε άμεσα στη δημιουργία του θεάματος αν και φυσικά περιμένα διάφορα προβλήματα και δυσκολίες. Η πραγματικότητα όμως, ξεπέρασε τις προσδοκίες μου ... Η τυποποιημένη μέθοδος εργασίας σε μια προβολή με αναγνώσεις και ανάλυση κειμένου αρχικά, με πολλαπλές, κουραστικές επαναλήψεις και τη στίλβωση των μεμονωμένων σκηνών, δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει στο περιβάλλον αυτό. Αρχικά η ομάδα έπρεπε πρώτα να γίνει κατανοητή, να "εξημερωθεί" και να ενθαρρυνθούν έτσι ώστε να συνεργαστούν. Προτού υλοποιήσω τα θεατρικά μου όνειρα, είχα να αντιμετωπίσω την "πρόσωπο με πρόσωπο" επαφή, την υποψία, την χαμηλή αυτοπεποίθηση, την αποθάρρυνση και την επιθετικότητα και την αντίσταση των νέων ηθοποιών. Θα έπρεπε επίσης να αντιμετωπίσω τη δική τους αβεβαιότητα και την έλλειψη εμπειρίας.

Αυτό που με βοήθησε ήταν να απομακρυνθώ από την παραδοσιακή προσέγγιση και να αξιοποιήσω τους πόρους, τα παιχνίδια, τις ασκήσεις και τις λιγότερο συμβατικές μεθόδους με μορφή παιχνιδιού, τα οποία υποστήριξαν την ένταξη στην ομάδα. Έτσι είχαμε την ευκαιρία να δημιουργήσουμε την πρώτη παράσταση και ακολούθησαν πολλές άλλες καθωσπρέπει παραγωγές, παρουσιάσεις και εκδηλώσεις για τους θεατές. Οι συμμετέχοντες ήταν ενεργοί συνδημιουργοί σε όλα αυτά τα καλλιτεχνικά έργα.. Για αρκετά χρόνια, ο πειραματισμός και η έρευνα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των ομάδων, ιδιαίτερα αυτών που επηρεάζονται από τις δικές τους δραματικές εμπειρίες ,συνοδεύτηκαν από την επίμονη ανάγκη μου να προχωρήσουμε πέρα από το αυστηρό θεατρικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η εργασία συνεχώς προσέκρουε στην ανάγκη επίλυσης των συγκρούσεων και των δύσκολων καταστάσεων μέσα στην ομάδα. Μου έλειπε η θεραπευτική εμπειρία και η γνώση των μεθόδων που θα βοηθούσαν έτσι ώστε να ξεπεραστεί ο φόβος, η απογοήτευση, η παθητικότητα και να ενεργοποιηθούν και να δοθούν κίνητρα

στους συμμετέχοντες. Εντελώς τυχαία ανακάλυψα το ψυχόδραμα εκπαίδευσης το οποίο αποδείχθηκε για μένα, από πολλές απόψεις, μια κρίσιμη καμπή στην εμπειρία και μου έδωσε καινούρια εργαλεία και νέες προσεγγίσεις σε εκπαιδευτικά καθήκοντα. Η αρχική μου γνωριμία με το ψυχόδραμα – μια τριετή πορεία στο Πολωνικό Ινστιτούτο Ψυχοδράματος στην Κρακοβία – επίσης είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή των διεθνών πρωτοβουλιών που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Grundtvig.

Το έργο "Το Ψυχόδραμα στον Εκπαιδευτικό Τομέα" (Οκτώβριος 2008 – Σεπτέμβριος 2010) υλοποιήθηκε με τη συνεργασία πέντε οργανώσεων που λειτουργούν στην Πολωνία, τη Ρουμανία, τη Πορτογαλία και τη Κύπρο. Η συνεργασία αυτή απαρτίζεται από τους πιο κάτω οργανισμούς: Το Bielskie Artistic Association Grodzki Theater στην πόλη Bielsko-Biala (συντάκτης και συντονιστής του σχεδίου), το J.L. Moreno Psychodrama Society, από την πόλη Cluj-Napoca στη Ρουμανία, ο Σύνδεσμος Εκπαίδευσης Ενηλίκων από τη Λευκωσία στην Κύπρο, το Portuguese Society for Innovation από την Πόρτο στην Πορτογαλία και το EST Lifelong Learning Centre από τη πόλη Wadowice στην Πολωνία.

Η πρώτη φάση του σχεδίου ήταν αφιερωμένη στην εξέταση της δυνατότητας εφαρμογής του ψυχοδράματος στην εκπαίδευση, ιδίως στην ανάπτυξη και την υλοποίηση του πιλοτικού προγράμματος των εργαστηρίων με τους εμπειρογνώμονες και εκπαιδευτικούς του ψυχοδράματος, του κοινωνικού δράματος και της δραματοθεραπείας. Το έργο δημιούργησε μια πλατφόρμα συνεργασίας μεταξύ αυτών των οργανισμών και παρέχει διεθνή συζήτηση για την καταλληλότητα των ψυχοδραματικών μεθόδων σε εκπαιδευτικά προγράμματα. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις λεγόμενες "ευαίσθητες" ομάδες. Η έκθεση αυτή είναι μια προσπάθεια για να συλλέξει και να συνοψίσει τις πιο σημαντικές, γόνιμες και δημιουργικές εμπειρίες από το πρόγραμμα, αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στις περιγραφές των πραγματικών δραστηριοτήτων, των τεχνικών και των σεναρίων που χρησιμοποιούνται στα εργαστήρια.

Η διάρθρωση της δημοσίευσης αποτελείται από τέσσερις θεματικές ενότητες. Στην πρώτη, παρουσιάζονται εν συντομία οι όροι και οι κανόνες για την ασφαλή και την αποτελεσματική χρήση του ψυχοδράματος και των συναφών επιστημών στην θεραπευτική εκπαίδευση των ενηλίκων. Ένα σημαντικό μέρος του κεφαλαίου είναι μια εισαγωγή στις βασικές έννοιες στον τομέα του ψυχοδράματος, του κοινωνικού δράματος και της δραματοθεραπείας. Στο τμήμα αυτό – το "Θεωρητικό Υπόβαθρο" αναφέρεται σε ένα έγγραφο που συνέταξε ο εταίρος από τη Ρουμανία βάσει των εκθέσεων και των αποτελεσμάτων ολόκληρης της ομάδας του

έργου (το πλήρες κείμενο βρίσκεται στα αγγλικά στην ιστοσελίδα: www.potens.com.pl). Η επόμενη ενότητα, τα "Εκπαιδευτικά Πλαίσια", επικεντρώνεται στους εκπαιδευτές που εργάζονται με τους ενήλικες – τις ανάγκες τους και τα προβλήματα και τις προκλήσεις που παρουσιάζονται με την επαφή με άτομα που χρήζουν ιδιαίτερης υποστήριξης. Το τρίτο κεφάλαιο – "Προθέρμανση και Κοινωνιομετρικές Τεχνικές" περιέχει περιγραφές διαφόρων ασκήσεων που να βοηθήσουν στην ενσωμάτωση της ομάδας καθώς και στο να δώσουν κίνητρα στους συμμετέχοντες να συμβάλουν στις δραστηριότητες και να αναζητήσουν τις δημιουργικές τους δυνατότητες. Τέλος, τα "Εκπαιδευτικά Σενάρια" είναι μια επιλογή ορθών πρακτικών και πρακτικών ιδεών για τη διεξαγωγή των μαθημάτων που χρησιμοποιούν δημιουργικές και προσαρμοσμένες μεθόδους.

Η έκδοση δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της συνεργασίας μιας διεθνούς ομάδας εμπειρογνομόνων που εργάζονται στον τομέα του ψυχοδράματος, του κοινωνικού δράματος, της δραματοθεραπείας και της εκπαίδευσης. Η διατύπωση των μεθοδολογικών θεωριών, οι λεπτομερείς εκθέσεις των εργαστηριακών συναντήσεων καθώς και η ιδιαίτερη προσοχή των εκπαιδευτών ήταν το σημείο εκκίνησης για την εργασία μου όσον αφορά τη δημοσίευση. Θέλω να ευχαριστήσω όλους όσους εμπλέκονται στη διαδικασία τεκμηρίωσης του εργαστηρίου και προβληματίζονται όσον αφορά τα επιτεύγματα τους. Αυτό το πρωτοποριακό έργο έγινε από μια ομάδα που αποτελείται από τους ακόλουθους: Δρ Ένα Varró, Δρ Maria Roth, Sorina Bumbuluț, Horatiu Nil Albin, Júlia Szigeti (Ρουμανία), Ρούλλα Δημητρίου και Κλείτος Συμεωνίδης (Κύπρος), Jose Luis Mesquita, Ana Leal και Sara Brandao (Πορτογαλία), καθώς και την Άννα Bielańska, Igor Hanuszkiewicz, Piotr και Justyna Kostuchowski, Anna Wrobel και Aleksander Schejbal (Πολωνία). Μεγάλη σημασία στη διαμόρφωση της τελικής μορφής της δημοσίευσης ήταν επίσης οι εκθέσεις από τους συμμετέχοντες στα εργαστήρια από όλες τις χώρες που συμμετείχαν. Έφεραν πολύτιμες γνώσεις σχετικά με την εφαρμογή των τεχνικών, των ιδεών και των νέων προσεγγίσεων στην εκπαιδευτική εργασία σε συγκεκριμένους τομείς στα πλαίσια διαφόρων προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης.

Η παρούσα δημοσίευση, με την άδεια των συνεργατών του έργου, είναι αφιερωμένη στη ψυχοδραματική ομάδα μου: Ana, Beata, Bożena, Dorota, Ela, Joanna, Kasia, Magda, Μάργκαρετ, Margaret, καθώς και Zuzia και των δύο Ρουμάνων (Πολωνικό Ινστιτούτο του Ψυχοδράματος – Επίπεδο I Η Ψυχοδραματική Μεθοδολογία Μορένο, Κρακοβία 2006-2008).

Maria Schejbal

Το θεωρητικό υπόβαθρο

Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του προγράμματος αυτού ήταν η ανάλυση της ειδικής χρήσης του ψυχοδράματος, του κοινωνικού δράματος και της δραματοθεραπείας στην εκπαίδευση ενηλίκων. Οι κοινές πτυχές σε αυτούς τους τομείς εξετάστηκαν σε όλες τις χώρες – συνεργάτες και πραγματοποιούνται σε διάφορα επίπεδα – με έρευνα (η ανάλυση των πηγών κειμένων, οι συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς και θεραπευτές, μια έρευνα), με την ανάπτυξη και την υλοποίηση πιλοτικών έργων για εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές που εργάζονται με ενήλικες καθώς επίσης και σε καθημερινή βάση στην εκπαίδευση των διαφόρων ομάδων των ενήλικων μαθητών. Ο στόχος ήταν να ελεγχθεί αν οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη θεραπεία, που συνδέεται με τη δυνατότητα του κάθε ατόμου για δημιουργικότητα, θα μπορούσαν να συμβάλουν στη διαφοροποίηση καθώς και στη συμβολή μιας γενικής βελτίωσης του ήδη ευρέως κατανοητού τομέα στην εκπαίδευση των ενηλίκων. Εξαιρετικά σημαντική ήταν η απάντηση στο ερώτημα σχετικά με την επίδραση των εφαρμοζόμενων πρακτικών του ψυχοδράματος για τις βασικές δεξιότητες που απέκτησαν οι συμμετέχοντες: η δημιουργική έκφραση, η ανεξαρτησία στη μάθηση και στη κοινωνική επάρκεια.

Τα αποτελέσματα της συνεργασίας των συνεργατών στον τομέα, παρουσιάστηκαν στο έγγραφο "Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη χρήση του ψυχοδράματος στην Εκπαίδευση των Ενηλίκων" – είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του έργου (www.rotens.com.pl). Το κεφάλαιο που ακολουθεί είναι μια παρουσίαση από επιλεγμένες έννοιες και θεωρίες που αποτελούν τη θεωρητική βάση για τις δραστηριότητες, τις εκπαιδευτικές ιδέες και τα σενάρια που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο του έργου και περιγράφονται με περισσότερες λεπτομέρειες σε επόμενα τμήματα του παρόντος εγγράφου.

Ορισμοί

Το πρόγραμμα των πιλοτικών εργαστηρίων σε όλες τις χώρες-συνεργάτες συνίσταται κυρίως σε πρακτικές δραστηριότητες με τη θεωρία να έχει το μικρότερο ρόλο. Αυτό εφαρμόστηκε κυρίως ως αποτέλεσμα της αντίληψης των εμπειρογνομόνων του ψυχοδράματος, του κοινωνικού δράματος και της δραματοθεραπείας, οι οποίοι αναφέρουν ότι το πιο σημαντικό στοιχείο εισαγωγής για την κατανόηση των δυνατοτήτων αυτών των φαινομένων είναι: η δραστικότητα, η εμπειρία από την παρουσίαση στη σκηνή, η γνωριμία με την ομάδα και με την άμεση εμπειρία. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες του έργου τόνισαν ότι τα στοιχεία της θεωρίας που έμαθαν κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης ήταν πολύ σημαντικά για αυτούς.

Η θεωρητική εισαγωγή είναι απαραίτητη, επειδή όλα τα πράγματα που έχω ανακαλύψει εδώ είναι κάτι εντελώς καινούργια για μένα.

Οφείλω να ομολογήσω, πως μερικές φορές συμπάσχω με τη δράση τόσο βαθιά έτσι ώστε να χάνω την απόσταση μου και σταματώ για να κατανοήσω τι συμβαίνει πραγματικά. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η θεωρία είναι απαραίτητη.

Μια σύντομη περίληψη της εισαγωγής των βασικών όρων που καλύπτουν το αντικείμενο του έργου δεν μπορεί να δώσει μια πλήρη εικόνα των μεθόδων που εφαρμόζονται στο ψυχοδράμα, το κοινωνικό δράμα και τη δραματοθεραπεία. Όλοι όσοι ενδιαφέρονται για μια λεπτομερή γνώση για αυτά τα πεδία θα πρέπει να ανατρέξουν στη πηγή της λογοτεχνίας, η οποία είναι διαθέσιμη σε πολλές γλώσσες. Υπάρχουν δεκάδες αντικείμενα τα οποία μπορεί να είναι χρήσιμα για τους εκπαιδευτικούς στην ενότητα της βιβλιογραφίας (πάνω απ' όλα τα αγγλικά δημοσιεύματα).

Ένα πολύτιμο συμπλήρωμα για συγκεκριμένους ορισμούς είναι το τηλεοπτικό υλικό το οποίο περιέχει μεταξύ άλλων ένα εργαστήριο του ψυχοδράματος που καταγράφηκε στις τάξεις στη Ρουμανία. Δίνει μια μοναδική εικόνα της δουλειάς του πρωταγωνιστή (το πρόσωπο που αναλύει το πρόβλημά του στη σκηνή) η οποία συνήθως επιβεβαιώνεται μόνο από τα μέλη της ομάδας. Τα υπόλοιπα υλικά από βιντεογραφήσεις είναι επίσης ένα σημαντικό συμπλήρωμα και ένα παράδειγμα του "θεωρητικού υπόβαθρου". Μας επιτρέπει να δούμε αυτά τα πράγματα που δεν μπορούν να περιγραφούν με λόγια. Τα ακόλουθα κεφάλαια της δημοσίευσης ορίζονται σαφέστερα και εστιάζονται κυρίως σε συγκεκριμένα παραδείγματα – γεγονότα που συνέβησαν κατά τη διάρκεια των τάξεων.

Το ψυχοδράμα είναι μια ψυχοθεραπευτική μέθοδος και υποστηρίζει την προσωπική εξέλιξη, προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία να παρουσιαστούν οι εμπειρίες,

τα προβλήματα, οι δυσκολίες και οι εσωτερικές συγκρούσεις με τη μορφή μιας δραματοποίησης. Σχετικά με την ψυχοδραματική σκηνή – "εδώ και τώρα" – θα παρουσιαστούν οι αναμνήσεις του παρελθόντος συγκεκριμένων εκδηλώσεων καθώς και τα προσωπικά δράματα, οι φαντασιώσεις και τα όνειρα τους αλλά και τα σενάρια των καταστάσεων που μπορεί να συμβούν στο μέλλον. Αυτές οι παραστάσεις στη σκηνή είναι είτε πολύ παρόμοιες με τις καταστάσεις που συμβαίνουν στην πραγματική ζωή ή είναι ένα είδος μεθόδου παρουσίασης των ψυχικών καταστάσεων και των διαδικασιών. Οι ρόλοι των διαφόρων χαρακτήρων και τα συναισθήματα τα οποία είναι σημαντικά για τον πρωταγωνιστή παίζονται από διάφορα μέλη της ομάδας, τα οποία έχει επιλέξει ο πρωταγωνιστής. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν στα έργα πολλαπλά αντικείμενα και υλικά φροντιστηρίου.

Η βασική τεχνική που εφαρμόζεται στο ψυχόδραμα είναι η Αντιστροφή Ρόλου. Επιτρέπει στον πρωταγωνιστή να παίξει ρόλους από διάφορους χαρακτήρες, πάνω στη σκηνή και να μιλήσει με τη φωνή τους. Στη συνέχεια, τα λόγια και η συμπεριφορά του πρωταγωνιστή επαναλαμβάνονται από ένα πρόσωπο που παίζει ένα συγκεκριμένο ρόλο και αυτό το πρόσωπο ονομάζεται η "υποστήριξη του εγώ". Η θεατρική πραγματικότητα του ψυχοδράματος παίζει πάντα σύμφωνα με το προσωπικό σενάριο του πρωταγωνιστή.

Μερικές από τις υπόλοιπες ψυχοδραματικές τεχνικές είναι: η υπόδυση ρόλου (από την απόδοση διάφορων χαρακτήρων και τη συμπεριφορά τους σε διαφορετικές συνθήκες), ο διπλασιασμός (τα μέλη της ομάδας μιλούν στο όνομα του πρωταγωνιστή, του δίνουν συμβουλές τις οποίες μπορεί να θεωρήσει κατάλληλες για τις καταστάσεις του ή να τις απορρίψει) και η αντανάκλαση (η εμφάνιση του εκπροσώπου του πρωταγωνιστή στη σκηνή, χάρη στην οποία ο πρωταγωνιστής θα είναι σε θέση να αποστασιοποιηθεί και να παρακολουθήσει την κατάσταση από μια άλλη προοπτική).

Η δομή του ψυχοδράματος περιλαμβάνει τρία βασικά στάδια: τη προθέρμανση, τις δραστηριότητες και το κλείσιμο, οι οποίες βασίζονται στην κατανομή των συναισθημάτων εντός της ομάδας. Το τελευταίο στάδιο είναι: η κατανομή (οι συμμετέχοντες μιλούν για τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους, τα οποία συνδέονται με τη σκηνή που παίχθηκε), η ανατροφοδότηση από τους ρόλους (οι άνθρωποι που έπαιξαν συγκεκριμένους ρόλους τώρα μιλάνε για τα συναισθήματα και τις συγκινήσεις που έζησαν κατά τη διάρκεια του έργου) και την ανατροφοδότηση της ταυτότητας (τα μέλη της ομάδας μιλούν για την εμπειρία που προέρχεται από την μίμηση είτε του πρωταγωνιστή ή άλλου χαρακτήρα, η οποία έγινε κατά τη διάρκεια της παράστασης).

Ο δημιουργός του ψυχοδράματος είναι ο **Jacob Levy Moreno** (1889-1974), ένας Ρουμάνος ψυχίατρος και ψυχοθεραπευτής, του οποίου οι ιδέες έκτοτε έχουν εφαρμοστεί στην πράξη από πολλούς θεραπευτές σε όλο τον κόσμο. Ο Moreno, στη θεωρία του, τόνισε πολύ τη σημασία και την αξία μιας ομαδικής εμπειρίας. Υποστήριξε ότι κάθε άνθρωπος αναπτύσσεται και μεγαλώνει σε μια ομάδα, η οποία έχει μια μοναδική δύναμη αλληλεπίδρασης που προέρχεται από την εσωτερική δυναμική του και τις δυναμικές διεργασίες που συμβαίνουν μέσα στην ομάδα. Μια ομάδα είναι σαν ένας καθρέφτης όπου όλοι μπορούν να δουν το δικό τους προβληματισμό.

Βασίζεται στα εξής: "Teatr, który leczy [Το θέατρο που θεραπεύει]", Anna Bielańska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego [Εκδοτικός Οίκος Jagiellonian University], 2005 και Peter Kellerman Felix "Εστίαση του Ψυχοδράματος. Η Θεραπευτική Προσέγγιση του Ψυχοδράματος", Kingsley Jessica Publishers, 1992

Το κοινωνικό δράμα είναι μια μέθοδος η οποία συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με το ψυχόδραμα. Έχει την ίδια θεμελιώδη δομή που καλύπτουν τις τρεις φάσεις του έργου. Η κύρια διαφορά μεταξύ των δύο μεθόδων είναι ότι το ψυχόδραμα ασχολείται κυρίως με τις προσωπικές αιτίες των προβλημάτων, ενώ το κοινωνικό δράμα αγγίζει τα υποκείμενα θεμέλια πάνω στα οποία οι συλλογικές μας ρίζες διαμορφώθηκαν ή παραμορφώθηκαν. Οι σημαντικότεροι λόγοι για την εφαρμογή του κοινωνικού δράματος είναι: η καλύτερη κατανόηση της κοινωνικής κατάστασης για την εμπάθυνση των γνώσεων των συμμετεχόντων σε ότι αφορά τους ρόλους που διαμορφώνουν την κατάσταση αυτή (τους ρόλους που διαδραματίζουν οι ίδιοι και οι άλλοι άνθρωποι) και η εμπειρία της κάθαρσης από την έκφραση των συναισθημάτων που συνδέονται με ένα συγκεκριμένο αντικείμενο.

Βασίζεται στα εξής: "Το εγχειρίδιο του Ψυχοδράματος", Επιμέλεια: Marcia Karp, Paul Holmes και Kate Tauvon Bradshaw, Routledge, 1998

Η δραματοθεραπεία είναι ένας κλάδος των Τεχνών Θεραπείας που κάνει εκούσια χρήση της δεδομένης μορφής τέχνης και της δημιουργικής διαδικασίας για συγκεκριμένους θεραπευτικούς σκοπούς. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στη δραματοθεραπεία ποικίλουν από τους μύθους, από τις επιδόσεις στη σκηνή, την κίνηση, την προσωποποίηση, το σχέδιο, την ομιλία, το ρεπερτόριο των ρόλων, το συμβολισμό και την αλληγορία. Ο συνδυασμός της θεραπείας και της δημιουργικής δραστηριότητας επιτρέπει στον θεραπευτή, καθώς και στον ασθενή, να συμμετάσχουν στη διαδικασία με ενεργό τρόπο. Το βασικό στοιχείο της δραματοθεραπείας είναι ο αυτοσχεδιασμός, όπου δεν χρησιμοποιούνται προπαρασκευασμένα

κείμενα ή σενάρια. Οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στις ανάγκες της ομάδας και επικεντρώνονται στο "εδώ και τώρα". Οι διαδικασίες της δραματοθεραπείας θυμίζουν σκηνικές παραγωγές. Η ομάδα τροφοδοτεί το θέμα της παράστασης και η γνώση, η εμπειρία και οι δεξιότητες του θεραπευτή είναι η τεχνική υποστήριξη. Δεν πρόκειται για την ύπαρξη ενός καλού ηθοποιού, αλλά για τη χρήση καλλιτεχνικών μέσων για την ανάπτυξη κάποιου. Απαιτείται η διαφάνεια για τη διαδικασία καθώς και μια καθιερωμένη σχέση με αυτό το κομμάτι της προσωπικότητας μας την οποία θεωρούμε αδύνατη ή άρρωστη. Η δραματοθεραπεία δεν ενδεικνύεται τόσο για την επίλυση του προβλήματος όσο για να πραγματοποιήσει τον εσωτερικό διάλογο στο μέτρο του δυνατού για κάποιον που χρησιμοποιεί τη φαντασία και τη δημιουργικότητα του. Εχουμε το θάρρος για να ξεκινήσουμε ένα εκπληκτικό ταξίδι – αυτό που ο Joseph Campbell, ένας Αμερικανός ανθρωπολόγος και σπουδαστής των θρησκειών, περιγράφει ως το "Ταξίδι ενός ήρωα". Στην δραματοθεραπεία, ο θεραπευτής είναι σαν τον Ερμή που κινείται ομαλά ανάμεσα στο κόσμο – το συνειδητό, το υποσυνείδητο και η παρούσα στιγμή. Συχνά, αυτός είναι και ο σκηνοθέτης, ο αγγελιοφόρος, ο εκπαιδευτής, ο θεατής και ο κριτής. Ο θεραπευτής δεν επουλώνει ή λέει στον ασθενή τι πρέπει να κάνει και πως να ζήσει τη ζωή του. Το ίδιο το δράμα καταλαμβάνει τη θεραπευτική δύναμη.

Με βάση το άρθρο της Ρούλλας Δημητρίου, Arteri Magazine, αρ 4, 2007, Κύπρος

Ο αυθορμητισμός και η δημιουργικότητα, σύμφωνα με τον Moreno, είναι συμβιωτικά – το ένα δεν θα μπορούσε να υπάρξει χωρίς το άλλο. Ο Moreno περιγράφει τον αυθορμητισμό σαν τη διαδικασία όπου ανοίγεται σταδιακά κάτω από την επίδραση της διαίσθησης και της φαντασίας. Ο όρος 'αυθορμητισμός' προέρχεται από τη Λατινική λέξη 'sponte' – που ετυμολογικά σημαίνει, η ελεύθερη βούληση από κάποιον. Ο αυθορμητισμός είναι το κλειδί για τη δημιουργικότητα και τη ζωτικότητα. Είναι η πηγή της βαθιάς χαράς και η ουσία

από τα πιο αυθεντικά στοιχεία του 'Εγώ'. Κατά την άποψη του Moreno, ο άνθρωπος διαθέτει τεράστιους πόρους αυθορμητισμού, οι οποίοι είναι κρυμμένοι και είναι απαραίτητη η εκπαίδευση για την απελευθέρωση και για την ενεργοποίησή τους. Ο αυθορμητισμός μπορεί να είναι παρόν σε διαφορετικές στιγμές – όταν ο άνθρωπος σκέφτεται, όταν ενεργεί, όταν αισθάνεται κάτι, αλλά και όταν είναι σε ανάπαυση. Ο όρος 'δημιουργικότητα' προέρχεται από τη Λατινική λέξη 'creatio' – που σημαίνει δημιουργία. Σύμφωνα με τον Moreno, η δημιουργικότητα δεν είναι αποτέλεσμα της περισυλλογής ή της οργάνωσης, αλλά προκύπτει από μια αμφίδρομη διαδικασία του αυτοσχεδιασμού στην οποία η σωματική άσκηση αυξάνει την πνευματική συμμετοχή.

Βασίζεται στα εξής: Anna Bielańska, "Kreatywność – źródło w ogrodzie życia" [Δημιουργικότητα – η πηγή στον κήπο της ζωής] στο: "Psychodrama. Elementy teorii i praktyki" [Το ψυχόδραμα. Στοιχεία της θεωρίας και της πρακτικής], redakcja naukowa [Scientific Editorial Office] Anna Bielańska, ENETEIA, 2009

Η δημιουργικότητα είναι μια ενέργεια η οποία έχει τη δύναμη της μεταμόρφωσης, όπου εισάγει νέα πράγματα για τις υπάρχουσες φόρμες. Είναι μια διαδικασία – ένα ταξίδι και όχι ο τελικός προορισμός. Η δημιουργικότητα πρέπει να ενισχυθεί για να μην σταθεροποιηθεί. Απαιτεί τη φαντασία, τον αυθορμητισμό, τη φαντασίωση και τα όνειρα, τις σκέψεις και την επανεξέταση και το θαυμασμό. Η προσφορά ιδεών της φαντασίας και της φαντασίωσης για δημιουργικότητα – πιστευτή ή απίστευτη. Για να γίνουν πραγματικότητα, χρειάζονται οι σκέψεις και η επανεξέταση και χάρη στην αμεσότητα, η δημιουργικότητα παραμένει ζωντανή και παραγωγική. Τέλος, η αίσθηση του θαυμασμού, μας επιτρέπει να αντιληφθούμε την ομορφιά με όλα αυτά που μας περιβάλλουν.

Με βάση το άρθρο της Ρούλλας Δημητρίου, Arteri Magazine, αρ 4, 2007, Κύπρος

Η θεωρία του Ρόλου

Ένας ρόλος μπορεί να οριστεί ως η πραγματική και αληθινή μορφή όπου ο εαυτός θεωρεί δεδομένο. Ένας ρόλος λειτουργεί σε συγκεκριμένο πλαίσιο και χρόνο και είναι μια αντίδραση σε μια κατάσταση η οποία περιλαμβάνει επίσης άλλους ανθρώπους. Η προηγούμενη εμπειρία ενός συγκεκριμένου προσώπου και των πολιτισμικών προτύπων που υπάρχουν στην κοινωνία επηρεάζουν το σχήμα του. Κάθε ρόλος περιέχει μια προσωπική και μια πολιτισμική πτυχή.

Η ιδέα των ρόλων είναι η βασική πτυχή του ψυχοδράματος του Moreno. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο καθένας μας έχει το δικό του ρεπερτόριο ρόλων, οι οποίοι συνερ-

γάζονται μεταξύ τους. Ένας αντι-ρόλος αντιστοιχεί σε κάθε ένα από τους ρόλους, που συχνά είναι κρυμμένος και ανενεργός. Οι ρόλοι μπορεί να παρατηρηθούν, να αναπτυχθούν και τεθούν σε πράξη επιτρέποντας μας να τους αλλάξουμε σύμφωνα με τη βούληση μας. Το αντίθετο του αυθορμητισμού και της δημιουργικότητας είναι η 'πολιτιστική διαφύλαξη' – η παραδοσιακή, οι κοινές σχηματικές αναπαραστάσεις για τη συμπεριφορά και τους ρόλους, δηλαδή η μάσκα που φορούμε σε καθημερινή βάση. Ο Moreno ήταν βαθύτατα πεπεισμένος ότι ένας άνθρωπος θα μπορεί να αναζητήσει νέους τρόπους έκφρασης ο ίδιος, να αναζητήσει νέους ρόλους. Μπορεί επίσης να παίξει τους 'παλιούς' ρόλους με ένα νέο τρόπο. Ένα καλό παράδειγμα μιας τέτοιας κατάστασης είναι στο έργο του καθηγητή ο οποίος είτε αντιγράφει τα ίδια παλιά πρότυπα είτε ψάχνει για διάφορες νέες καινοτόμες ιδέες για το πώς να περάσει την γνώση.

Βασίζεται στα εξής: Anna Bielańska, "Role i ich znaczenie" [Οι ρόλοι και το νόημα τους] στο: "Psychodrama. Elementy teorii i praktyki" [Το Ψυχόδραμα. Στοιχεία της θεωρίας και της πρακτικής], redakcja naukowa [Scientific Editorial Office] Anna Bielańska, ENETEIA, 2009

Το ψυχόδραμα στην Εκπαίδευση

"Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη Χρήση του Ψυχοδράματος στην Εκπαίδευση Ενηλίκων" – το έγγραφο το οποίο δημιουργήθηκε ως μέρος του έργου – αποτελεί πολλές σχετικές διατριβές που βασίζονται τόσο στο θεωρητικό αντικατοπτρισμό όσο και στις εμπειρίες που προέρχονται από το πιλοτικό πρόγραμμα. Μαρτυρεί πολλαπλά πλεονεκτήματα που είναι το αποτέλεσμα μιας δημιουργικής σύνδεσης των δύο αυτών πεδίων αλλά μαρτυρεί επίσης τους κινδύνους που συνδέονται με τη χρησιμοποίηση των ψυχοδραματικών τεχνικών με ανθρώπους που δεν είναι σωστά προετοιμασμένοι.

- Το ψυχόδραμα, ως μέθοδος ομαδικής εργασίας, μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας οικοδομώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας καθώς επίσης και ενισχύοντας την ακεραιότητα της ομάδας. Αυτοί είναι οι παράγοντες που βοηθούν τους ακροατές να ξεπεράσουν τους φόβους και τις δυσκολίες που συνδέονται με τις προκλήσεις του εκπαιδευτικού προγράμματος καθώς επίσης και να διευκολύνουν την επαφή με τους καθηγητές και τα άλλα μέλη της ομάδας.

- Το ψυχόδραμα είναι αποδεκτό στη μαθησιακή διαδικασία αναπτύσσοντας τον αυθορμητισμό και τη δημιουργικότητα. Επαναφέρει επίσης την ισορροπία μεταξύ των αφομοιωτικών και χαλαρών τρόπων της απόκτησης της γνώσης, η οποία χάθηκε λόγω της δημοτικότητας της αποστήθισης. Οι όροι 'αφομοίωση' και 'στέγαση', αναφέρονται στην θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης από τον Jean Piaget, ένα Ελβετό ψυχολόγο, βιολόγο και επιστημονολόγο. Ισχυρίστηκε ότι ένας άνθρωπος σε ειδικά στάδια της ζωής του, είναι εξοπλισμένος με ειδικές γνωστικές κατασκευές – τα λεγόμενα γνωστικά σχήματα. Η πραγματικότητα αξιολογείται και πειραματίζεται χρησιμοποιώντας αυτά τα σχήματα, μέσα από τις διαδικασίες της αφομοίωσης και της στέγασης. Η εξομοίωση έχει ως στόχο να συμμορφωθεί η πραγματικότητα που παρατηρείται στα υπάρχοντα γνωστικά σχήματα, χωρίς αυτά να αλλάξουν. Ωστόσο κατά τη διαδικασία της στέγασης, υπάρχουν ορισμένες τροποποιήσεις των σχημάτων, προκειμένου να προσαρμοστεί στην παρατήρηση. Με άλλα λόγια, η αφομοίωση είναι η κατανόηση των φαινομένων που χρησιμοποιούν το ήδη παρόν σύνολο των όρων και των δομών, ενώ η στέγαση σημαίνει την εκ νέου οικοδόμηση των όρων και των δομών, όταν αντιμετωπίσει ένα νέο, ακατανόητο αντικείμενο της γνωστικής λειτουργίας.
- Το ψυχόδραμα προσφέρει πρακτικά εργαλεία εφαρμογής στον τομέα της εκπαίδευσης, το οποίο γίνεται κατανοητό με την απόκτηση των δεξιοτήτων και τη διαμόρφωση των στάσεων. Η Δεξιότητα – είναι η δυνατότητα να εφαρμοστούν στην πράξη οι κατοχυρωμένες γνώσεις και η Συμπεριφορά – εδώ ο τρόπος σκέψης του μαθητή – καλύπτει τα συναισθήματα, τις πεποιθήσεις και τις προκαταλήψεις, τις αξίες και τις προσδοκίες του, όπου όλα επηρεάζουν τις σχέσεις του με τον εκπαιδευτή, την ομάδα και όλη την εκπαιδευτική διαδικασία.
- Η εφαρμογή των ψυχοδραματικών μεθόδων δεν μπορεί να σημαίνει μια απλή εφαρμογή των διαδικασιών και των τεχνικών (από την αφομοίωση) αλλά απαιτεί μια υπεύθυνη, δημιουργική και μοναδική προσέγγιση για την οικοδόμηση των προσωπικών και των ομαδικών σχέσεων. Το ψυχόδραμα δεν είναι μόνο μια τεχνική. Είναι μια σχέση μεταξύ ενός εκπαιδευτικού και ενός μαθητή, είναι ένα είδος μιας ειδικής συμφωνίας. Η επίτευξη των δεδομένων εκπαιδευτικών στόχων εξαρτάται ά κυρίως από τις επαγγελματικές ικανότητες του εκπαιδευτή. Όλες οι τεχνικές είναι σαν 'πολιτιστικές διαφυλάξεις' – μπορούν να χρησιμοποιηθούν με δημιουργικό και αποτελεσματικό τρόπο ή με έναν αντιπαγωγικό, ακόμη και επιβλαβή τρόπο. Η ισχύς της εφαρμογής των τεχνικών του ψυχοδράματος εξαρτάται κυρίως από το πως ο εκπαιδευτής αντιλαμβάνεται

τον επαγγελματικό του ρόλο (τους περιορισμούς και τις προκλήσεις), τις ανάγκες και τα κίνητρα των μαθητών του και ο σκοπός της ψυχοδραματικής παρέμβασης σ' αυτή τη συγκεκριμένη κατάσταση. Ο εκπαιδευτής, για να διδάξει, αρχικά απαιτούνται οι διαπροσωπικές δεξιότητες και το ψυχόγραμμα μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη τους, για να εμβαθύνει τη γνώση σχετικά με τον εαυτό του και να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση των αναγκών των ακροατών.

- Όλες οι τεχνικές του ψυχοδράματος μπορεί να είναι χρήσιμες στη διαδικασία της εκπαίδευσης, αλλά για να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά, ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι αρκετά ικανός. Οι δεξιότητες μπορούν να αποκτηθούν μόνο με την πλήρη κατάρτιση στη μεθοδολογία του ψυχοδράματος. Το πιλοτικό σχέδιο αυτού του μαθήματος, που πραγματοποιείται από επαγγελματίες, κάλυψε την παρουσίαση πολλών τεχνικών του ψυχοδράματος, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας του πρωταγωνιστή στις συνεδρίες με εποπτεία. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες στις τάξεις, μέσω της δικής τους επαγγελματικής πρακτικής, εφάρμοσαν κατά κύριο λόγο την προθέρμανση και τις κοινωνιομετρικές ασκήσεις, καθώς επίσης και τις διάφορες μορφές του παιχνιδιού-ρόλου – τόσο σε υποομάδες όσο και σε ομαδικά παιχνίδια. Η έλλειψη αξιόπιστης προετοιμασίας – εννοώντας ότι δεν έχει συμπληρώσει την εκπαίδευση στο Ψυχόγραμμα – εμποδίζει την ασφαλή και την αποτελεσματική εφαρμογή της και μπορεί να προκαλέσει προβλήματα και μπορεί να βλάψει ακόμη και τους ανθρώπους που συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η κάθε δράση που βρίσκεται έξω από την εκπαιδευτική συμφωνία περιλαμβάνει απειλές που αγγίζουν τις στενές εσωτερικές σφαίρες της προσωπικότητας, κάτι το οποίο είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο όταν ασχολείσαι με τις ευαίσθητες ομάδες.
- Η ανάλυση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί όταν δουλεύουν με τους ενήλικες αποδεικνύει ότι το ψυχόγραμμα μπορεί να είναι χρήσιμο γι' αυτούς σε πολλούς τομείς των δικών τους επαγγελματικών πρακτικών. Μπορεί να γίνει το κλειδί για την καλύτερη κατανόηση των επαγγελματικών δεξιοτήτων κάποιου και ένας τομέας πειραματισμού με διάφορες τεχνικές και μεθόδους εργασίας. Στο περιβάλλον των εκπαιδευτικών, η ανάγκη αναζήτησης νέων, καινοτόμων τρόπων διάδοσης της γνώσης και η υποστήριξη της ανάπτυξης των μαθητών αποτελεί μια σταθερή προτεραιότητα. Το ψυχόγραμμα είναι επίσης χρήσιμο για τη δημιουργία συνεργασίας με τους εκπαιδευόμενους (ενήλικες – επαφή ενήλικα) και για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για μια ομαδική εργασία. Επικεντρώνεται στη σημασία των μηχανισμών που διέπουν τη διαδικασία της ομάδας. Ο ρόλος του ψυχοδράματος στην εποπτεία

είναι ιδιαίτερα σημαντικός και πολύτιμος, που εγγυάται την παραγωγικότητα και την ασφάλεια της ομαδικής εργασίας, ιδιαίτερα για εκείνους τους ανθρώπους που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή.

Για να συνοψίσουμε τους πιο πάνω προβληματισμούς, για άλλη μια φορά πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η εφαρμογή του ψυχοδράματος, του κοινωνικού δράματος και της δραματοθεραπείας στην εκπαίδευση μπορεί να ενισχύσει και να βελτιώσει την εργασία στην ομάδα αλλά επίσης ασκεί πολλαπλές απειλές σε μια κατάσταση κατά την οποία ο εκπαιδευτής δεν διαθέτει επαρκή γνώση, δεξιότητες και εμπειρία.

Τα εκπαιδευτικά πλαίσια

Οι Εκπαιδευτικές δραστηριότητες είναι πάντα βασισμένες σε συγκεκριμένα πλαίσια και δεν μπορούν να διαχωριστούν από τη διαδικασία της ομάδας, η οποία επηρεάζεται από την εμπειρία, τα προβλήματα, τις ιστορίες και τα συναισθήματα όλων όσων συνθέτουν την ομάδα – τους δασκάλους και τους μαθητές. Οι εκπαιδευτικοί κάνουν περισσότερα απ' ότι διδάσκουν και οι μαθητές κάνουν περισσότερα από το να αποκτούν γνώσεις και πρακτικές δεξιότητες. Η εκπαιδευτική διαδικασία ενώνει ανθρώπους με πολύ διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες, ανάγκες και συνήθειες και ο εκπαιδευτικός είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή του προβλεπόμενου εκπαιδευτικού περιεχομένου καθώς και για την παρακολούθηση της κατάστασης στην ομάδα. Είναι ένα πολύ δύσκολο έργο, το οποίο δεν είναι εύκολο να αντιμετωπίσουμε ειδικά σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται ως "ευαίσθητο" – σε συνεργασία με όσους επηρεάζονται ή που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό. Οι συμμετέχοντες στο πιλοτικό πρόγραμμα επανειλημμένα υπενθυμίζουν τις δύσκολες και δραματικές καταστάσεις των δικών τους επαγγελματικών εμπειριών, μέσα στις οποίες το πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων καθορίζουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της μαθησιακής διαδικασίας. Τα προβλήματα με την ομάδα, τα προβλήματα με τον εαυτό τους, τα προβλήματα με το ινστιτούτο – Όλα αυτά τα θέματα προέκυψαν κατά τη διάρκεια του κάθε ομαδικού εργαστηρίου γι' αυτό πρέπει να επικεντρωθούμε σε αυτά.

Με την επίσκεψη σε κάθε ομαδικό εργαστήριο είχα την ευκαιρία να συμμετάσχω ενεργά στις τάξεις, να αποκτήσω την εμπειρία της δυναμικής των διαδικασιών της ομάδας καθώς και να πάρω συνεντεύξεις με τους αρχηγούς και τους συμμετέχοντες σε συνεδρίες εκπαίδευσης. Τα επιλεγμένα παραδείγματα των καταστάσεων και των φαινομένων που παρατήρησα αποτελούν το περιεχόμενο του παρόντος κεφαλαίου. Επικεντρώνεται στον εκπαιδευτικό και στις προκλήσεις που προκύπτουν όταν εργάζεται με μια ομάδα, ειδικά με τους ενήλικες. Υπενθυμίζοντας λεπτομερείς περιγραφές των εργαστηρίων και των στοιχείων της συμμετοχής του καθενός, θέλω να δείξω πόσο πολύτιμη ήταν η εμπειρία των εκπαιδευτών στο ψυχόδραμα, το κοινωνικό δράμα και τη δραματοθεραπεία. Ήταν μια ευκαιρία γι'

αυτούς να εξετάσουν την εργασία τους από μια νέα προοπτική, μέσω του εκτεταμένου προβληματισμού και της ατομικής κατανόησης των άλλων μελών της ομάδας. Θέλω να δώσω στον αναγνώστη, μέσω σχολαστικής αναφοράς στα τμήματα των τάξεων, μια πιο οικεία εμπειρία του φαινόμενου του ψυχοδράματος, το οποίο μπορεί κανείς απόλυτα να γνωρίσει και να κατανοήσει, όταν υποστηρίζει τη σκηνή του ψυχοδράματος.

Εκπαιδευτικές Δεξιότητες

Ομάδα κατάρτισης στη Κύπρο, Λάρνακα, 27-28 Ιουνίου 2009
Εκπαιδύτρια Δραματοθεραπείας: Ρούλλα Δημητρίου
Εκπαιδευτής Ενηλίκων: Κλείτος Συμεωνίδης

Η ακόλουθη κατάσταση έγινε κατά τη δεύτερη ημέρα της εργαστηριακής συνόδου και συνδεόταν με προηγούμενες δραστηριότητες στις οποίες οι συμμετέχοντες είχαν παρακολουθήσει. Η πρώτη μέρα προσέφερε μια σημαντική εμπειρία για μας όταν ασχοληθήκαμε με το θέμα της τελειομανίας και της τελειότητας-ατέλειας. Παρατηρήσαμε διάφορα φαινόμενα στο εσωτερικό της ομάδας (την υποστήριξη, την καταστροφή, την αρχηγία, τα κοινά στοιχεία). Όλα αυτά τα θέματα αποτέλεσαν το αντικείμενο των ασκήσεων και των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα σύμβολα, τις εικόνες και τις άνετες συνεργασίες. Ο εκπαιδευτής παρέχει επίσης εντατική δουλειά με το σώμα του, η οποία είναι εξαιρετικά σημαντική στη δραματοθεραπεία δεδομένου ότι χρησιμεύει για την προώθηση της έκφρασης χωρίς αυτοέλεγχο, προσφεύγοντας σε κρυμμένες πηγές δημιουργικότητας και αυθορμητισμού.

Η επόμενη εργαστηριακή δραστηριότητα ξεκινά με τη δυναμική κίνησης. Δύο κομμάτια υφάσματος συνδέονται δημιουργώντας μια θηλιά και όλοι οι συμμετέχοντες τα κρατάνε με τα δύο τους χέρια και εκτελούν δυναμικές κινήσεις ενώ κινούνται σε διαφορετικές κατευθύνσεις. Είναι μάλλον κάτι σαν χορός με κάποια στοιχεία πολεμικών τεχνών. Δενόμαστε μαζί κυριολεκτικά, αφού οι ενέργειες ενός ατόμου καθορίζουν την κίνηση όλων των άλλων. Η κατάρτιση διαρκεί περίπου μισή ώρα και εναλλάσσεται από έντονη σε ήπια. Υπάρχουν πάντα νέες ιδέες καθώς οι συμμετέχοντες αλληλεπιδρούν. Ο εκπαιδευτής σταματάει τη δραστηριότητα για να ρωτήσει για τις εντυπώσεις των ανθρώπων και το πώς βλέπουμε τους ρόλους μας και τους ρόλους των άλλων συμμετεχόντων στο παιχνίδι. Ένας από την ομάδα, ο "Χ", επισημαίνει ότι δεν συμμετέχουν όλοι ισότιμα και ότι θα ήταν καλύτερα αν υπήρχε μεγαλύτερη συμμετοχή από τους λιγότερο δραστήριους. Ο εκπαιδευτής

ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες και για να επιτευχθεί αυτό γίνεται τόσο ενεργητικός, ώστε να επηρεάζει τη στάση και τη συμπεριφορά των άλλων.

... Πίσω στο παιχνίδι. Ο Χ εισέρχεται δυναμικά σε έναν ηγετικό ρόλο, μας ενθαρρύνει να είμαστε πιο ενεργοί, απευθύνεται στον καθένα με το όνομα του, δίνει οδηγίες και είναι αρκετά θετικός. Ο ρυθμός της κίνησης αυξάνεται, αλλά σε ένα σημείο ο συμμετέχων Υ αρνείται να συνεχίσει με την άσκηση, αναφέροντας κόπωση και αίσθημα δυσφορίας. Ο συμμετέχων Υ κάθεται στη συνέχεια κάτω και σταματάει όλες τις άλλες δραστηριότητες. Κατάληξη: Ο ηγέτης δεν γνωρίζει ακριβώς πως να αντιδράσει. Ένας από τους συμμετέχοντες δηλώνει ότι ο Υ πρέπει να απαλλαγεί από την ομάδα για λίγο, έτσι ώστε να μπορέσει να ξεκουραστεί. Ο Υ αντιδρά βλοσυρά, διαφωνεί με την πρόταση και εκφράζει αντίθεση γνώμη και γενική δυσαρέσκεια.

Ο εκπαιδευτής σταματά την άσκηση και καθόμαστε και αναλύουμε την κατάσταση. Προσπαθούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα για το πως αισθάνεται ο καθένας μας, τι πιστεύουμε ότι συνέβη στην ομάδα, πως θα αξιολογηθεί η στάση του ηγέτη της και ποια θα μπορούσε να είναι η λύση στο πρόβλημα. Υπάρχουν δύο προτάσεις. Μερικοί άνθρωποι πιστεύουν ότι ο αρχηγός θα πρέπει να απευθύνεται στο συμμετέχοντα, αφιερώνοντας μόνο το δικό του χρόνο και την προσοχή του, ενώ η ομάδα θα συνεχίζει την άσκηση. Άλλοι είναι υπέρ της εξεύρεσης μιας λύσης που θα επιτρέψει στον Υ να παραμείνει στην ομάδα, ακόμη και σ' ένα παθητικό ρόλο. Ο εκπαιδευτής προτείνει αυτοσχεδιασμό και με τα δύο σενάρια – επαναλαμβάνοντας την αρχική κατάσταση κατά την οποία ο ένας συμμετέχων διακόπτει. Πρώτα παίζουμε τη σκηνή, στην οποία ο αρχηγός και ο Υ πάνε στην άκρη και η ομάδα συνεχίζει να δουλεύει. Στην περίπτωση αυτή, κυριαρχεί το χάος. Ο Υ αισθάνεται την απόρριψη και συμπεριφέρεται θυμωμένα, αρνείται να συνεργαστεί και κάθεται στη γωνία. Οι άλλοι συμμετέχοντες προσπαθούν να συνεχίσουν, ένα άτομο αναλαμβάνει ηγετικό ρόλο, αλλά υπάρχει μια αίσθηση έντασης και δυσφορίας. Στη δεύτερη σκηνή, ο αρχηγός αφήνει την ομάδα, αλλά διακόπτει την άσκηση. Ο ηγέτης τότε προτείνει να καθίσουν όλοι και καλεί τον Υ να καθίσει στο κέντρο. Όταν ο Υ αρνείται, τότε ο αρχηγός ρωτά αν κάποιος άλλος θέλει να καθίσει στο κέντρο. Τη στιγμή που κάποιος προσφέρεται εθελοντικά, ο Υ τον συνοδεύει αυθόρμητα. Οι υπόλοιποι που ακόμη κάθονται, αρχίζουν να κινούνται και συνεχίζουν την άσκηση. Σταδιακά, η δράση γίνεται πιο δυναμική και τελικά συμμετέχει ολόκληρη η ομάδα.

Ο εκπαιδευτής σταματά το παιχνίδι και μας καλεί να συζητήσουμε τα δύο αυτοσχέδια σενάρια. Οι συμμετέχοντες μιλούν για το πώς αισθάνθηκαν στο κάθε σενάριο

– αυτό που βιώσαμε παίζοντας διάφορους ρόλους και το πως αντιλαμβάνονται τη διαδικασία της ομάδας. Οι ιδέες είναι κοινές και αφορούν τη συμπεριφορά και τις αντιδράσεις των άλλων.

Υ: Αρχικά, ένιωσα οργή για τον ηγέτη. Για το ότι μου φώναζε και μου έλεγε να είμαι πιο δραστήριος. Σκέφτηκα ότι θα ήθελα να του δείξω για το τι είμαι ικανός να κάνω και τότε θα το μετάνιωνε. Και όταν τελικά ηρέμησα και πήρα το θάρρος να το παραδεχτώ, ένιωσα ότι είχα μια ισχυρή θέση στην ομάδα και μπορούσα να τη χρησιμοποιήσω με κάποιο τρόπο. Αποφάσισα να δω πόσο μακριά θα μπορούσα να πάω και πως θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω το πλεονέκτημα μου εναντίον του ηγέτη, ο οποίος προφανώς δεν γνώριζε τι να κάνει. Η μόνη απειλή που είδα ήταν ένας άλλος συμμετέχων, ο οποίος πρότεινε ότι θα πρέπει να φύγω από την ομάδα για λίγο. Όταν αποφασίσαμε να παίξουμε το πρώτο σενάριο αισθάνθηκα πραγματικά ότι είχα απορριφθεί και αποστασιοποιήθηκα από τον ηγέτη και το σύνολο της ομάδας και δεν ήθελα να έχω να κάνω με αυτούς. Στο δεύτερο σενάριο του παιχνιδιού ένιωθα ανασφαλής, δεν ήξερα πώς να συμπεριφερθώ, αλλά όταν κάποιος άλλος συμμετέχων προσφέρθηκε να καθίσει στο κέντρο, μετά από πρόσκληση του ηγέτη, ένιωσα μεγάλη ανακούφιση – για μένα ήταν μια "αξιότιμη" διέξοδος από την κατάσταση, ένιωσα έναν ισχυρό δεσμό με την ομάδα.

Χ: Αρχικά, η κατάσταση προκάλεσε σε μένα μια αίσθηση χάους και σύγχυσης η οποία εντάθηκε όταν θα επαναλαμβανόταν το πρώτο σενάριο. Φεύγοντας από την ομάδα και προσπαθώντας να αντιμετωπίσω τον επαναστάτη συμμετέχοντα, ένιωσα πολύ άσχημα και είχα ένα κόμπο στο στομάχι μου. Η δεύτερη περίπτωση μου επέτρεψε να ανακτήσω την ισορροπία μου. Αισθάνθηκα σαν ένα πραγματικό ηγέτη, ήμουν ήρεμος, μπορούσα να ελέγξω την ομάδα και είχα κάνει χρήση του τι είχε συμβεί με εποικοδομητικό τρόπο.

Οι άλλοι συμμετέχοντες αρχικά μίλησαν για σύγχυση και αβεβαιότητα που προκάλεσε η συμπεριφορά του Χ και η ανάγκη για αρχηγό για την επίλυση της διένεξης. Η συντριπτική πλειοψηφία εξηγεί την ασθενή θέληση που αισθάνθηκαν προς τον ηγέτη όταν αυτός άφησε την ομάδα. Ορισμένοι, αντίθετα, επαίνεσαν τον ηγέτη για την φροντίδα που έδειξε προς τις ανάγκες του δυστυχισμένου ατόμου.

Ο εκπαιδευτής μας απασχόλησε με μια άσκηση που εκ πρώτης όψεως φαινόταν καθαρά σαν μια δραστηριότητα σωματικής προθέρμανσης. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, επέτρεψε τη δημιουργία του χώρου στον οποίο αποκαλύφθηκαν η τυπική συμπεριφορά της ομάδας και τα φαινόμενα της. Οι συμμετέχοντες είχαν τη μοναδική ευκαιρία να δοκιμάσουν τις δικές τους ιδέες για την επίλυση των συγκρούσεων και την πρακτική διαφορετικών σεναρίων. Αυτό τους επέτρεψε να αντιμετωπίσουν τις ιδέες τους και τις συγκυρίες σύμφωνα με την πραγματικότητα

μέσα σε ένα ασφαλές πλαίσιο. Εξίσου σημαντικό ήταν το δεύτερο μέρος της συνόδου – η συζήτηση για ολόκληρη την άσκηση και η αναγνώριση των αισθημάτων και των απόψεων των άλλων μελών του ομίλου.

Στη Ψυχοδραματική Σκηνή

Ομάδα εκπαίδευσης στη Ρουμανία, Cluj-Napoca, 9-10 Μαΐου 2009

Εκπαιδευτές του Ψυχοδράματος: Dr Ένα Varró, Sorina Bumbulut

Εκπαιδευτικός: Dr Maria Roth

Αυτό ήταν το πρώτο εργαστήριο στο οποίο οι εκπαιδευτές, εκτός από την ένταξη και την προθέρμανση των δραστηριοτήτων, ξόδεψαν πολύ χρόνο για τα προβλήματα που συνδέονται με την επαγγελματική εμπειρία των συμμετεχόντων. Αναλύοντας τις σχέσεις με τους ανθρώπους τους οποίους φροντίζουν, τα μέλη της ομάδας αισθάνθηκαν την ανάγκη να ανατρέξουν σε διάφορες καταστάσεις που είχαν προκύψει στο παρελθόν και παρέμειναν δύσκολες και προβληματικές για αυτούς. Το ψυχόδραμα παρέχει μια μοναδική ευκαιρία να επανέλθουμε στο παρελθόν – τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στη σκηνή, εμποδίζουν τους ανθρώπους, τα συναισθήματα, τα αντικείμενα και οτιδήποτε άλλο σε μια δεδομένη κατάσταση από την ιστορία του κύριου χαρακτήρα ή του "πρωταγωνιστή". Χάρη στην ανταλλαγή ρόλου, μια βασική τεχνική στο ψυχόδραμα, ο πρωταγωνιστής έχει την ευκαιρία να γίνει ένας χαρακτήρας που έχουν θυμηθεί, μιλώντας με τη φωνή του χαρακτήρα και βλέποντας μέσα από τα μάτια του χαρακτήρα αυτού.

Ένας από τους παρευρισκόμενους – ο "Χ" – δηλώνει την επιθυμία να εργαστούμε για μια κατάσταση η οποία είχε πραγματοποιηθεί μέσα σε μια ομάδα πιο ηλικιωμένων ατόμων που συναντιούνται συχνά στο κέντρο όπου εργάζεται. Η ομάδα υπό την φροντίδα του Χ συγκροτείται για να διαβάσουν, να συζητήσουν, να συμμετέχουν σε διάφορες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, να ασκηθούν ελαφρώς και ορισμένες φορές να κάνουν εκδρομές. Κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας εκδρομής, όπου ο Χ ήταν το μόνο πρόσωπο που συνόδευε, ένα μέλος της ομάδας – ο "Υ" – έχασε προσωρινά τον έλεγχο μιας συγκεκριμένης φυσιολογικής λειτουργίας, η οποία προκάλεσε τις αρνητικές αντιδράσεις των άλλων μελών της ομάδας. Ο Χ προτείνει στον Υ να πάει στο σπίτι να αλλάξει ρούχα. Εκείνος τον οδήγησε εκεί αλλά ο ίδιος δεν ήθελε να επιστρέψει πίσω στη δραστηριότητα και πράγματι δεν εμφανίστηκε ποτέ ξανά στην ομάδα. Ο Χ τον επισκέφθηκε σε μεταγενέστερο στάδιο, όπου μίλησε επίσης με την οικογένεια του, αλλά αυτό δεν άλλαξε την κατάσταση.

Ο Υ μίλησε για την τραυματική του εμπειρία η οποία σταμάτησε την επανασύνδεση του με την ομάδα καθώς και τις αυτοκτονικές του σκέψεις.

Ο εκπαιδευτής προτείνει πως αυτή η περίπτωση θα πρέπει να αναπαραχθεί σε ψυχοδραματική σκηνή για να δούμε τι συνέβη στην ομάδα. Ο Χ οργανώνει το χώρο του παιχνιδιού και επιλέγει έναν από τους συναδέλφους της για το ρόλο του Υ και του ανατέθει τους ρόλους πολλών άλλων ανθρώπων που στο γεγονός αυτό είχαν πάρει ενεργό μέρος. Στο κάθε άτομο που καλείται στη σκηνή, του αποδίδονται μερικές χαρακτηριστικές λεπτομέρειες από το "Χ", για παράδειγμα, "Πάντα λέτε αυτό που ακριβώς σκέφτεστε, αλλά ύστερα το μετανιώνετε" ή "Είστε ο αρχηγός της ομάδας, όλοι σας λαμβάνουν υπόψη." Το παιχνίδι ξεκινά με τη μετατροπή των ρόλων – ο Χ αναλαμβάνει το ρόλο του Υ και είναι τώρα ο κύριος χαρακτήρας στη σκηνή, μιλώντας με φωνή του Υ. Τότε ο Υ παίρνει τη θέση του Χ.

Ο Χ (σαν ένας γέρος που βρέθηκε σε δυσκολία): *Φταίω εγώ. Μιλάνε για μένα. Κάποιος πρέπει να με βοηθήσει. Θέλω να εξαφανιστούν. Δεν θέλω να επιστρέψω πια εδώ. Μου συνέβη αυτό όταν ήμουν μόνος. Παίρνω το φάρμακο, αλλά αυτό δεν βοηθά. Πώς μπορώ να βγω από αυτό; Έχω φίλους εδώ. Αλλά δεν με νοιάζει αν θα τους χάσω. Τι πρέπει να σκέφτεται ο Υ για μένα; Είναι τόσο μικρός. Δεν θα έπρεπε να ασχοληθεί με αυτό το είδος εργασίας. Δεν θα πω στα παιδιά μου τι συμβαίνει, είναι πολύ ενοχλητικό. Αηδισιαστικό. Από τότε που πέθανε η γυναίκα μου δεν ήθελα να ζήσω έτσι κι αλλιώς ... και τώρα αυτό. Αυτόν θα πρέπει το να βοηθήσω με κάποιο τρόπο, να ξεχάσει τι συνέβη και να μου φέρει τα ρούχα μου.* Οι άλλοι συμμετέχοντες μπήκαν στο παιχνίδι, αυτοσχεδιάζοντας σύμφωνα με τις συμπεριφορές και στάσεις που τους είχαν δοθεί για τους ρόλους τους.

Στη συνέχεια υπάρχει μια άλλη ανταλλαγή ρόλων – ο Χ και ο Υ ανταλλάζουν θέσεις. Ο Χ βάζει τα κλάματα, όταν ο εκπαιδευτής το ρωτά για το πως αισθάνθηκε στο ρόλο του Υ. Θυμάται την κατάσταση, κάνει λόγο για την αδυναμία του όταν δεν μπορούσε να βρει μια λύση. Ο εκπαιδευτής ξεκινά μια ψυχοδραματική τεχνική που ονομάζεται αντικατοπτρισμός. Άλλοι έχουν το δικαίωμα να μιλούν στο ρόλο του πρωταγωνιστή – με το να στέκονται πίσω του, με τα χέρια τους στον ώμο του.

Οι εκπαιδευτές και οι συμμετέχοντες μιλούν τόσο ως Χ όσο και ως Υ.

- Δεν θέλω να γελούν μαζί μου. Θέλω να με σέβονται (Υ).
- Φοβάμαι ότι αν φύγω τώρα, δεν θα επιστρέψω πίσω (Υ).
- Είτε θα χάσω αυτόν, ή θα χάσω την ομάδα (Χ).
- Είναι όλα εκτός ελέγχου (Υ).
- Νιώθω ακριβώς όπως αυτόν. Είμαι ανίσχυρος και φοβάμαι ότι θα είμαι επικριτι-

*κός σε ότι και να κάνω (X).
– Η δουλειά μου είναι παράλογη (X).*

Το παιχνίδι φτάνει στο τέλος του με την κατανομή των διαφόρων εκδηλώσεων και τις εμπειρίες τις οποίες οι συμμετέχοντες ανακαλούν από τη δική τους ζωή και συνδέουν τους εαυτούς τους με την κατάσταση του πρωταγωνιστή. Αυτή η φάση, συνήθως η τελευταία στο ψυχόδραμα, ονομάζεται κοινή χρήση.

*– Ίδρωναν τα αυτιά μου σαν θεραπευτής. Στην ομάδα μου είχα ένα μικρό κορίτσι
– Ένα υστερικό. Οι αντιδράσεις της ήταν τόσο τρομαχτικές ώστε αναγκάστηκα να καλέσω γιατρό.*

– Δούλεψα με μια ομάδα παιδιών. Κάποιοι από αυτούς προέρχονται από οικογένειες όπου η υγιεινή ήταν ένα πρόβλημα. Ήταν πολύ δύσκολο για μένα.

– Στην ομάδα μου είχα ένα άτομο με αναπηρία, η οποία δεν μπορούσε να δώσει ποτέ την ορθή απάντηση. Οι άλλοι γελούσαν μαζί της και δεν ήξερα πως να ανταποκριθώ. Είχα μια συνομιλία με τα δύο πιο επιθετικά άτομα και τους ρώτησα αν το άτομο με την αναπηρία θα έπρεπε να φύγει από την ομάδα. Αυτό με βοήθησε.

– Σε μια ομάδα υπήρχε ένα τυπικό "θύμα" – το αντικείμενο σταθερού χλευασμού και παρενόχλησης. Μερικές φορές, κατά τη διάρκεια του μαθήματος δεχόταν μια μάλλον άγρια επίθεση. Προσπάθησα να αναλάβω τον έλεγχο της κατάστασης, αλλά δεν ήταν σε θέση να αντέξει την ένταση και έφυγε. Τότε είχα να αντιμετωπίσω το πρόβλημα του τι να κάνουμε, δεν θα μπορούσα να βρίσκομαι τόσο εδώ όσο και εκεί. Ευτυχώς, ένας παρόντας πήρε ο ίδιος την πρωτοβουλία να τρέξει πίσω από το γελοιοποιημένο κορίτσι. Μέχρι τη στιγμή που επέστρεψαν είχα καταφέρει να μιλήσω στην ομάδα και η κατάσταση ήταν υπό έλεγχο.

Σύμφωνα με την επίσημη δομή των παιχνιδιών του ψυχοδράματος, οι άλλοι συμμετέχοντες μοιράζονται τις εμπειρίες τους στο πλαίσιο του σεναρίου, παίζοντας ένα βοηθητικό ρόλο. Αυτό ονομάζεται ανατροφοδότηση ρόλου. Σε αυτή τη συγκεκριμένη περίπτωση, λόγω έλλειψης χρόνου, ο εκπαιδευτής ζήτησε μόνο από το πρόσωπο που έπαιξε τον Υ να δώσει τις εντυπώσεις του. Το άτομο μίλησε για την μεγάλη δυσκολία της εισδοχής του ρόλου και στη συνέχεια τον εγκατέλειψε – Η απελευθέρωση από τα συγκλονιστικά αισθήματα της ταπείνωσης, του πανικού, της ανικανότητας, της ντροπής και της οδύνης. Την επόμενη μέρα, ο εκπαιδευτής ξαναμίλησε για τα δύσκολα συναισθήματα που προκαλούνται από το παιχνίδι, ξεκινώντας τη συνεδρία με τον λεγόμενο "παλμό", ο οποίος έχει να κάνει με τη συλλογή πληροφοριών από τους συμμετέχοντες σχετικά με τη σημερινή τους ευημερία. Ο συμμετέχων ο οποίος είχε παίξει το ρόλο του Υ μίλησε για το βαρύ συναισθηματικό φορτίο το οποίο είχε αισθανθεί το προηγούμενο βράδυ. Προσπάθησε να ασχοληθεί με το θέμα έκανε ένα περίπατο και μίλησε με ένα φίλο.

Ο πρωταγωνιστής επίσης μοιράζεται δύσκολα τα συναισθήματα του. Παρέμεινε με μια αίσθηση ενοχής, με το βάρος της ευθύνης και το ζήτημα του κατά πόσον αυτό που είχε συμβεί θα μπορούσε να διορθωθεί. Οι εκπαιδευτές τόνισαν πόσο σημαντικό είναι να συνειδητοποιήσουμε ότι η συνεργασία με τις δύσκολες ομάδες είναι πολύ κουραστική και πιεστική και είναι απολύτως απαραίτητο να βρουν τρόπους για να απελευθερώσουν το δύσκολο συναισθήματα που προκαλείται.

Εκπαιδευτής: *Δεν χρειάζεται να αισθάνεστε ένοχοι γι' αυτό που έγινε. Τέτοια πράγματα συμβαίνουν συχνά. Χτες πήρες πολλά μηνύματα από τους άλλους ανθρώπους κατά τη διάρκεια της "μοιρασιάς" όπου έζησαν παρόμοιες καταστάσεις. Έχετε έναν επόπτη; Κάποιος που να βοηθά;*

Χ: *Όχι. Οι συνάδελφοι μου, μου έχουν πει ότι δεν μπορώ να διαχωρίσω τη θέση μου – και ότι έβαλα πάρα πολύ συναισθημα στη δουλειά μου. Είπαν επίσης ότι η λύση μου ήταν ακατάλληλη.*

Εκπαιδευτής: *Τι μπορούμε να κάνουμε στην ομάδα μας; Σίγουρα μπορούμε να σας βοηθήσουμε να μην αισθάνεστε μόνος, μόνος με τα προβλήματα σας. Αλλά μπορεί για αυτή την ομάδα να μην μπορέσουμε να βρούμε μια λύση. Αναρωτιέμαι γιατί νιώθεις ένοχος. Τι το προκάλεσε;*

Ο εκπαιδευτής ενθαρρύνει όλους τους συμμετέχοντες να μιλήσουν για αυτό το θέμα και να ανταλλάξουν εμπειρίες.

– *Η πρώτη μου αντίδραση για το σενάριο ήταν να γελάσω. Ήταν μια αμυντική αντίδραση γιατί στην πραγματικότητα ήθελα να κλάψω. Επίσης συνεργάζομαι με άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και θα μπορούσε να συμβεί στην ομάδα μου. Αναρωτήθηκα τι θα είχα κάνει.*

– *Χτες δεν είχα το κουράγιο να μιλήσω για τις εμπειρίες μου. Μια φορά είχα μια παρόμοια κατάσταση. Δεν έχω την ευκαιρία να συζητώ τα προβλήματα μου με κάποιον από τη δουλειά. Οι συναντήσεις αυτές εδώ – είναι μια μοναδική ευκαιρία.*

– *Ποτέ δεν σκέφτηκα ότι θα μπορούσα να μπω στο ρόλο κάποιου που φροντίζει, να μπω στο "πετσι" του. Είναι μια πολύτιμη εμπειρία.*

– *Η εποπτεία είναι πολύ σημαντική. Αναλαμβάνοντας το ρόλο του ατόμου που λαμβάνει τη φροντίδα, μας βοηθάει να κατανοήσουμε πως είναι γι' αυτούς.*

Μια πολύ σημαντική πτυχή αυτής της ομαδικής εμπειρίας ήταν η δυνατότητα να ταυτιστούν με τις ανάγκες και τις απόψεις αυτών των ανθρώπων υπό τη φροντίδα των συμμετεχόντων. Η γνώση των συμμετεχόντων που αποκτήθηκε με τον τρόπο αυτό είναι ιδιαίτερα πολύτιμη και χρήσιμη όταν εργάζεστε με ευαίσθητες ομάδες, καθώς και με άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι εκπαιδευτές της συνόδου αναγνώρισαν αυτό το γεγονός.

Η Ανάγκη για Εποπτεία

**Η ομάδα κατάρτισης στην Πολωνία, Bielsko-Biala,
28-29 Μαρτίου 2009**

**Εκπαιδευτής του ψυχοδράματος: Igor Hanuszkiewicz
Εκπαιδευτικός: Peter Kostuchowski**

Η δεύτερη ημέρα συνεδρίας του εργαστηρίου ήταν αποκλειστικά για την εποπτεία – να εξετάσει τις δραστηριότητες των συμμετεχόντων στις δικές τους εκπαιδευτικές ομάδες. Μερικοί άνθρωποι προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τις τεχνικές που παρουσιάζονται σε προηγούμενες τάξεις και κατά συνέπεια προέκυψαν αρκετές αμφιβολίες και ερωτήσεις. Αυτές ήταν οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στην κοινωνιομετρία για την ολοκλήρωση της ομάδας. Μια από τις απλούστερες κοινωνιομετρικές τεχνικές είναι ένας χάρτης που έχει αρκετές παραλλαγές. Δημιουργώντας ένα χάρτη για μια νέα ομάδα ,συχνά αρχίζει με τον καθορισμό των τόπων από τους οποίους οι συμμετέχοντες είτε προέρχονται από αυτούς είτε ζούνε σε αυτούς. Ο εκπαιδευτής σηματοδοτεί, κατά κάποιο τρόπο, ένα φανταστικό χώρο για το παιχνίδι δίνοντας στους συμμετέχοντες κάτι για παράδειγμα δύο κασκόλ ή άλλα αντικείμενα, που βρίσκονται στις αντίθετες πλευρές της αίθουσας και είναι τα μέσα κατευθύνσεων: βορράς και νότος. Οι συμμετέχοντες καλούνται να βρουν τη θέση τους σύμφωνα με τις οδηγίες που τους έχουν δοθεί από τον εκπαιδευτή. Για παράδειγμα, "το χωριό όπου γεννήθηκαν." Οι συμμετέχοντες λαμβάνουν κατάλληλες θέσεις, όπως το όνομα του χωριού και προσαρμόζουν τη

θέση τους σε σχέση με άλλους. Μπορούν επίσης να ορίσουν τη θέση τους πιο συγκεκριμένα, ανακαλώντας ιδίως τις λεπτομέρειες ώστε να παρέχουν στους άλλους μια καλύτερη αίσθηση της ατμόσφαιρας που συνδέεται με τη θέση που αντιπροσωπεύουν. Η αλλαγή των κριτηρίων τοποθέτησης (π.χ. που ζείτε σήμερα, ένα μέρος όπου θα θέλατε να βρισκεστε, το μέρος που αισθάνεστε περισσότερο σαν το σπίτι σας) προκαλεί μια αλλαγή στο χάρτη. Αυτή η μορφή αμοιβαίας κατανόησης των συμμετεχόντων είναι πολύ διαφορετική από τους παραδοσιακούς τρόπους παρουσίασης. Όλα τα μέλη της ομάδας συμπεριλαμβάνονται άμεσα μέσα στη δράση, έρχονται σε άμεσες αλληλεξαρτήσεις και αναπτύσσουν επικοινωνία. Οι χάρτες αποτελεσμάτων μπορεί να είναι πολύ διαφορετικοί σύμφωνα με το σκοπό που ο εκπαιδευτής έχει κατά νου και τα κριτήρια μπορεί να σχετίζονται με διάφορες σφαίρες της ζωής – με την οικογένεια, την εργασία, τις δεξιότητες ή τα ενδιαφέροντα. Η έκταση της γνωστοποίησης προσωπικών δεδομένων του χαρακτήρα επίσης αλλάζει με διαφορετικούς τύπους χάρτη.

Ένας από τους παρευρισκόμενους – ο "X" – περιγράφει ένα χρονοδιάγραμμα πορείας, το οποίο είχε πραγματοποιηθεί με μια ομάδα περίπου 30 ατόμων που εργοδοτούνται σε εργαστήριο. Ήταν ενήλικες όλων των ηλικιών, με διαφορετικά επίπεδα πνευματικής διάνοιας και με διάφορες μορφές αναπηρίας και προέρχονταν από δύο πόλεις. Τα μαθήματα θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν στην προετοιμασία τους για εργοδότηση, να ξυπνήσουν τα κίνητρα τους καθώς και να τους ενθαρρύνουν στην ένταξη της ομάδας. Στην έναρξη της δραστηριότητας, ο X πρότεινε τη δημιουργία των χαρτών με βάση τα δύο κριτήρια – "Πού μένεις;" και μετά "που θα θέλατε να βρισκεστε; Κλείστε τα μάτια σας και φανταστείτε αυτό το ονειρικό μέρος." Ο εκπαιδευτής προτείνει πως το σενάριο θα παίζεται στη σκηνή όπως το περιέγραψε ο X, με το X στο ρόλο του ηγέτη και την υπόλοιπη ομάδα να παίζει το ρόλο των εργαζομένων. Μετά την ολοκλήρωση της, η σκηνή συζητείται – Οι συμμετέχοντες κάθονται σε κύκλο και μοιράζονται τα συναισθήματα τους σχετικά με τους ρόλους που είχαν παίξει, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε εκείνες τις πτυχές που έκαναν τους ρόλους πιο δύσκολους γι' αυτούς.

– *Μου φάνηκε ότι ο χώρος είναι πολύ αφηρημένος – ένιωσα χαμένος.*

– *Δεν είχα καμία επαφή με τον ηγέτη, άκουσα μόνο τις οδηγίες.*

– *Το πιο χρήσιμο για μένα ήταν η άμεση επαφή με τον ηγέτη, όταν με ρώτησε που βρισκόμουν. Αυτή η προσωπική προσέγγιση με βοήθησε να βρω τον εαυτό μου.*

– *Ένωθα πως χρειάζεται κάποιος πιο σαφής ορισμός του χώρου – μια εξήγηση για το που βρισκόταν η πόλη μου και που ήταν η θάλασσα. Δεν μπόρεσα να βρω κανένα σημείο προσανατολισμού.*

– *Για μένα, οι οδηγίες ήταν σαφείς, αλλά χρειαζόμουν περισσότερη εισαγωγή στη νέα κατάσταση: επιλέγουμε το μονοπάτι, πάμε σε χώρους όπου θέλουμε να βρού-*

με κάτι και προετοιμαζόμαστε για να το κάνουμε με ένα θεατρικό τρόπο.

– Ο τρόπος που ο αρχηγός μιλούσε σε μας, μου φάνηκε, σαν να μιλούσε σε παιδιά και όχι σε ενήλικες. Μου έκανε εντύπωση – σκέφτηκα: γιατί μας συμπεριφέρεται έτσι; Τότε άρχισα να αναρωτιέμαι για το πως αντιμετωπίζω τους μαθητές μου.

– Ένιωσα χαμένος. Αλλά κάποια στιγμή ο ηγέτης ήρθε κοντά μου και με φρόντισε και με βοήθησε – και τότε όλα ήταν μια χαρά.

– Είναι κρίμα που δεν ήταν δυνατό για τον καθένα να πει πως αισθάνθηκε στο όνειρο τους σε αυτόν τον χώρο. Το έχασα αυτό.

– Ένιωθα συνεχώς ανασφαλής, δεν μπορούσα να καταλάβω που ήμουν στο χώρο. Τοποθετώντας τα σημεία αναγνώρισης και τις κατευθύνσεις με απλά λόγια δεν ήταν αρκετό για μένα. Αν σχεδιάζονταν με κάποια διαφορετικά αντικείμενα, θα ήταν ευκολότερο.

– Δεν είχα ιδέα πού ήμουν, αλλά πήγαινα μαζί με την ομάδα και ήμουν σίγουρος ότι κάποιος θα με φρόντιζε.

– Δεν ήθελα να κλείσω τα μάτια μου, γιατί τότε θα αισθανόμουν ότι απειλούμαι

Ο εκπαιδευτής ρωτά το Χ πως είχε πάρει την ανατροφοδότηση από τους συναδέλφους συμμετέχοντες του και κατά πόσο αυτό ήταν χρήσιμο για το έργο του. Ο Χ εφιστά την προσοχή σε αρκετά θέματα τα οποία θεωρεί αρκετά σημαντικά.

Χ: Αυτό που είχατε πει όλοι για το πως να αντιμετωπιστούν οι συμμετέχοντες πραγματικά με έκανε να σκεφτώ. Είναι πραγματικά δύσκολο για μένα να δουλεύω με την διαφορετικότητα από την άποψη της νοητικής ικανότητας. Πώς να μιλήσω με έναν τρόπο όπου όλοι με κατανοούν, χωρίς να θέλω να φανώ συγκαταβατικός στους πιο ικανούς στο μυαλό; Επίσης, συνειδητοποίησα ότι το πλαίσιο του έργου εισάγει μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση: Δεν πρέπει να είμαι τόσο σοβαρός όλη την ώρα. Το πρόβλημα μου είναι η συνεχής γρήγορη ταχύτητα – η νέα κατάρτιση, η συνεχής βιασύνη. Δεν υπάρχει χρόνος για να ακούσουμε σωστά και να εξετάσουμε τα πράγματα ... Αλλά ο χρόνος θα πρέπει να είναι διαθέσιμος. Ο χρόνος για παύση και για να διερευνηθεί το κάθε άτομο.

Η συζήτηση του σεναρίου συνεχίζεται ...

– Η άσκηση του στόχου της ένταξης πράγματι επιτεύχθηκε; Πιθανώς όχι, διότι δεν υπήρχε ο χρόνος για να μοιράζονται τα συναισθήματα και να γνωριστούν μεταξύ τους.

– Για τα άτομα με χαμηλότερο επίπεδο πνευματικής λειτουργίας, χρειάζονται πιο σαφείς κατευθυντήριες γραμμές. Για παράδειγμα, σ' αυτήν τη περίπτωση, χρειάζεται κάποια μορφή οπτικών δεικτών, αφίσες, πινακίδες.

– Δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες αντιπροσώπευαν μόνο δύο τοποθεσίες, θα μπορούσαμε να είχαμε δημιουργήσει λεπτομερείς χάρτες των δύο αυτών χώρων.

Και οι δύο ομάδες θα μπορούσαν να επισκεφθούν η μία την άλλη και να παρουσιάσουν μεταξύ τους, τους δύο αυτούς χώρους. Στη συνέχεια η ένταξη θα ήταν πιο πλήρης.

– Έχω ένα τεχνικό σημείωμα. Θα ήταν χρήσιμο να περιοριστεί ο διαθέσιμος χώρος για το χάρτη. Έχουμε χαθεί σε αυτή τη μεγάλη αίθουσα καθώς ήταν δύσκολο να καθοριστούν οι αποστάσεις.

– Θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε τους περισσότερο ικανούς έτσι ώστε να βοηθήσουν τους λιγότερο ικανούς.

– Αλλά η λύση αυτή έχει επίσης την αρνητική της πλευρά – Θα ενθάρρυνε τη διαίρεση.

– Για μένα ήταν σημαντικό το γεγονός ότι θα μπορούσα να μιλήσω με ανθρώπους κατά τη διάρκεια όλου του σεναρίου και με βοήθησε να κάνω επιλογές.

– Νομίζω ότι θα έπρεπε να γίνει μια περίληψη καθώς και μια συζήτηση για ολοκλήρωση την άσκηση. Η άσκηση απλώς τελείωσε και δεν υπήρχε τίποτα περισσότερο.

Ο Χ και ο εκπαιδευτής συνοψίζουν τη σύνοδο εποπτείας.

Χ: Βλέπω σε μένα μια έλλειψη διαφάνειας στις νέες μεθόδους. Τις φοβάμαι και δεν είμαι δημιουργικός. Σκέφτηκα, για παράδειγμα, ότι αυτοί οι άνθρωποι θα μπορούσαν να διαχωριστούν σύμφωνα με άλλες κατηγορίες, ίσως από το επάγγελμα τους: αυτούς που εργάζονται στα πλυντήρια και σε αυτούς που εργάζονται στην κουζίνα. Αλλά φοβήθηκα πως δεν θα είχαν να μιλήσουν για τίποτα σε αυτές τις ομάδες.

Εκπαιδευτής: Οι άνθρωποι είναι βέβαιο ότι θα μιλήσουν, γιατί η κατάσταση στηρίζεται σε συνάντηση ανθρώπων. Δεν μπορούν τα πάντα να είναι δομημένα. Από την άλλη πλευρά η δομή είναι σημαντική, γι 'αυτό μπορείτε να δώσετε συγκεκριμένες οδηγίες – να βοηθήσετε τη συζήτηση με συγκεκριμένα θέματα.

Χ: Φοβάμαι τη καταστροφή.

Εκπαιδευτής: Θα εξετάσουμε αυτό το θέμα στην ομάδα μας. Πως ο καθένας μας αισθάνεται την παρουσία της δομής και την παρουσία της καταστροφής.

Αργότερα, κατά τη συνεδρία, η τεχνική της χρήσης χαρτών σε ομάδες αναλύθηκε από ένα δεύτερο συμμετέχοντα, ο οποίος εργάζεται με νέους οι οποίοι είναι εθισμένοι σε ναρκωτικά. Η εμπειρία του, έχει δείξει ότι μια φαινομενικά αθώα ερώτηση για την πόλη ενός ατόμου μπορεί να προκαλέσει πολύ βαθιές προεκτάσεις. Μια σύνοψη της συνεδρίας αποτέλεσε πολλές σημαντικές και πολύτιμες πληροφορίες. Οι συμμετέχοντες συζήτησαν το πως διάφορες μορφές της μεθόδου αυτής θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην εκπαίδευση καθώς επίσης και τους πιθανούς κινδύνους και τις απρόβλεπτες συνέπειες.

– Μπορεί να φαίνεται ότι ο χάρτης είναι μόνο για διασκέδαση, αλλά η δραστηριότητα αυτή αποκάλυψε πολλά σημαντικά και βαθιά προβλήματα. Πρέπει να είμαστε προσεκτικοί με αυτό που μπορεί να ανοίξει μέσα στους ανθρώπους.

– Πολλά εξαρτώνται από τη σταθερή θέσπιση των κριτηρίων. Γιατί η άσκηση δημιουργήθηκε αρχικά και τι είχε ως πρόθεση να επιτύχει; Ο εκπαιδευτής πρέπει να γνωρίζει τι κάνει. Αν ο στόχος είναι η κατάρτιση και η εκπαίδευση – δεν θα το μετατρέψουμε σε θεραπεία. Πρέπει να έχουμε επίγνωση των ορίων που έχουμε θέσει.

– Το σημείο εκκίνησης καθορίζει τη διάρκεια της άσκησης. Υπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ των ερωτήσεων "Πού μένεις;" και το "Πού είναι το σπίτι της οικογένειάς σου;" Το δεύτερο ερώτημα θα δημιουργήσει αμέσως πολλές συσχετίσεις οι οποίες μπορεί να είναι δύσκολες και επώδυνες.

– Ο χάρτης θα μπορούσε να είναι πραγματικά αποτελεσματικός σε διάφορα εκπαιδευτικά πλαίσια. Για παράδειγμα, όταν διδάσκουμε γεωγραφία – μπορούμε να καθορίσουμε τις παραμέτρους όπως: Που ζει η οικογένειά σου, που έχουν ταξιδέψει οι φίλοι σου.

– Ο χάρτης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε δημιουργικές δραστηριότητες. Εμείς οι ίδιοι είμαστε ο χάρτης, γινόμαστε αυτός και δημιουργούμε το σχήμα του. Είναι κάτι τελείως διαφορετικό με τις τρέχουσες σχηματικές αναπαραστάσεις για τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Τα προβλήματα επικοινωνίας

Εκπαιδευτική ομάδα της Πορτογαλίας, Πόρτο, 10 Οκτωβρίου, 2009
Εκπαιδευτής ψυχοδράματος και Κοινωνικού Δράματος: Jose Luis Mesquita
Εκπαιδευτικός: Leal Ana

Η συνάντηση ήταν μέρος του τελευταίου κομματιού της κατάρτισης αφιερωμένο σε εκπαιδευτικά σενάρια που ετοιμάστηκε από τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Είχαν το καθήκον (δουλεύοντας ανά ζεύγη και χρησιμοποιώντας δραματικές τεχνικές τις οποίες αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της συνεδρίας) να αποτυπώσουν τυποποιημένες καταστάσεις και προβλήματα από την επαγγελματική τους εμπειρία. Μία από τις προτάσεις αυτές αφορούσαν τη σχέση των εκπαιδευτικών με τα θεσμικά όργανα που τους απασχολούσαν. Συχνά, αυτές οι σχέσεις είναι δύσκολες και επηρεάζουν αρνητικά το επίπεδο της εργασίας με την ομάδα. Οι εκπαιδευτικοί σπάνια έχουν κάποια επιρροή στην επιλογή των συμμετεχόντων στις ομάδες με τις οποίες εργάζονται. Το έργο τους είναι να κατασκευάσουν ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα και να επιτύχουν τα καλύτερα αποτελέσματα για τους μαθητές τους. Αυτό είναι ένα παράδειγμα της συμβολής του σκοπού της θεραπείας, στην οποία δεν υπάρχει χώρος για την ανάλυση προσωπικών χαρακτηριστικών και περιορισμών. Η έλλειψη συνοχής μεταξύ της ομάδας των εκπαιδευτών και του εργοδότη έχει επιπτώσεις στην διαδικασία της εκπαίδευσης και στα αποτελέσματα της. Ως εκ τούτου, παραδίδοντας μαθήματα – η Ana Leal και ο Ricardo Quinta παρουσίασαν ένα σύνολο από ασκήσεις και δραστηριότητες που επικεντρώνονται στο πως να επικοινωνούμε με τους άλλους, στη δυνατότητα να εκφράσουμε τις ανάγκες και τις αντιρρήσεις, αλλά και να εκφράσουμε την αντίθεση στους κανόνες που επιβάλλονται από το θεσμικό όργανο.

Το εργαστήριο ξεκινά με μια φυσική προθέρμανση. Οι συμμετέχοντες περιφέρονται γύρω από την αίθουσα σε διάφορες κατευθύνσεις καθώς ακολουθούν τις οδηγίες που τους δίνονται. Πρώτον, για να αποφευχθεί η οπτική επαφή με τους άλλους συμμετέχοντες, κοιτάζουν μονάχα τους τοίχους και το πάτωμα. Στη συνέχεια, κοιτάζουν στα μάτια το κάθε άνθρωπο που περνάει. Το επόμενο στάδιο της δημιουργίας επαφής, είναι η χειραψία – όσον το ταχύτερο δυνατόν και με όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Κατά την ολοκλήρωση, ήδη ο ρυθμός ηρεμεί, όλοι μας χαιρετούμε ο ένας τον άλλο, κάνοντας χειραψία και ανταλλάζοντας σύντομα ευγενικά λόγια. Όλοι κάθονται σε ένα κύκλο για να μοιραστούν τις εντυπώσεις τους. Ο αρχηγός ρωτάει πως αισθάνθηκε ο καθένας όταν δόθηκε η οδηγία να κοιτάξουν το πάτωμα και να αποφύγουν την επαφή με τους άλλους. Για

τους περισσότερους ανθρώπους, αυτή η εμπειρία ήταν πολύ άβολη, ενοχλητική και αφύσικη.

Η δεύτερη διαδικασία, λαμβάνοντας υπόψη το πλεονέκτημα της μεγάλης περιοχής που διατίθενται για να μετακινούνται, επιτρέπει τη στενότερη αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των ανθρώπων στην ομάδα. Οι σημειώσεις στο στυλ Post-It (Αυτοκόλλητες) διατίθενται σε όλους. Γράφουν ερωτήσεις για συγκεκριμένα άτομα, και τότε τις κολλάνε στη πλάτη αυτού του ατόμου. Είναι επίσης μια μορφή φυσικής επαφής, όπου έρχεται ο ένας κοντά στον άλλο, γρήγορα και σε πρόσωπο με πρόσωπο. Μετά από λίγα λεπτά, όλοι κάθονται σε ένα κύκλο, διαβάζουν τις ερωτήσεις και τους παραχωρείται λίγη ώρα για να προβληματιστούν σχετικά με τις απαντήσεις. Οι ερωτήσεις είναι πολύ διαφορετικού χαρακτήρα. "Τι αισθάνεσαι κοιτάζοντας τη θάλασσα μια καλοκαιρινή μέρα;". "Τι χρώματα αντανακλούν στη φύση σου;". "Τι φοβάσαι πιο πολύ;". "Τι θα ήθελες να μας πεις;". Ο καθένας παίρνει τη σειρά του να απαντήσει αρχίζοντας με μια σύντομη εισαγωγή. Η ψυχαγωγική φύση της δραστηριότητας επιτρέπει στους συμμετέχοντες να υποβάλλουν ερωτήσεις που μπορεί να είναι δύσκολο γι' αυτούς να εκφράσουν άμεσα, αλλά δίνουν τη δυνατότητα στο άτομο να αναλάβει ένα σημαντικό ρόλο στην ομάδα, όπου θα πει πράγματα που είναι σημαντικά για αυτόν και θα ήθελαν να μοιραστούν μαζί με τους άλλους. Κατά τη διάρκεια της άσκησης πολλοί άνθρωποι έδειξαν την ανάγκη να μιλήσουν για τον εαυτό τους, παρουσιάζοντας τις διάφορες πτυχές της προσωπικότητάς τους για να δείξουν κάτι που ήταν, μέχρι τώρα, άγνωστο. Αυτή είναι μια πολύ σημαντική εμπειρία στο έργο του εκπαιδευτικού ο οποίος βοηθά, υποστηρίζει και κατευθύνει ομάδες ανθρώπων καθημερινά, αλλά που συχνά δεν έχουν την ευκαιρία να ακουστούν. Η συμβολή στο σκοπό ήταν η επιλογή της στιγμής κατά την οποία θα ξεκινούσαν οι δραστηριότητες – Οι συμμετέχοντες άρχισαν να γνωρίζονται μεταξύ τους καλά, και το επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ τους είχε αναπτυχθεί σε ένα ψηλό επίπεδο. Για να ενθαρρυνθεί ένα τέτοιο παιχνίδι σε μια ομάδα που δεν είχε το χρόνο να ενσωματωθεί σωστά, αναμφίβολα θα οδηγήσει σε πολύ συμβατικές και αποστασιοποιημένες ερωτήσεις. Το θέμα της άσκησης είναι να δημιουργηθεί μια ευκαιρία μέσα σε ένα φιλικό περιβάλλον για να μιλήσουν για εκείνα τα πράγματα που δεν θα μπορούσαν κανονικά να συζητηθούν με τους συναδέλφους.

Το επόμενο στάδιο είναι η ατομική εργασία χρησιμοποιώντας υλικά. Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί μια διαφήμιση – μία αφίσα – από δύο κουτιά, ενωμένα μεταξύ τους με κομμάτια σπάγκου, έτσι ώστε να μπορεί να κρεμαστεί γύρω από το λαιμό για να δημιουργήσει μια "ζωντανή" διαφήμιση. Ο καθένας μπορεί να εκφράσει τις απόψεις του και τα γνωστοποιήσει τα δικά τους θεσμικά όργανα – το

θέμα για τις αφίσες είναι απλά το μήνυμα μας προς τον εργοδότη μας. Έχουμε εφημερίδες και περιοδικά, μαρκαδόρους, ψαλίδια, κόλλα, συρραπτικά και εργαζόμαστε πάνω σε ένα μεγάλο τραπέζι. Το αποτέλεσμα της εργασίας αποτελείται από λέξεις, εικόνες και χρώματα. Όταν είναι έτοιμα, οι συμμετέχοντες θα τα βάλουν επάνω τους και ο αρχηγός οργανώνει το χώρο για την ομαδική εργασία. Ο στόχος μας είναι μια αυτοσχέδια διαμαρτυρία – για να συμμετάσχουν σε διαδηλώσεις. Η αυθόρμητη δράση αρχίζει, οι συμμετέχοντες αρχικά διαμαρτυρήθηκαν χωριστά, μια περιστασιακή φωνή εδώ και εκεί, αλλά μετά από λίγο συγκροτούν μαζί μια ομάδα και αρχίζουν να εργάζονται από κοινού, φωνάζοντας ένα σύνθημα που επιλέγουν. Όταν ένα άτομο απομακρύνεται από τους υπόλοιπους, αυτό οδηγεί σε αντιπαράθεσεις και σε συγκρούσεις μεταξύ των διαδηλωτών. Στη συνέχεια, επικρατεί μια γενική σύγχυση που είναι χαρακτηριστικό πολλών διαδηλώσεων στους δρόμους – τα συναισθήματα έρχονται στο προσκήνιο. Στο πλαίσιο της συζήτησης της δραστηριότητας, εγείρεται το θέμα για το πώς οι συμμετέχοντες ένιωθαν σε αυτή την αυτοσχέδια κατάσταση. Οι περισσότεροι άνθρωποι μιλούν για τις δυσκολίες που παρουσιάζονται στο ρόλο ενός διαδηλωτή στο δρόμο. Ο εκπαιδευτής τονίζει πόσο σημαντικό είναι να λειτουργούν αρμονικά με τις δικές τους απόψεις και τρόπους και δείχνει τον κίνδυνο που εγκυμονεί με τη θέσπιση νέων προσεγγίσεων οι οποίες είναι ενάντια στη φύση μας, καθώς και το πόσο αναποτελεσματικό μπορεί να είναι αυτό. Επίσης συζητήθηκαν οι αφίσες που είχαν δημιουργηθεί. Ο κάθε συμμετέχων παρουσιάζει την αφίσα του και εξηγεί τη σημασία του. Τα έργα είναι πολύ διαφορετικά και συνδυάζουν το περιεχόμενο τους με ποικίλους βαθμούς επιτυχίας. Αυτό που κατάλαβε η ομάδα από τη συζήτηση είναι η έμφαση στην ιδιαιτερότητα της γλώσσας που χρησιμοποιήθηκε σε κάθε αφίσα. Υπερβολικά μεγάλη συσσώρευση συμβόλων, κειμένου ή διακοσμητικών συγκροτεί το μήνυμα. Αυτά τα έργα που τηρούνται μέχρι το σημείο που χρησιμοποιούν εκφραστικά σύμβολα έχουν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο.

Αυτή η συνεδρίαση είχε μια λογική δομή και άγγιξε διάφορα θέματα σχετικά με την επικοινωνία. Αποκάλυψε τις ανάγκες και τις αναστολές των συμμετεχόντων. Επίσης, τους επέτρεψε να ζήσουν – πάνω στη σκηνή – μια συγκρουσιακή κατάσταση με τον εργοδότη τους. Σε συζητήσεις σχετικά με τις διάφορες τάξεις, ο καθένας είχε την ευκαιρία να ανταλλάξει εμπειρίες από την ίδια την επαγγελματική του πρακτική, όχι μόνο σε σχέση με τον οργανισμό, αλλά και στο ευρύτερο πλαίσιο της επικοινωνίας για τις απόψεις και τις πεποιθήσεις τους. Κατέστη σαφές ότι, για τους συμμετέχοντες, απλά εγείροντας το θέμα ήταν αρκετά χρήσιμο από μόνο του, καθώς για πολλούς εκπαιδευτικούς είναι μια μεγάλη δυσκολία στην επαγγελματική τους εργασία.

ΠΡΟΘΕΡΜΑΝΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Η αρχή της ομαδικής εργασίας έχει μεγάλη σημασία για την περίοδο κατά την οποία η νέα ομάδα συγκροτείται, καθώς και κατά τα επόμενα μαθήματα. Ένα καλό σημείο εκκίνησης για την προσχώρηση στο πλαίσιο μιας νέας ομάδας μπορεί να είναι η ανάπτυξη μιας ομαδικής συμφωνίας η οποία καθορίζει τους βασικούς κανόνες και με την οποία όλοι οι συμμετέχοντες πρέπει να συμφωνήσουν. Αυτό το είδος της συλλογικής σύμβασης, γραπτής ή προφορικής και που σχετίζεται με την τήρηση των καθιερωμένων κανόνων (όπως η ακρίβεια, η διακριτικότητα, η εκπλήρωση των καθηκόντων), διαθέτει μια ειδική, μαγική δύναμη, η οποία επηρεάζει και ενώνει το δεσμό της ομάδας. Είναι επίσης το σημείο αναφοράς για την επίλυση δύσκολων, συγκρουόμενων καταστάσεων.

Η χρησιμότητα της προθέρμανσης στο εκπαιδευτικό έργο τονίστηκε από όλους τους ειδικούς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Τόνισαν επίσης την ανάγκη της προσαρμογής του χαρακτήρα της προς το στόχο των τάξεων, τη κατάσταση στην ομάδα και τη δυναμική της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αξίζει να επενδυθεί κάποιος χρόνος και προσπάθεια για τη προετοιμασία ενός ιδιαίτερου προγράμματος προθέρμανσης, ειδικά στον τομέα της άτυπης εκπαίδευσης και όταν υπάρχει η επαφή με τις ομάδες των ανθρώπων που πρέπει να τους παρασχεθούν κίνητρα και που θα ενθαρρυνθούν να προβούν σε νέες προκλήσεις. Η πιο σημαντική λειτουργία της προθέρμανσης είναι η τόνωση των ικανοτήτων της ομάδας και η προετοιμασία της ομάδας για την εκπλήρωση των καθηκόντων που θα κληθεί να αντιμετωπίσει. Μια προθέρμανση που περιλαμβάνει κίνηση ονομάζεται επίσης μια φυσική εκκίνηση, αυτό που καθορίζει, με μεγάλη ακρίβεια, το ρόλο της μέσα στη διαδικασία της ομαδικής εργασίας. Για τους συμμετέχοντες, θα είναι μια ευκαιρία για να δημιουργήσουν κοινές σχέσεις, αλλά και μια ευκαιρία για να αλλάξουν τη σειρά του σχολικού-τύπου μαθήματος το οποίο γενικά έχει εγκριθεί και ασκείται σήμερα. Επιπλέον, οι διάφορες δραστηριότητες προθέρμανσης είναι συχνά ένα είδος αλληγορίας και συμβολισμού χάρη στην οποία ο εκπαιδευτής μπορεί να λάβει κάποιες πολύτιμες πληροφορίες, να ανακαλύψει περισσότερα, αποφεύγοντας

τις άμεσες ερωτήσεις σχετικά με την κατάσταση του μυαλού, την ετοιμότητα και την εργασία, τις πραγματικές ανάγκες και τα προβληματικά φαινόμενα μεταξύ των μελών της ομάδας. Η δημιουργικότητα και η παρορμητικότητα, η οποίες έχουν εισαχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω του παιχνιδιού, είναι επίσης πολύ σημαντικές. Κάθε μία από τις ασκήσεις κάνει τους συμμετέχοντες να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένα καθήκοντα, τα οποία συχνά είναι νέα και αποτελούν έκπληξη γι αυτούς. Αντιμετωπίζοντας τα καθήκοντα αυτά απαιτείται η λήψη άμεσων, δραστικών απαντήσεων, προσπάθειας, αλλά και θάρρους και ικανότητας για την αντιμετώπιση της ντροπής ή του φόβου. Κατά συνέπεια, μπορεί να είναι μια αποτελεσματική μέθοδος ενθάρρυνσης των πολιτών για να δράσουν, αλλά επίσης μπορεί να προκαλέσει αντίσταση. Πρέπει να τονιστεί, ότι οι ασκήσεις προθέρμανσης δεν εγκρίνονται, κατανοούνται και είναι αποδεκτές πάντοτε και σε κάθε ομάδα. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζουν αυτές τις μορφές δράσης, σαν παιδαριώδη, ανεπαρκή για τις ανάγκες τους, ακόμη και ακατάλληλες στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών τάξεων. Ο εκπαιδευτής πρέπει να είναι προετοιμασμένος για ένα τέτοιο γεγονός όπου μπορεί να συμβεί και θα πρέπει πολύ προσεκτικά να καταγράψει τις αντιδράσεις της ομάδας και να καταλάβει τον κατάλληλο χρόνο και τρόπο για την εισαγωγή αυτών των μεθόδων που θα μπορούσαν να περιγράφουν ως αντισυμβατικές. Αναγκάζοντας τις δικές τους προηγούμενες προγραμματισμένες ιδέες για την ενσωμάτωση της ομάδας και πιέζοντας τους ανθρώπους να κάνουν πράγματα, μπορεί να επιφέρει εντελώς διαφορετικά αποτελέσματα από ότι είχε προγραμματιστεί. Μπορεί να αποθαρρύνει την ενέργεια και την προθυμία για εργασία.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να παρατεθεί ένα τμήμα μιας έκθεσης που συνοψίζει τη μελέτη των σχέσεων (των υφιστάμενων και των πιθανών δραστηριοτήτων), μεταξύ του ψυχοδράματος και της εκπαίδευσης των ενηλίκων. Η έκθεση συντάχθηκε από την ομάδα του EST Lifelong Learning Centre και η επιλεγείσα ενότητα αφορά το ρόλο της προθέρμανσης σε εκπαιδευτικά προγράμματα.

Το αναπάντητο ερώτημα παραμένει, έστω και αν οι ασκήσεις προθέρμανσης είναι καλά ενσωματωμένες στο πρόγραμμα του όλου μαθήματος ή είναι απλώς μια ασύνδετη σειρά από παιχνίδια και κόλπα. Ένα πειστικό παράδειγμα που δικαιολογεί το ζήτημα αυτό μπορεί να είναι μια κατάσταση που λαμβάνεται από τάξεις που είναι αφιερωμένες στην διαπολιτισμική επικοινωνία με τη συμμετοχή μιας ομάδας διεθνών επιστημόνων πληροφορικής. Οι συμμετέχοντες, οι οποίοι περιμένουν τη συνεδρία για να αρχίσει, "προθερμαίνονται" με διάφορους τρόπους - μιλούν σε μικρές ομάδες και ασχολούνται με τους φορητούς υπολογιστές. Εν τω μεταξύ ο προπονητής παρουσιάζει διάφορα παιχνίδια - αρκουδάκια, Tele-tubbies (είδος χαρακτήρων κινουμένων σχεδίων), κούκλες Barbie, γατάκια και

άλλα, όχι και τόσο γνωστά - και τα ρίχνει σε συγκεκριμένους ανθρώπους. Η μόνη εξήγηση αυτής της κατάστασης είναι μια πρόταση για τους συμμετέχοντες να συστηθούν μεταξύ τους, με τη χρήση των νέων ταυτοτήτων που πήραν με αυτά τα παιχνίδια. Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι ο Ken και ένα από τα γατάκια εγκατέλειψαν το χώρο για να κάνουν ένα τσιγάρο και συνέχισαν την προθέρμανση στο διάδρομο. Αυτοί που παρέμειναν - τα διασκεδαστικά Teletubbies, ένας αμήχανος δεινόσαυρος και οι υπόλοιποι, προσπαθούσαν να επικοινωνήσουν. Είναι πραγματικά αυτός ένας καλός τρόπος για να προθερμανθεί η ομάδα; Είναι η αρχή μιας παρορμητικής δοκιμής ή η έναρξη της εκπαίδευσης; Τι είναι αυτό στην πραγματικότητα; Θα ήταν δυνατόν να παρέχονται παραδείγματα τέτοιων προθερμάνσεων, οι οποίες είχαν αποδειχθεί πως δούλεψαν σε συγκεκριμένες τάξεις και αποτέλεσαν φυσικό μέρος της μεθοδολογίας τους;

Δεν υπάρχουν ξεκάθαρες συνταγές για αποτελεσματικούς και αποδοτικούς τρόπους ελέγχου της ομάδας. Δεν είναι δυνατόν να επινοηθεί ένας κατάλογος από ασκήσεις προθέρμανσης που θα λειτουργεί καλά για το στόχο και το χαρακτήρα των υποθετικών τάξεων, επειδή η κάθε κατάσταση της ομάδας είναι διαφορετική και απαιτεί μια μοναδική προσέγγιση. Το καθοριστικό ζήτημα είναι η δημιουργικότητα και ο αυθορμητισμός του ίδιου του εκπαιδευτή, η πλαστικότητα και η δυνατότητα στο να καταγράψει τι συμβαίνει "εδώ και τώρα". Σε διάφορα παραδείγματα των παιχνιδιών προθέρμανσης που αναφέρονται πιο κάτω, προσπαθώ να επισημάνω την ιδιαίτερη λειτουργία και χρησιμότητα τους σε διάφορες καταστάσεις.

Μεταξύ των δραστηριοτήτων που πρόκειται να προετοιμάσουν την ομάδα για διάφορες εργασίες, οι κοινωνιομετρικές τεχνικές έχουν το δικό τους ξεχωριστό χώρο. Χρησιμοποιούνται κυρίως για τη μελέτη των σχέσεων εντός της ομάδας, αλλά πολύ συχνά είναι επίσης μια ελκυστική μορφή προθέρμανσης και είναι αυστηρά συνδεδεμένες με την ομάδα ολοκλήρωσης καθώς δημιουργεί ένα ασφαλές, φιλικό περιβάλλον, που αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική συνεργασία. Ωστόσο, ακριβώς όπως συμβαίνει στην περίπτωση της προθέρμανσης κατά την εφαρμογή των κοινωνιομετρικών τεχνικών, κάποιος πρέπει να εξετάσει επίσης τα προβληματικά φαινόμενα και την αντίσταση από τους συμμετέχοντες.

Η ουσία της κοινωνιομετρίας, σύμφωνα με τον ορισμό του Moreno, είναι η σε βάθος γνώση του οργανισμού και της δομής της ομάδας, στην οποία συγκεκριμένοι άνθρωποι έχουν καθορισμένο χώρο ενώ την ίδια στιγμή αναπτύσσουν σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους. Η κοινωνιομετρία μας επιτρέπει να αποκαλύψουμε τις σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν φαίνονται, αποκαλύπτοντας αυτά τα πράγματα που έχουν σαν κοινά και τα πράγματα αυτά τα οποία διαφέρουν μεταξύ τους. Λόγω του γεγονότος

αυτού, μπορεί να είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για τη βελτίωση της ομαδικής εργασίας της κάθε ομάδας, σε διάφορους τομείς: στη θεραπεία, στην εκπαίδευση, στο επάγγελμα. Σύμφωνα με την έννοια του Moreno, ένας άνθρωπος είναι ένα 'δίκτυο συνδέσεων', όπου ποτέ δεν λειτουργεί σαν μια μεμονωμένη μονάδα και αυτό σημαίνει ότι η κοινωνιομετρία παραπέμπει στη πιο στοιχειώδη διάσταση της πραγματικότητας μας.

Ασκήσεις προθέρμανσης

Η προθέρμανση ήταν ένα σημαντικό στοιχείο του προγράμματος εργασίας για κάθε μία από τις τέσσερις ομάδες. Οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να καταστούν αρχηγοί, διεξάγοντας τις ασκήσεις προθέρμανσης οι ίδιοι και να πειραματιστούν με την ομάδα. Τα παιχνίδια και οι δραστηριότητες που παρουσιάζονται στο παρόν κεφάλαιο αποτελούν παραδείγματα των διαφόρων μεθόδων αναζωογόνησης, διέγερσης και ένταξης των μελών της ομάδας. Πολλές ασκήσεις εμφανίστηκαν και στα τέσσερα προγράμματα εργασίας με διάφορες μορφές και σε διάφορα επίπεδα συνεργασίας. Οι περιγραφές που παρατίθενται πιο κάτω είναι συχνά μια συλλογή διαφόρων εκδόσεων της ίδιας διαδικασίας. Αυτές χρησιμοποιούνται καλύτερα ως πηγή έμπνευσης για τις ιδέες και την περαιτέρω διερεύνηση μαζί με την ομάδα.

Οι ασκήσεις και τα παιχνίδια προθέρμανσης είναι και τα δύο πολύ χρήσιμα στη διαδικασία της ολοκλήρωσης μεταξύ της ομάδας, μειώνουν την ένταση. Αφήνουν τον εκπαιδευτή να γνωρίζει τις προσδοκίες και τις ανάγκες των συμμετεχόντων, οι οποίοι εισέρχονται συνήθως στις τάξεις με διαφορετικούς φόβους, αβεβαιότητες και προκαταλήψεις. Η μορφή του παιχνιδιού τους επιτρέπει να αισθάνονται ασφαλείς και σίγουροι, τους βοηθά να εμπιστεύονται τον αρχηγό και τους διεγείρει στο να σκέπτονται ως "εμείς" αντί του "εγώ". Η προθέρμανση συχνά περιλαμβάνει δραστηριότητες σε ζεύγη ή μικρές ομάδες οι οποίες παρέχουν στους συμμετέχοντες πολύτιμες και επιθυμητές δεξιότητες. Είναι πολύ δύσκολο για πολλούς ανθρώπους να λειτουργούν σε ομάδες και να συνεργάζονται με άλλους. Μέσω της προθέρμανσης των παιχνιδιών μαθαίνουν τους κανόνες της συνεργασίας.

Κλείτος Συμεωνίδης (Εργαστηριακή Ομάδα στη Κύπρο)

Χαιρετισμοί

Ο εκπαιδευτής ζητά από τους συμμετέχοντες να χαιρετούν ο ένας τον άλλο με διαφορετικό τρόπο σε σχέση με το πως κάνουν συνήθως. Το καθήκον είναι πρώτα να χαιρετήσουν το άτομο που χρησιμοποιώντας τα πόδια τους, έπειτα τα γόνατα τους, τη λεκάνη, τους ώμους και τέλος - αγγίζοντας τα κεφάλια τους. Η συμμετοχή στην άσκηση έχει πολλή κίνηση και διασκέδαση, εμφανίζονται ολοένα και πιο εξελιγμένες μορφές χαιρετισμών, οι συμμετέχοντες συνήθως συμπεριφέρονται ελεύθερα και αυθόρμητα, βλέποντας διάφορους τρόπους δημιουργίας σχέσεων. Όλοι τους έχουν την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους με μια μορφή άμεσης επαφής. Το παιχνίδι απαιτεί από τους παίκτες του να ξεπεράσουν την αντοχή τους στη σωματική σχέση (που για πολλούς ανθρώπους είναι ένα μεγάλο πρόβλημα) αλλά ταυτόχρονα καθορίζει τα όρια ασφαλείας - Όλοι έχουν την ικανότητα να ελέγχουν πως συσχετίζονται με τους συνεργάτες τους. Όπως και σε άλλες δραστηριότητες κίνησης, οι "χαιρετισμοί" είναι οι πλέον κατάλληλοι στις περιπτώσεις αυτές στις οποίες το επίπεδο ενέργειας της ομάδας έχει μειωθεί και οι συμμετέχοντες είναι κουρασμένοι από το ρυθμό των δραστηριοτήτων.

Ονόματα

Το έργο των συμμετεχόντων είναι να εξετάσει προσεκτικά τις δικές τους ιδιαιτερότητες, την επαγγελματική ικανότητα και τα προσόντα, αναλύοντας τα ονόματά τους. Όλοι γράφουν κάτω λέξεις που αρχίζουν με τα αντίστοιχα γράμματα που υπάρχουν στα ονόματά τους, δημιουργώντας μια σύντομη αυτο-παρουσίαση. Για παράδειγμα: "Αδάμ - αλτρουιστής, διακριτικός, αεικίνητος, μελαγχολικός" Είναι επίσης επιτρεπτό να εφεύρουν λέξεις, νεολογισμούς που χαρακτηρίζουν ειδικά τη προσωπικότητα του καθενός. Στη συνέχεια ο καθένας από τους συμμετέχοντες παρουσιάζεται με τη φράση που έγραψε, εξηγώντας τη σημασία τους στο πλαίσιο της ποικιλίας της ζωής και των επαγγελματικών εμπειριών. Σε μια διαφορετική εκδοχή αυτής της άσκησης, οι συμμετέχοντες περιπλανιούνται πρώτα γύρω από ολόκληρο το δωμάτιο και συστήνονται στους άλλους συμμετέχοντες με τη φράση που έγραψαν κάτω και μόνο αργότερα θα αναλύσουν τις λέξεις που έχουν επιλέξει μαζεμένοι σε ένα μεγάλο κύκλο. Μια άλλη μορφή αυτής της άσκησης βασίζεται στην κατασκευή μιας λογικής πρότασης από τα αντίστοιχα γράμματα των ονομάτων. Για παράδειγμα 'Αδάμ'-λατρεύει το βαθύ, αφηρημένο διαλογισμό'. Ο σκοπός του παιχνιδιού είναι να προβληματιστούν σχετικά με τις δυνατές και τις αδύνατες πλευρές του το δικού τους χαρακτήρα μέσω του παιχνιδιού-λέξιου, παίζοντας με το νόημα και τους υπαινιγμούς. Ένα ενδιαφέρον συμπλήρωμα για ειδική αυτο-παρουσίαση μπορεί, με πληροφορίες, που προέρχεται από τα μέλη της ομάδας - ο καθένας εξηγεί το λόγο που συμφωνούν ή διαφωνούν με τα χαρακτηριστικά που προβλέπονται από το υπεύθυνο του. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να είναι

χρήσιμη σε διάφορα στάδια των εργασιών της ομάδας, όχι μόνο στην αρχή, αφού βοηθά τους συμμετέχοντες να γνωριστούν μεταξύ τους και να ξεπεράσουν τον "τρόμο της σκηνής" τους. Σε πολλά εκπαιδευτικά πλαίσια μπορεί να ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες να αναζητήσουν νέες, δημιουργικές λύσεις και ιδέες.

Χώρος

Οι συμμετέχοντες περπατούν γύρω από ολόκληρο το δωμάτιο αναζητώντας μια θέση με την οποία, κατά την άποψή τους, συνδέονται με ιδιαίτερα συναισθήματα. Σταματούν σε μια θέση, όπου - σύμφωνα με τη συμβουλή που δίνει ο εκπαιδευτής - αισθάνονται ελεύθερα, ασφαλή, χαρούμενα και άνετα ή ανασφαλή και αμήχανα, σε ένα μέρος όπου βλέπουν το κίνδυνο τριγύρω. Ο καθένας μιλάει για λίγο για τα συναισθήματα του. Υπάρχουν πολλές παραλλαγές αυτού του παιχνιδιού που συνδέονται με τη γνώση και να εξοικείωση του χώρου μέσα στον οποίο ασκείται η ομάδα. Το καθήκον του καθενός από τους συμμετέχοντες μπορεί να είναι, για παράδειγμα, να επιλέξουν ένα σημείο - το πιο ενδιαφέρον, στο οποίο το πρόσωπο θα φέρει την υπόλοιπη ομάδα εκεί και στη συνέχεια θα εξηγήσει την επιλογή του.

Ολοκλήρωση

Οι συμμετέχοντες εργάζονται σε ζευγάρια. Ο ένας από αυτούς, που ενεργεί ως ηγέτης, ξεκινά μια σειρά κινήσεων. Η αποστολή του συνεταιίρου του είναι να ολοκληρώσει τη σειρά με τον δικό του τρόπο. Μετά από λίγο θα αντιστραφούν οι ρόλοι. Το παιχνίδι δεν αφορά την επανάληψη ή το μιμισμό των κινήσεων του συνεταιίρου, αλλά αφορά τη συμπλήρωση του. Είναι μάλλον σαν ένα παζλ, όπου το κάθε άτομο πρέπει να βρει ένα τρόπο να χωρέσει και να έχει μια ιδέα για την "εισαγωγή" του, σαν ένα κομμάτι που λείπει από ένα παζλ. Το παιχνίδι, το οποίο φαίνεται αρκετά εύκολο, είναι στην πραγματικότητα μια μεγάλη πρόκληση. Μπορεί να είναι εξαιρετικά δύσκολο να μαντέψει ποιες είναι οι πραγματικές προθέσεις του ηγέτη, να κατανοήσει τις εκφράσεις, τις χειρονομίες του, τις ενέργειες του και ακολούθως να προτείνει τη δική του λογική και συνεκτική ολοκλήρωση. Μια ενδιαφέρουσα σύνοψη για αυτή την άσκηση είναι να συζητηθεί σε ζεύγη - συγκρίνοντας τις απόψεις του ηγέτη του και του συνεργάτη του, επισημαίνοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές στην ανθρώπινη ερμηνεία της γλώσσας του σώματος και της χειρονομίας. Αυτό το παιχνίδι είναι εξαιρετικό για την κατάρτιση της διαπροσωπικής επικοινωνίας, κάνει τους συμμετέχοντες να έχουν επίγνωση της πολυπλοκότητας και του πλούτου των μορφών που διατίθενται για τη διαβίβαση των πληροφοριών, των μηνυμάτων καθώς και της γνώσης. Εξαιτίας αυτού, κατέχει μια σημαντική θέση στη κίνηση και στη χαλάρωση.

Ναι-Όχι

Το θέμα αυτής της άσκησης είναι να αντιμετωπίσουμε μια άμεση σύγκρουση αντίθετων απόψεων και επιχειρημάτων. Οι συμμετέχοντες σχηματίζουν ζεύγη και διεξάγουν μια συζήτηση που περιορίζεται σε μόνο δύο λέξεις - ένας από αυτούς μπορεί να πει μόνο "ναι" και ο άλλος μπορεί να πει "όχι". Ο κοινός στόχος είναι να δοκιμάσει και να εμβαθύνει τις σχέσεις, την ισορροπία της δύναμης και την ικανότητα να επικοινωνούν και να πείθουν. Έχει να κάνει με τη χρήση και τη δοκιμή διαφόρων μεθόδων επικοινωνίας για την ανάπτυξη επαφών και την απελευθέρωση διαφόρων συναισθημάτων. Ως πρόσθετο στοιχείο της "συζήτησης", μπορεί να εισαχθεί η σωματική επαφή - οι συμμετέχοντες συναντιούνται πρόσωπο με πρόσωπο και παλεύουν, χρησιμοποιώντας μόνο τα χέρια τους. Είναι επίσης δυνατό να πραγματοποιηθεί αυτή η άσκηση σε μια ομάδα διασπώντας την ομάδα σε δύο αντίπαλες ομάδες.

Πρόγνωση καιρού

Ο εκπαιδευτής καλεί τον κάθε ένα από τους συμμετέχοντες να μιλήσουν για το πως αισθάνονται περιγράφοντας τη διάθεση τους με τη μορφή πρόβλεψης καιρού (για παράδειγμα: αυτή η ημέρα είναι συννεφιασμένη, με περιστασιακές βροχές, χαμηλή βαρομετρική πίεση και αύξηση της θερμοκρασίας. Υπάρχει πιθανότητα ηλιοφάνειας το απόγευμα). Οι συμμετέχοντες περιγράφουν τα συναισθήματα τους με αναλογικό τρόπο σε αυτή τη μεταφορά και τότε θα πρέπει να παρουσιάσουν τα γεγονότα τα οποία, κατά τη γνώμη τους, απεικονίζουν καλύτερα τον τρόπο που αισθάνονται. Έχουν ένα σύντομο χρονικό διάστημα για την προετοιμασία της παρουσίασης και να για να επιλέξουν αντικείμενα και στη συνέχεια ξεκινούν την αυτοσχέδια δραστηριότητα με την εντολή των ηγετών. Οι συμμετέχοντες επικοινωνούν ανταλλάσσοντας τα συναισθήματα τους. Το φροντιστηριακό υλικό αποτελεί σημαντικό στοιχείο του παιχνιδιού (πολύχρωμα μαντίλια ταιριάζουν σ' αυτή την άσκηση πολύ καλά γιατί μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εκπροσωπήσουν το σχήμα και τη κίνηση). Η δραστηριότητα ενσωματώνει έξοχα την ομάδα, αναπτύσσοντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των συμμετεχόντων στις αντιδράσεις.

Εμπιστοσύνη

Η άσκηση είναι μια δοκιμή αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της ομάδας. Οι μισοί από την ομάδα εγκαταλείπουν την αίθουσα, όπου οι τάξεις λαμβάνουν χώρα, και εν τω μεταξύ η υπόλοιπη ομάδα προετοιμάζει το χώρο για την δραστηριότητα - τοποθετούν διάφορα αντικείμενα και εμπόδια μέσα στο δωμάτιο. Στη συνέχεια καλούν την υπόλοιπη ομάδα, που έχουν δεμένα τα μάτια τους, πίσω στην αίθουσα. Μπαίνουν στην αίθουσα ξεχωριστά και ο καθένας από αυτούς έχει το δικό του

οδηγό. Το πρόσωπο που έχει δεμένα τα μάτια τοποθετεί το χέρι του στον ώμο του οδηγού και στη συνέχεια οδηγείται με ασφάλεια γύρω από το δωμάτιο. Από καιρό εις καιρό, οι οδηγοί ανταλλάζουν τα άτομα που έχουν δεμένα τα μάτια τους και στη συνέχεια καθοδηγούν διαφορετικούς ανθρώπους. Στο τέλος, όλοι τους περιγράφουν την εμπειρία τους στην ομάδα και στη συνέχεια δημιουργούν ζωντανά αγάλματα τα οποία υποτίθεται ότι απεικονίζουν τα συναισθήματά τους. Το επόμενο στάδιο της διαδικασίας ξεκινά με το σχηματισμό ομάδων που αποτελούνται από λίγα άτομα. Η επιλογή των μελών μιας συγκεκριμένης ομάδας που στηρίζεται στις ομοιότητες του παρουσίασαν τα συναισθήματα τους και στη συνέχεια έκτισαν την ομάδα γλυπτών - μνημείων. Με αυτόν τον τρόπο, φαίνονται μερικές συμβολικές ιδέες οι οποίες δείχνουν την ισορροπία των συναισθημάτων εντός της ομάδας.

Η προθέρμανση είναι πολύ πολύτιμη και επιθυμητή. Η προθέρμανση διδάσκει και βοηθάει να "σπάσει ο πάγος, αλλά και να δημιουργήσει μια καλή ατμόσφαιρα μέσω του παιχνιδιού. Δίνει ζωντάνια στα άτομα καθώς και στο σύνολο της ομάδας. Φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά και ενσωματώνει την ομάδα. Δημιουργεί μια ευκαιρία για άμεση επαφή καθώς και φυσικής μέσω της αφής. Η προθέρμανση αυξάνει την εμπιστοσύνη και κάνει τις σχέσεις της ομάδας ισχυρότερες. Η μορφή των ασκήσεων θα πρέπει να επιλέγεται με σύνεση και σύμφωνα με μια συγκεκριμένη ομάδα και το θέμα των τάξεων - η προθέρμανση πρέπει να έχει ένα σκοπό. Κοντά στο ρόλο της στον αθλητισμό, η προθέρμανση μας προετοιμάζει και μας κινητοποιεί πριν από μια συγκεκριμένη εργασία και την ίδια στιγμή αποτελεί ένα κρίσιμο στοιχείο της μάθησης των κανόνων και των χρήσιμων δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες στα ακόλουθα στάδια της εργασίας. Ανάλογα με την φαντασία του ηγέτη και τις ανάγκες της ομάδας οι ασκήσεις προθέρμανσης μπορούν να τροποποιηθούν και να αναβαθμιστούν.

Piotr Kostuchowski (Εργαστηριακή ομάδα στη Πολωνία)

Ζώα

Ο εκπαιδευτής προετοιμάζει κομμάτια από χαρτί με τα ονόματα διαφόρων ζώων που αναγράφονται σε αυτά, σε δύο αντίγραφα. Στη συνέχεια τα κομμάτια χαρτιού κατανέμονται μεταξύ των συμμετεχόντων, οι οποίοι πρέπει να βρουν τον δεύτερο εκπρόσωπο του ίδιου είδους. Η δυσκολία είναι ότι όλοι τους πρέπει να κλείσουν τα μάτια τους και βρίσκουν ο ένας τον άλλο μόνο κάνοντας τον ήχο του εν λόγω ζώου (οι σκύλοι γαυγίζουν, οι κότες κακαρίζουν, οι γάτες νιαουρίζουν). Ενώ κινούνται τριγύρω στο δωμάτιο, όλοι τους έχουν τα χέρια τους σε ευθεία μπροστά τους σαν μέτρο ασφαλείας. Η δραστηριότητα αυτή δουλεύει εξαιρετικά σε περίπτωση που

η ομάδα έχει κουραστεί ύστερα από εκτεταμένη γνωστική προσπάθεια - Ανανεώνει, δίνοντας νέα ενέργεια και σταθερή στασιμότητα.

Αντίθετα

Ακριβώς όπως και στην προηγούμενη άσκηση, το καθήκον του κάθε συμμετέχοντα είναι να βρει ένα συνέταιρο με βάση το περιεχόμενο των καρτών που του έχουν δοθεί από τον εκπαιδευτή. Αυτή τη φορά, ωστόσο, το θέμα είναι να βρεθεί το πρόσωπο που είναι απέναντί σας. Για παράδειγμα: Κλέφτης και Αστυνόμος, σπουδαστής και καθηγητής, ασθενής και γιατρός. Οι συμμετέχοντες κινούνται τριγύρω στο χώρο, και παίζουν τους ρόλους που τους έχει ανατεθεί. Θα προσπαθήσουν να κατανοήσουν τους ρόλους των άλλων χρησιμοποιώντας τη συμπεριφορά, τις εκφράσεις του προσώπου καθώς και τις χαρακτηριστικές χειρονομίες. Με αυτά τα πράγματα, είναι σε θέση να εντοπίσουν οποιονδήποτε χαρακτήρα.

Κανονική μέρα

Ο καθένας από τους συμμετέχοντες βρίσκει ένα χώρο για τον εαυτό του στο δωμάτιο. Ο στόχος του έργου είναι οι φάσεις των δραστηριοτήτων που συγκεκριμένα τα άτομα κάνουν σε διαφορετικές ώρες της μέρας, κάθε μέρα. Ο καθένας εργάζεται παράλληλα, στο δικό τους ρυθμό. Ο εκπαιδευτής εξηγεί τι ώρα είναι, αρχίζοντας από τις πέντε ή έξι το πρωί. Σ' αυτή τη ώρα, οι περισσότεροι άνθρωποι συνήθως κοιμούνται, κάποιοι κάνουν βόλτα το σκύλο τους και άλλοι πίνουν καφέ. Στις επτά μερικοί άνθρωποι βουρτσίζουν τα δόντια τους, κάποιοι κάνουν το πρωινό τους περίπατο ή βρίσκονται στο αυτοκίνητο καθοδόν για την εργασία τους, κάποιος κλείνει το διακόπτη από το ξυπνητήρι, κάποιος καπνίζει ένα τσιγάρο. Ο χρόνος που σηματοδοτείται από τον εκπαιδευτή μετατοπίζεται σε δύο ή τρεις ώρες μπροστά, και η άσκηση τελειώνει, ας πούμε, γύρω στις μία. Ο ηγέτης έχει τη δυνατότητα να σταματήσει το παιχνίδι σε μια δεδομένη στιγμή και να ζητήσει από ορισμένους από τους συμμετέχοντες να του εξηγήσει τις λεπτομέρειες της δράσης που επιτελούν. Το παιχνίδι δεν είναι μόνο μια καλή εκπαίδευση για παιχνίδια-ρόλους, αλλά επιτρέπει επίσης στους συμμετέχοντες να μάθουν περισσότερα για τους άλλους συμμετέχοντες, να ανακαλύψουν τα πράγματα που είναι κοινά και αυτά τα πράγματα που δεν είναι.

Ενισχυμένο δάσος

Οι συμμετέχοντες αρχίζουν να κινούνται - περιφέρονται τριγύρω στο χώρο, καθώς ο εκπαιδευτής τους μιλάει σχετικά με το μεταβαλλόμενο τοπίο που υπάρχει γύρω τους: "περιπλανιέστε στο γρασίδι, στην άμμο, στη λάσπη, μέσα στο δάσος, σε απόκρημνο βραχώδη μονοπάτι, στα χιόνια". Ο κάθε ένας από τους συμμετέχοντες προσπαθεί να βρει το δικό του τρόπο να κινείται γύρω από αυτά τα φανταστικά

τοπία. Μετά από λίγο όλοι καταλήγουν σε μια μαγική κοιλάδα, από την οποία μαγεύονται. Αρχικά, γίνονται σαν πεντάχρονα, που παίζουν και στη συνέχεια, αντίστοιχα: έφηβοι, που συναντιούνται στη πόλη ή στο σχολείο, νεαροί ενήλικες, οι οποίοι αντιμετωπίζουν σημαντικές αποφάσεις και επιλογές, ώριμοι ενήλικες και τέλος συνταξιούχοι ηλικιωμένοι. Το καθήκον των συμμετεχόντων είναι να αυτοσχεδιάζουν στους ρόλους τους, ανάλογα με την ηλικία, καθώς και να αλληλεπιδρούν και να οικοδομούν τις σχέσεις. Αυτή η δραστηριότητα βοηθά να ενσωματωθούν στην ομάδα, να διευκολύνει τους συμμετέχοντες σε μια στενότερη επαφή καθώς επίσης και τους διδάξει πως να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις ανάγκες και τις επιθυμίες.

Περπάτημα

Οι συμμετέχοντες στέκονται σε δύο σειρές, όπου ο ένας βλέπει τον άλλο. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούν μια συμβολική πορεία για έναν εθελοντή. Η αποστολή του είναι να διηγηθεί μια ιστορία, οποιαδήποτε ιστορία, όσο αυτός περπατάει. Το κάθε πρόσωπο, όπου περνάει ο εθελοντής, λέει μόνο μία λέξη την οποία πρέπει να εντάξει στην ιστορία που λέει. Η αναγκαιότητα να ληφθούν υπόψη νέα θέματα και προτάσεις, ενώ την ίδια στιγμή διατηρείται η λογική της ιστορίας, απαιτεί δημιουργικότητα, ευελιξία, φαντασία και συγκέντρωση.

Χέρια

Οι συμμετέχοντες σχηματίζουν ένα κύκλο και ενώ πέφτουν στα γόνατα τους έχουν τα χέρια τους σε ευθεία, να περιέρχονται εναλλάξ: χέρι X, χέρι Y, χέρι Z, χέρι Y, χέρι Z, χέρι V, κλπ. Αρχίζει ένα ρυθμικό χτύπημα στο πάτωμα, χρησιμοποιώντας τα χέρια. Το ένα χέρι χτυπάει μετά το άλλο, με τη φορά του ρολογιού. Δύο κτυπήματα από το ίδιο χέρι σηματοδοτεί την αλλαγή της κατεύθυνσης με τη φορά αντίθετα του δείκτη του ρολογιού. Μπορεί επίσης να εισαχθούν πρόσθετα εμπόδια, για παράδειγμα τρία κτυπήματα σημαίνει την παράκαμψη τριών χεριών, διατηρώντας την ίδια κατεύθυνση (αυτή είναι μια πολύ δύσκολη έκδοση του παιχνιδιού). Η άσκηση ενσωματώνει δυνατά την ομάδα και βελτιώνει τη συγκέντρωση.

Μηχανή

Ο στόχος είναι να οικοδομήσουμε ένα πολύ-λειτουργικό μηχανισμό, στο οποίο το καθένα από τα μέρη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Το παιχνίδι ξεκινά με ένα εθελοντή που έχει κάποια ιδέα για το τι μπορεί να είναι η συσκευή και στη συνέχεια η υπόλοιπη ομάδα τον συνοδεύει με ένα αυθόρμητο τρόπο, δημιουργώντας νέες συνδέσεις και λειτουργίες. Επιτρέπεται κάθε μορφή μετακίνησης και ήχου. Ο εκπαιδευτής σταματά τις ασκήσεις τη στιγμή που ο μηχανισμός έχει ολοκληρωθεί και λειτουργεί πλήρως. Το παιχνίδι μπορεί να εκτελέσει τη λειτουργία μιας

κίνησης με προσανατολισμό "παύση" των δραστηριοτήτων και μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί με ένα συγκεκριμένο θέμα, προετοιμάζοντας τους συμμετέχοντες για τον κύριο στόχο της συνεδρίας (για παράδειγμα η κατασκευή μιας μηχανής εξαρτημάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών ανιχνεύει τα όρια των τεχνολογικών γρίφων)

Αντικείμενα

Η άσκηση έχει τη μορφή μιας "προθέρμανσης για το θέμα" και χρησιμοποιεί τη μεταφορική γλώσσα. Ο καθένας από τους συμμετέχοντες δημιουργεί το δικό του γλυπτό - μια κατασκευή την οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει οτιδήποτε σε μια αίθουσα. Ο εκπαιδευτής μπορεί να προετοιμάσει επίσης επιπλέον ένα σύνολο πραγμάτων πριν από τις τάξεις, οι οποίες θα ήταν επίσης χρήσιμα για άλλες δραστηριότητες. Τα γλυπτά αυτά υποτίθεται ότι είναι μια απεικόνιση των ιδεών και των όρων που σχετίζονται με το θέμα της συνεδρίας. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια των τάξεων όπου είναι αφιερωμένες στην ιστορία της Ευρώπης, οι συμμετέχοντες μπορούν να δημιουργήσουν συμβολικές εικόνες μιας χώρας που επιλέγουν, δίνοντας έμφαση στα περιστατικά αυτά, στους χαρακτήρες και στα φαινόμενα, τα οποία κατά τη γνώμη τους, είναι τα πιο σημαντικά. Στη συνέχεια, ο καθένας περιγράφει το έργο του, ένα προς ένα, εξηγώντας τη σημασία των συγκεκριμένων στοιχείων. Στη συνέχεια, ολόκληρη η ομάδα αναλύει και αξιολογεί το αντικείμενο του μαθήματος μαζί με τον εκπαιδευτή. Η άσκηση έχει πολλά εκπαιδευτικά προσόντα. Με παραπομπή κυρίως στη φαντασία και την καλλιτεχνική έκφραση, να αιχμαλωτίζεται η φαντασία να κάνουν συσχετισμούς και σταδιακά να κάνουν τους ακροατές να αντιληφθούν περισσότερο για το θέμα που καλύπτεται κατά τη διάρκεια των τάξεων.

Κοινωνιομετρία

Η κοινωνιομετρικές ασκήσεις βοηθούν να γνωρίζουν οι συμμετέχοντες την πολυπλοκότητα των σχέσεων μεταξύ της ομάδας. Οι αμοιβαίες, πολυδιάστατες σχέσεις συνδέονται με τα γνωρίσματα της προσωπικότητας, τα συναισθήματα και τις πεποιθήσεις. Ένας από τους κύριους στόχους της κοινωνιομετρίας είναι επίσης να μελετήσει τα κίνητρα και τις ανάγκες των μελών της ομάδας. Η γνώση στο συγκεκριμένο τομέα είναι εξαιρετικά χρήσιμη για την διαδικασία της εκπαίδευσης και καθορίζει την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας της απόκτησης γνώσης. Η γνωριμία του εαυτού μας, η προώθηση μιας καλύτερης κατανόησης του τρόπου με τον οποίο η ομάδα λειτουργεί, έχει ουσιώδη επίδραση στην εξέλιξη του καθενός από τα μέλη της ομάδας και βελτιώνει τη συνεργασία τους.

Η κοινωνιομετρία προτάθηκε σαν μια μορφή προθέρμανσης, που επιτρέπει στους συμμετέχοντες να γνωριστούν μεταξύ τους πολύ γρήγορα και να αισθάνονται πολύ άνετα. Ήταν επίσης μια εισαγωγή στην εργασία με τις μεθόδους του ψυχοδράματος, η οποία υποθέτει ένα ενεργό τρόπο αυτοπαρουσίασης, δηλαδή η υποκριτική. Οι κοινωνιομετρικοί χάρτες αποτελούν την ταυτόχρονη εισαγωγή πριν τη συμφωνία με το κύριο θέμα της συνάντησης – η οποία είναι η επίγνωση του ρόλου, σε σχέση με το έργο των εκπαιδευτικών. Για τα μέλη της νέας ομάδας, το σημαντικό είναι η γρήγορη αντίληψη για την ομάδα – με βάση τα πιο πάνω κριτήρια όπως η ηλικία και η εργασιακή εμπειρία. Έτσι, η επιλογή των κατηγοριών αυτών δεν ήταν τυχαία.

Maria Roth (Εργαστηριακή ομάδα στη Πορτογαλλία)

Ένα παράδειγμα της πρακτικής χρήσης της κοινωνιομετρίας στην ανάλυση των σχέσεων μεταξύ της ομάδας, είναι οι ασκήσεις που αναδεικνύουν τις κοινές επιρροές και διασυνδέσεις μεταξύ των ανθρώπων που αποτελούν μια ομάδα. Μπορούν να είναι σε διάφορες μορφές: Για παράδειγμα, ο εκπαιδευτής παρέχει όρους - τα κριτήρια, τα οποία αποτελούν τη βάση για τους συμμετέχοντες, οι οποίοι δημιουργούν 'ζωντανές κοινωνιογραμμές' (εικόνες των δεσμών): "είστε ο ένας με τον οποίο θα ήθελα να συζητήσουμε ένα πολύ ριψοκίνδυνο σχέδιο", "είσαι το πρόσωπο που θα ήθελα να εμπιστευτώ", "είστε οι πλέον κατάλληλοι για να χειριστούν τη δημοσιονομική διαχείριση της ομάδας". Ο κανόνας, που εφαρμόζεται για όλους τους συμμετέχοντες, είναι ότι ο κάθε συμμετέχων μπορεί να επιλέξει μόνο ένα άτομο και στη συνέχεια να τον αρπάξει από τον ώμο του. Προκύπτουν διάφορες συνδέσεις, οι οποίες μορφολογούν δυναμικά, ανάλογα με

τον χαρακτήρα των κριτηρίων. Σε μια άλλη εκδοχή αυτής της κοινωνιομετρικής δοκιμής, ο καθένας από τους συμμετέχοντες πρέπει να απαντήσει στις ερωτήσεις του εκπαιδευτή, διαμορφώνοντας μια σειρά από συμμετέχοντες (που σημαίνει την ομάδα), ή από τη διανομή των συμμετεχόντων σε διάφορες αποστάσεις από τον εαυτό του. "Ποιος με επηρεάζει περισσότερο στην ομάδα;", "με ποιον έχω τις καλύτερες σχέσεις;", "ποιος μου επιτρέπει να γνωριστώ καλύτερα μαζί του;". Η τεχνική αυτή δείχνει επίσης την πολυπλοκότητα και τις πολλαπλές διαστάσεις των κοινών σχέσεων της ομάδας και περιλαμβάνει κίνηση και δράση. Ένας διαφορετικός τρόπος παρουσίασης της θέσης του συγκεκριμένου ατόμου σε μια ομάδα είναι ένα παιχνίδι στο οποίο ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα των ανθρώπων που συμβολίζονται από τρεις κατηγορίες: μόνοι λύκοι, κοινωνικοί λύκοι και λύκος ηγέτης. Στον πρώτο γύρο, ο καθένας από τους συμμετέχοντες καταλαμβάνει μια θέση, η οποία σύμφωνα με τον ίδιο είναι εκείνη που του ανήκει, λαμβάνοντας υπόψη τόσο την ομάδα όσο και την καθημερινή ζωή. Το δεύτερο στάδιο αφορά την αναδιοργάνωση των συμμετεχόντων. Ο καθένας από τους συμμετέχοντες, αναδιατάσσει αντίστοιχα την υπόλοιπη ομάδα σύμφωνα με τα ίδια κριτήρια. Από τη σύγκριση των δύο περιπτώσεων εμφανίζονται πολύ ενδιαφέρουσα γνωστικά δεδομένα. Η ανατροφοδότηση που λαμβάνει ο κάθε συμμετέχων από την υπόλοιπη ομάδα, τους επιτρέπει να ελέγχουν τη συμπεριφορά και τη στάση τους.

Οι κοινωνιομετρικές τεχνικές είναι επίσης πολύ χρήσιμες σε καταστάσεις όπου μια απόφαση της ομάδας πρέπει να παρθεί. Ας φανταστούμε μια κατάσταση στην οποία δύο άτομα, κατά τη διάρκεια των συναντήσεων που είναι αφιερωμένες στη λογοτεχνία, βρίσκουν διάφορες ιδέες για το πώς θα προχωρήσουν. Το ένα άτομο θα ήθελε να αναλύσει πρώτα το ποίημα και κάποιος άλλος θα ήθελε να μάθει πρώτο κάποιο υπόβαθρο σχετικά με τη βιογραφία του συγγραφέα. Ο εκπαιδευτικός, ο οποίος δεν θέλει να ενεργήσει ως δικαστής στο θέμα αυτό, και για τους οποίους η πραγματική προθυμία των συμμετεχόντων είναι σημαντική, προτείνει στην ομάδα να καταλήξει σε ένα από κοινού συμπέρασμα. Οι άνθρωποι που προσφέρθηκαν εθελοντικά πρέπει να καθίσουν, απέναντι ο ένας στον άλλο, και να παρουσιάσουν τα επιχειρήματά τους. Ο κάθε συμμετέχων - πριν αποφασίσει τελικά ποιους εθελοντές υποστηρίζει, μπορεί να αλλάξει γνώμη από τη μία στην άλλη, πολλές φορές. Μπορούν επίσης να επιλέξουν την "ενδιάμεση" θέση και στη συνέχεια να τη δικαιολογούν. Αυτού του είδους η μέθοδος της λήψης απόφασης είναι μια εναλλακτική λύση στην παραδοσιακή ψηφοφορία, είναι αυτό που παρακινεί τους συμμετέχοντες να αντανακλούν και να αναφέρουν τη δική τους, βαθιά και πιο προσωπική προσέγγιση όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα. Η ίδια η κίνηση είναι επίσης σημαντική, καθώς και η άμεση επαφή με άλλους, η οποία είναι μια εκτροπή από τη ρουτίνα.

Αυτού του είδους άτυπου τρόπου για να γνωριστούν μεταξύ τους (κοινωνικο-μετρικά τεστ) μπορεί να είναι μια μορφή προθέρμανσης, η οποία επιτρέπει στους συμμετέχοντες να βρουν κοινά χαρακτηριστικά και ομοιότητες, γεγονός που δημιουργεί μια κατάσταση προθυμίας να συνεργαστούν στην πορεία των ακόλουθων ενεργειών. Αυτή η τεχνική μπορεί επίσης να βρεί την εφαρμογή της σε ένα πλαίσιο με ένα συγκεκριμένο θέμα. Για παράδειγμα, τα κριτήρια για τη δημιουργία ενός χάρτη στην ιστορία της τέχνης μπορεί να είναι η επιλογή μιας αγαπημένης περιόδου – ο κυβισμός, ο ρεαλισμός ή ο εξπρεσιονισμός.

Ana Leal (Εργαστηριακή ομάδα στη Πορτογαλλία)

Χάρτες

Η πιο δημοφιλής κοινωνιομετρική τεχνική, η οποία εμφανίστηκε σε διάφορες μορφές σε όλες τις ομάδες που συμμετέχουν στο μάθημα, είναι ο χάρτης. Περιγράφονται αναλυτικά στο προηγούμενο κεφάλαιο ("η ανάγκη για εποπτεία") σε ένα πλαίσιο για συγκεκριμένα παραδείγματα χρήσης και με έμφαση στις δυσκολίες και τις απειλές που μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια των εργασιών. Ο χάρτης έχει διάφορες μορφές και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλές διαφορετικές καταστάσεις (χάρτες των χώρων, των συναισθημάτων, των αναγκών, των ενδιαφερόντων, των ονείρων). Ανάλογα με τα κριτήρια που καθορίζονται από τον εκπαιδευτή ή τους συμμετέχοντες η ομάδα δημιουργεί το χώρο και τις διαμορφώσεις κινήσεων, οι οποίες δείχνουν τα κοινά χαρακτηριστικά συγκεκριμένων ανθρώπων καθώς και τα χαρακτηριστικά που διαφέρουν μεταξύ τους. Ο χάρτης μπορεί να σχετίζεται τόσο σε ορατά χαρακτηριστικά, για παράδειγμα η ηλικιακή διάρθρωση της ομάδας, καθώς και να μπορεί να αποκαλύψει τις προσωπικές πεποιθήσεις, τις στάσεις και την οικεία εμπειρία.

Σε μία ομάδα στην Πορτογαλία, ένα παράδειγμα μιας βαθύτερης κοινωνιομετρικής δοκιμής, ήταν αυτό στο οποίο οι συμμετέχοντες έπρεπε να απαντήσουν στην ερώτηση σχετικά με τον εντοπισμό του ανδρισμού και της θηλυκότητας τους. Τα ακραία σημεία του χάρτη καθορίστηκαν από τα αντικείμενα που συμβολίζουν δύο φύλα: το αρσενικό και το θηλυκό. Όλα τα μέλη της ομάδας έπρεπε να συγκεντρωθούν γύρω από το χώρο που είχε περιοριστεί από αυτούς τους δύο πόλους, σύμφωνα με τις αντίληψη τους για τους δύο όρους και σύμφωνα με τι ταυτίστηκαν. Όπως τονίστηκε από τον εκπαιδευτικό που έλαβε μέρος σε αυτές τις τάξεις - κανένας από τους ανθρώπους επέλεξε αυστηρά στο να ανήκουν σε ένα και μόνο πόλο. Έδειξε ότι οι διαφορές μεταξύ των δύο αυτών όρων δεν είναι τόσο μεγάλο όσο φαίνεται.

Μια μοναδική έκδοση του χάρτη είναι μια άσκηση προθέρμανσης, η οποία εκτιμήθηκε πολύ στο πιλοτικό πρόγραμμα του μαθήματος:

Είμαι το μοναδικό άτομο στην ομάδα όπου...

Όλοι οι άνθρωποι στέκονται σε ένα κύκλο. Ο καθένας έχει τη δυνατότητα να βηματίσει στο εσωτερικό του κύκλου και να τελειώσει τη πρόταση, εκφράζοντας την εμπειρία, τις ικανότητες ή τις καταστάσεις της ζωής, που τον διακρίνουν από την υπόλοιπη ομάδα. Για παράδειγμα: "Είμαι το μόνο πρόσωπο στην ομάδα, που μπορεί να περπατήσει πάνω σε ξυλοπόδαρα." Οι προτάσεις που λένε οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι αληθινές. Αν οποιοσδήποτε από την ομάδα περπατά επίσης σε ξυλοπόδαρα, ή το έχει κάνει στο παρελθόν, συνεργάζεται με τον συνάδελφο του. Αυτό συχνά αποδεικνύει ότι η λειτουργία, η οποία σύμφωνα με κάποιον δείχνει να είναι ξεχωριστή και μοναδική, φαίνεται να την συμμερίζονται και άλλοι συμμετέχοντες. Οι κανόνες της άσκησης δεν επιβάλλουν κανένα συγκεκριμένο αριθμό παρουσιάσεων, το παιχνίδι συνεχίζεται, μέχρι να τελειώσει με έναν φυσικό τρόπο. Στους συμμετέχοντες παρουσιάζεται μια ευκαιρία να γνωρίσουν ο ένας τον άλλο καλύτερα, προκύπτουν πολλές και νέες ενδιαφέρουσες πληροφορίες, κάτι το οποίο είναι ενδιαφέρον για ολόκληρη την ομάδα και ο καθένας να μοιραστεί με τους άλλους ανθρώπους τις πληροφορίες που σχετίζονται με το πάθος τους και έτσι αποδεικνύουν την μοναδικότητά τους. Η συνέχιση της άσκησης που προορίζεται για να βοηθήσει την ομάδα να αποφασίσει σχετικά με μια κατεύθυνση για περαιτέρω δραστηριότητες, θα μπορούσε να υποβάλει την εξής ερώτηση: "Εγώ είμαι το μόνο άτομο σε αυτήν την ομάδα, που θα ήθελε να μιλήσουν για ..." .. ή .. "Εγώ είμαι το μόνο πρόσωπο σε αυτήν την ομάδα που ενδιαφέρεται για ...". Οι απαντήσεις σε τέτοιου είδους δηλώσεις μπορούν να συμβάλουν στην αποκρυστάλλωση των αναγκών και των συμφερόντων του κάθε μέλους της ομάδας.

Ένα τεράστιο πλεονέκτημα του χάρτη (ως η ολοκληρωμένη τεχνική) είναι η δυναμική της, ο χαρακτήρας της αναζωογόνησης καθώς και η ακριβολογία και η προσβασιμότητα των ad-hoc εικόνων που δημιουργούνται με αυτή. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε πιο συχνά από τους συμμετέχοντες των μαθημάτων στη δική τους εκπαιδευτική πρακτική ήταν ο χάρτης.

ΧΑΡΤΗΣ - ένα παράδειγμα πρακτικής χρήσης

Ένα εργαστήριο με τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των εκπαιδευτών και των θεραπευτών, που έχουν αφοσιωθεί στον προβληματισμό σχετικά με τη φιλοσοφία του Edmund Husserl και τους διάφορους τρόπους που βιώνουν κατά τη πάροδο του χρόνου.

Η τεχνική του χάρτη χρησιμοποιείται για να αρχίσει μια συζήτηση σχετικά με αυτά τα θέματα τα οποία για αιώνες υπήρξαν τα θέματα των φιλοσοφικών συζητήσεων. Ο χώρος του πρώτου χάρτη καθορίστηκε από τα τέσσερα σημεία, τα οποία είχαν επίσης τους εξής συσχετισμούς: Βορράς - Ευρώπη, Νότος - Ινδία, ανατολή - αρμονία, δύση - κρίση. Οι συμμετέχοντες περιπλανήθηκαν γύρω από αυτούς τους ακραίους πόλους και προσπάθησαν να βρει μια θέση με την οποία ταυτοποιήθηκαν. Ο κάθε ένας από τους συμμετέχοντες έπρεπε να αιτιολογήσει την επιλογή του. Στη συνέχεια, τέσσερις διαφορετικές σημασίες είχαν καθοριστεί σ' αυτές τις τέσσερις κατευθύνσεις: βορράς - ορθολογισμός, νότος - παραλογισμός, ανατολή - πνεύμα, δύση - θέμα. Ο στόχος των συμμετεχόντων ήταν, για άλλη μια φορά, να επιλέξουν μόνο ένα μέρος, δηλαδή εκείνο που αισθάνονται πιο άνετα και τότε θα έπρεπε να μιλήσουν για την επιλογή τους. Στο δεύτερο μέρος, η ομάδα διάβασε μερικά φιλοσοφικά κείμενα και προετοίμασε θεατρικές σκηνές που απεικόνιζαν διάφορους τρόπους επικοινωνίας.

Το σχόλιο του παιδαγωγού

Η φύση της ιδέας ήταν να χρησιμοποιηθούν οι χάρτες έτσι ώστε να παρακινούνται οι συσχετισμοί και οι εμπειρίες που σχετίζονται με αυτούς τους όρους, οι οποίοι είναι βασικοί σε ένα επιλεγμένο κείμενο το οποίο γράφτηκε από τον Husserl. Χάρη σε αυτή τη μέθοδο, ήταν δυνατόν να εισαχθούν νέα, άγνωστα προβλήματα στην ομάδα. Αν και υπήρξε μια απροθυμία να συμμετάσχουν στη φιλοσοφία και το εκπαιδευτικό περιεχόμενο, ήταν καλύτερο από την αδιαφορία. Οι τάξεις οδήγησαν στην αλλαγή της στάσης απέναντι στο νέο θέμα και άνοιξε τις πόρτες για την γνωστική λειτουργία. Οι ασκήσεις, ένα μέρος κυρίως – και πιο συγκεκριμένα η συζήτηση, άφησαν τους συμμετέχοντες να προβληματιστούν σχετικά με τα φιλοσοφικά και τις εκπαιδευτικές τους θέσεις.

Άτομο

Η άτομο-κοινωνία, η οικογένεια, το επάγγελμα – όλα είναι μια εικόνα που δείχνει το δίκτυο των συνδέσεων από άλλους ανθρώπους για να το πρόσωπο που έχει επιλεγεί έτσι ώστε να είναι στη μέση. Οι διάφορες σχέσεις μπορεί να είναι το

αντικείμενο των αναλύσεων – εκείνων που είναι μέσα στον κύκλο της οικογένειας, στον χώρο εργασίας ή ενός γενικά κατανοητού δικτύου των διαπροσωπικών συνδέσεων. Για τη δημιουργία του ατόμου, σχεδιάζοντας σε ένα φύλλο χαρτιού, είναι η μέθοδος η οποία χρησιμοποιείται πιο συχνά, αλλά μπορεί να είναι επίσης δυνατό να δημιουργηθούν άτομα από διάφορες θέσεις-κλειδιά, οικοδομικά τούβλα, φύλλα, νομίσματα, βότσαλα. Ο κάθε συμμετέχων σχεδιάζει το δικό του άτομο, με τη χρήση ενός προηγούμενου επεξηγημένου κώδικα συμβόλων, για παράδειγμα ο κύκλος και το τρίγωνο συμβολίζουν και τα δύο το φύλο, μια σταθερή γραμμή ή μια διακεκομμένη γραμμή συμβολίζει το χαρακτήρα των σχέσεων - δυνατές, σταθερές ή προβληματικές και μεταβλητές, ένα βέλος συμβολίζει την στάση – τις μονόπλευρες σχέσεις ή τις αμοιβαίες. Η δομή της κατάρτισης μπορεί να περιλαμβάνει και άλλα σημαντικά στοιχεία: ερωτηματικά, έντονες συμπαγείς γραμμές. Η απόσταση μεταξύ συγκεκριμένων στοιχείων του ατόμου είναι επίσης σημαντική και αφορά το βάθος και την οικειότητα μιας σχέσης. Ο συγγραφέας τοποθετεί το σύμβολο του εαυτού του στη μέση του σχεδίου και μπορεί να γράψει το όνομα του πάνω σε αυτό το σύμβολο. Παράλληλα, με το να γράψει τα ονόματα ή τα αρχικά, σημειώνει τα άλλα πρόσωπα πάνω στο σχέδιο του. Όταν ολοκληρωθεί η ατομική εργασία, παρουσιάζονται συγκεκριμένα διαγράμματα και αρχίζει η συζήτηση της ομάδας. Αυτό το μέρος του καθήκοντος μπορεί να αρχίσει με μια έκθεση των ατόμων - που τοποθετούνται σε καρέκλες ή στο πάτωμα έτσι ώστε όλοι οι συμμετέχοντες να μπορούν να δουν όλες τις εικόνες. Στη συνέχεια, συγκεκριμένοι συμμετέχοντες μιλούν για τα δικά τους έργα με τη σειρά τους και έπειτα οι άλλοι συμμετέχοντες συμμετέχουν στη συζήτηση. Θέτουν ερωτήσεις, κατευθύνουν την έννοια των στοιχείων του σχεδίου, ανακαλύπτουν πολλά πράγματα τα οποία ο συγγραφέας ο ίδιος δεν θα μπορούσε να δει παρόλο που ήταν παρόντες στο έργο του. Είναι πολύ πολύτιμη η ανατροφοδότηση, που βοηθά στη καλύτερη κατανόηση των σχέσεων κάποιου με τους άλλους ανθρώπους - δίνει έμφαση στα φαινόμενα και τις πτυχές που έχουν σημασία για την ύπαρξη σε μια συγκεκριμένη κοινωνία.

Το επόμενο βήμα είναι η μετατροπή των εν λόγω ατόμων από το δισδιάστατο σχέδιο στη σκηνή. Τα μέλη της ομάδας χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοι για το πρόγραμμα και είναι πάντα κατά την επιλογή του συγγραφέα. Επιλέγει επίσης κάποιον για να αναλάβει το ρόλο του στη σκηνή. Χρησιμοποιώντας την τεχνική της αντιστροφής του ρόλου, ο εκπαιδευτής πραγματοποιεί σύντομες συνεντεύξεις με όλους τους χαρακτήρες που επιλέγονται. Αρχικά, ο συντάκτης του ατόμου απαντάει γι' αυτούς και μόνο τότε οι συμμετέχοντες παίζουν τους ρόλους τους επαναλαμβάνοντας τις ατάκες και τη συμπεριφορά του συγγραφέα. Μια περίληψη του παιχνιδιού είναι η ανατροφοδότηση από τους ανθρώπους που έπαιξαν συγκεκριμένους ρόλους στο

άτομο του συγγραφέα και η οποία του αποφέρει πολλές χρήσιμες πληροφορίες και συμβουλές, οι οποίες βοηθούν στην επαναξιολόγηση και την καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας σε μια συγκεκριμένη ομάδα.

ΑΤΟΜΟ- ένα παράδειγμα της πρακτικής χρήσης

Μια κατασκήνωση εκπαίδευσης για τους κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι μόλις τώρα αρχίζουν τη σταδιοδρομία τους. Οι τάξεις που αποσκοπούν στην κατάρτιση των διαπροσωπικών δεξιοτήτων και η τέλεια μάθηση των επαγγελματικών προσόντων του ατόμου.

Ο εκπαιδευτής ζητά από τους συμμετέχοντες να σκεφτούν τη θέση τους στον χώρο εργασίας, για τις σχέσεις τους με τους συναδέλφους τους και το αφεντικό τους. Στη συνέχεια, πρέπει να παρουσιάσουν τις σκέψεις και τις φαντασιώσεις τους με τη μορφή ενός σχεδίου. Όταν τα άτομα είναι έτοιμα, ολόκληρη η ομάδα με σειρά συζητά συγκεκριμένες εικονογραφήσεις. Προκύπτουν πολλά ερωτήματα και κάποιες από τις παρουσιάσεις προκαλούν συζήτηση. Οι συμμετέχοντες ζητούν την επιλογή της διατήρησης των δικών τους εικόνων.

Το σχόλιο του παιδαγωγού

Για πολλούς συμμετέχοντες ήταν η πρώτη εμπειρία όπου συνδέθηκαν με την επαγγελματική ανάπτυξη. Η καθιέρωση της αντισυμβατικής τεχνικής κατά την έναρξη της εκπαίδευσης είχε ως αποτέλεσμα την πολύ μεγαλύτερη διαφάνεια και την επιτυχία κατά τη διάρκεια των τάξεων που ακολούθησαν.

Monte de

Available research
and financial
data are great
want to talk.

2011

Center & Campus

Utopia

THOMAS
THOMAS
TECH

The image displays a collection of approximately 20 handmade paper masks and cutouts scattered on a carpeted floor. The masks are diverse in design, featuring various shapes and cutouts for facial features. Some masks are simple, while others are more complex, incorporating text and images.

- Mask 1 (Top Left):** A large, stylized face with a wide, open mouth and small eyes.
- Mask 2 (Top Center):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.
- Mask 3 (Top Right):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.
- Mask 4 (Middle Left):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.
- Mask 5 (Middle Center):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.
- Mask 6 (Middle Right):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.
- Mask 7 (Bottom Left):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.
- Mask 8 (Bottom Center):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.
- Mask 9 (Bottom Right):** A face with a wide, open mouth and small eyes, similar to Mask 1.

Other notable elements include:

- Mask 10 (Bottom Left):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 11 (Bottom Center):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 12 (Bottom Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 13 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 14 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 15 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 16 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 17 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 18 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 19 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.
- Mask 20 (Bottom Far Right):** A mask with the word "Cultura" and "Intolerancia" written on it.

Smooth as silk

Sincerely yours...

HAVING A FANTASTIC TIME WHEN YOU'RE REALLY, REALLY, REALLY, REALLY GROWING

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

Η εκπαίδευση είναι μια συνεχής αναζήτηση για νέες ιδέες, μεθόδους και λύσεις. Ερωτήσεις σχετικά με το πως να διδάξουν, να παρακινήσουν, να αναπτύξουν τις δεξιότητες και τα ενδιαφέροντα και να βοηθήσουν στην προσωπική ανάπτυξη είναι μια συνεχής προσπάθεια για τους εκπαιδευτικούς. Έχουν ιδιαίτερη σημασία στον τομέα της μη τυπικής εκπαίδευσης όπου χρειάζονται επιπλέον κίνητρα για την ανάληψη εκπαιδευτικών προκλήσεων. Η υλοποίηση του εργαστηρίου για το πρόγραμμα παρείχε εκτεταμένη τεκμηρίωση - περιγραφές των δραστηριοτήτων και των αναλύσεων της χρησιμότητας τους στην εκπαίδευση. Έχω επιλέξει τις ακόλουθες εργαστηριακές τεχνικές σεναρίου με την ελπίδα ότι θα είναι πηγή έμπνευσης και υποστήριξης για τους εκπαιδευτές που εργάζονται με διαφορετικές ομάδες και συμμετέχουν σε διάφορους τομείς των γνώσεων και των πρακτικών δεξιοτήτων. Το κάθε ένα από τα σεναρία είναι η αφετηρία για την προσωπική έρευνα και τη φαντασία ενός ηγέτη. Κάποιος μπορεί να επιστρέψει στις ασκήσεις και τις τεχνικές που περιγράφονται κατ'επανάληψη. Τα καλύτερα αποτελέσματα επιτυγχάνονται με τη μεταμόρφωση, τη βελτίωση και τη προσαρμογή τους σε ειδικές ανάγκες και σε διδακτικό σκοπό μιας συγκεκριμένης χρήσης. Οι συμμετέχοντες στο μάθημα συχνά δίνουν στον ηγέτη μεγάλες ιδέες και προτάσεις. Κάνοντας χρήση της πρωτοβουλίας τους, ενισχύει την αίσθηση τους ότι ανήκουν στην ομάδα και ενθαρρύνει μια περαιτέρω προσπάθεια.

ΜΑΣΚΕΣ

Ομάδα κατάρτισης στην Πορτογαλία. Εκπαιδευτής: Jose Luis Mesquita

Οι συμμετέχοντες έχουν πρόσβαση σε μεγάλη ποικιλία υλικών - χαρτόνι, χαρτί, έγχρωμο χαρτί και περιοδικά, μαρκαδόρους, ψαλίδι, κόλλα, σπάγγο. Το καθήκον τους είναι να κάνουν μάσκες για τους εαυτούς τους, απεικονίζοντας το ρόλο του εκπαιδευτή των ενηλίκων. Τους δίνεται αρκετός χρόνος - εργάζονται χωρίς να βιάζονται, σε ένα μεγάλο τραπέζι. Μιλούν, βοηθούν ο ένας τον άλλο, συζητούν τις ιδέες τους με τον εκπαιδευτή. Πολλές διαφορετικές μορφές έκφρασης ζωντανεύουν αργά, όπου η κάθε μια μιλά με το σχήμα της, το χρώμα της, την υφή της και την επιλογή της διακόσμησης της. Ο εκπαιδευτής φωτογραφίζει τον κάθε συμμετέχων με τη μάσκα του. Οι φωτογραφίες έχουν ληφθεί με μια κάμερα που είναι ενσωματωμένη σε ένα φορητό υπολογιστή και έτσι ώστε ο καθένας έχει την ευκαιρία να δει την αντανάκλαση του την οθόνη.

Όταν το έργο ολοκληρωθεί, ο καθένας καλείται να κάνει μια βόλτα γύρω από την αίθουσα. Είναι η ώρα για να γνωρίσουμε τις μάσκες, για ενθουσιώδη χαιρετισμό, για να γνωρίσουμε τα νέα "αξιώματα" του άλλου, για ανταλλαγή απόψεων και διάφορων αλληλεπιδράσεων. Μετά από λίγο, συγκεντρωνόμαστε όλοι σε ένα κύκλο και με τη σειρά μας, ο ένας μετά τον άλλο, λέμε πως αισθανόμαστε με τις μάσκες. Καθώς ο κάθε συμμετέχων μιλάει, εμφανίζεται η αντίστοιχη εικόνα στον τοίχο, δημιουργώντας ένα διευρυμένο είδωλο το οποίο και βλέπει ολόκληρη η ομάδα. Σχεδόν όλοι λένε ότι αισθάνονται καλά φορώντας τις μάσκες και ότι οι εικόνες που δημιουργούνται από αυτούς, πραγματικά αντιπροσωπεύουν ότι έχει σχέση με το ρόλο του εκπαιδευτικού που διαδραματίζουν στην επαγγελματική τους ζωή. Κάποιοι άλλοι δεν είναι απόλυτα ικανοποιημένοι με τα τελικά αποτελέσματα τους - Δεν αποδεικνύεται τελικά αυτό που είχαν αρχικά φανταστεί σε αυτό το φιλόδοξο σχέδιο.

Το επόμενο βήμα είναι μια παρουσίαση της μάσκας από τον κάθε συμμετέχοντα. Πάνω στη σκηνή, στη μέση της αίθουσας, είναι μια καρέκλα που καλύπτεται με ένα πολύχρωμο μαντήλι. Ο κάτοχος του έχει το ρόλο του εκπαιδευτή των ενηλίκων. Οι συμμετέχοντες κάθονται στην καρέκλα με τη σειρά τους, με μια μάσκα στο πρόσωπο τους και εξηγούν την έννοια της μορφής που έχουν δημιουργήσει, αναλύοντας τα διάφορα στοιχεία της. Εξηγούν, για παράδειγμα, τη σημασία των χρωμάτων που χρησιμοποιούνται για να αντιπροσωπεύουν τις ιδιότητες και τις δεξιότητες που είναι χρήσιμες για την εκπαίδευση. Απαντούν σε ερωτήσεις και σχόλια που έγιναν από την υπόλοιπη ομάδα. Στο τέλος βγάζουν τη μάσκα και λένε πως αισθάνονται χωρίς αυτήν.

Μετά την ολοκλήρωση των παρουσιάσεων τους, όλες οι μάσκες αφαιρούνται και τοποθετούνται στο δάπεδο και οι συμμετέχοντες κάθονται γύρω τους σε ένα κύκλο. Ο εκπαιδευτής ζητάει από τον καθένα να επιλέξει διαφορετική μάσκα από εκείνη που δημιούργησε. Αυτή η οποία κατά την άποψη τους δείχνει να είναι πιο κοντά στο ρόλο του εκπαιδευτικού. Ένας επιπλέον στόχος είναι να δημιουργήσει και να παρουσιάσει ένα απλό σενάριο της κίνησης, που επεξηγείται με ήχο. Θα πρέπει να εκφράζει τα συναισθήματα που συνδέονται με τη νέα μάσκα. Οι συμμετέχοντες έχουν πολύχρωμα μαντήλια και διάφορα μουσικά όργανα και χρησιμοποιούν τη δική τους φωνή. Στο τέλος, λένε γιατί επέλεξαν τη συγκεκριμένη μάσκα και όχι μία από τις άλλες και εξηγούν την έννοια της παρουσίασης τους στη σκηνή.

Η συνεδρίαση κλείνει με μια συζήτηση για την άσκηση, την αποσαφήνιση του σκοπού της και φέρνει στο φως εκείνες τις πτυχές που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν αμφιβολίες. Ο εκπαιδευτής τονίζει ότι η δραστηριότητα αυτή έχει σαν προορισμό, κυρίως, να δημιουργήσει μια εικόνα που αντιπροσωπεύει το "εγώ" μας στο ρόλο του εκπαιδευτικού. Η εργασία της μάσκας επικεντρώνεται ακριβώς στην εμπειρία του παίζοντας πολύ διαφορετικούς ρόλους από την καθημερινή ζωή και από τις επαγγελματικές καταστάσεις. Η δομή της συνεδρίας αντανakλά αυτή την πολυμορφία - οι μάσκες χρησιμοποιούνται με πολλούς τρόπους, αποκαλύπτοντας συνεχώς νέες δυνατότητες και προκαλούν έκπληξη με τη λειτουργικότητά τους. Σύμφωνα με την εκτίμηση ενός από τους συμμετέχοντες του εργαστηρίου, μπορούν να χρησιμοποιούνται ευρέως στην εκπαίδευση.

- Μπορώ να χρησιμοποιήσω αυτή την άσκηση για να συνεργαστώ με διάφορες ομάδες. Για παράδειγμα, μία από τις ομάδες κατάρτισης μου αποτελείται από αντιπροσώπους πωλήσεων. Χτίζοντας μάσκες θα συνειδητοποιήσουν πόσο πολλοί διαφορετικοί ρόλοι υπάρχουν στην εργασία που εκτελούν. Αντί για μια θεωρητική διάλεξη, μπορώ να προτείνω μια πρακτική δραστηριότητα, η οποία περιλαμβάνει το σύνολο της ομάδας. Μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες θα επιτύχουμε το ίδιο αποτέλεσμα όπως και με την παρουσίαση των περίπλοκων εννοιών και θεωριών. Η μορφή των τάξεων είναι πολύ σημαντική και τέτοια μεθοδολογία είναι ελκυστική και ενδιαφέρουσα.

ΣΗΜΑΣΙΑ

Ομάδα κατάρτισης στη Κύπρο. Εκπαιδευτής: Ρούλλα Δημητρίου.

Μία από τις μεγαλύτερες ικανότητες για τους εκπαιδευτικούς είναι η δυνατότητα να αναπτύξουν το ενδιαφέρον και την περιέργεια στους εκπαιδευόμενους. Οι ασκήσεις στο εργαστήριο που περιγράφονται στη συνέχεια αποσκοπούν συγκεκριμένα στην ενίσχυση της εν λόγω ικανότητας.

Σχέσεις

Ο εκπαιδευτής καθορίζει το χώρο για το σενάριο χρησιμοποιώντας μερικά υφάσματα - ο κύκλος, το ίδιο σύμβολο που χρησιμοποιήθηκε με την ομάδα σε προηγούμενες ασκήσεις. Ένας κύκλος από εμπλεκόμενα χέρια ξεκινούν τις τάξεις δραστηριοτήτων και στη συνέχεια - επίσης σε έναν κύκλο - διεξάγονται οι ασκήσεις κίνησης και από κει και πέρα γίνεται η σκηνή για ένα άλλο παιχνίδι. Δύο εθελοντές έρχονται στο κέντρο, κοιτάζουν ο ένας τον άλλο και σφίγγουν τα χέρια. Οι υπόλοιποι παρακολουθούν και να υποβάλουν παρατηρήσεις σχετικά με αυτή τη συμφωνία. Τι βλέπουμε και τι μας έρχεται στο μυαλό; Ποια είναι η κατάσταση και ποια συναισθήματα είναι εμφανή από την στάση των δύο παικτών; Ποιος είναι ποιος; Η ομάδα δίνει διάφορους τίτλους σε αυτή την εικόνα και μοιράζονται τα συναισθήματα τους:

- *Μια συνάντηση δύο καλών φίλων.*
- *Η αρχή μιας συνομιλίας μεταξύ αφεντικού και υφιστάμενου.*
- *Δύο άτομα μόλις συστήθηκαν μεταξύ τους.*
- *Αυτοί οι άνθρωποι έχουν μια φιλική στάση ο ένας απέναντι στον άλλο...*

Μετά από κάποια στιγμή, ο ένας από τους παίκτες εγκαταλείπει τον κύκλο και κάποιος άλλος βρίσκεται στη θέση του, σε οποιαδήποτε στάση του αρέσει. Ο δεύτερος συμμετέχων απαντά με μια νέα κίνηση ή πόζα και σχηματίζουν την επόμενη εικόνα, η οποία και πάλι ερμηνεύεται και περιγράφεται από τους άλλους. Η κάθε διαδοχική διάταξη παράγει πολλά σχόλια, συχνά αντιφατικά, παρουσιάζοντας διαφορετικές απόψεις. Μια συζήτηση ακολουθεί το τέλος της άσκησης. Πολλοί άνθρωποι υπογραμμίζουν πόσο πολύτιμη και αποκαλυπτική ήταν η εμπειρία και πως μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πρακτικό τρόπο στην εκπαίδευση. Οι συμμετέχοντες επισημαίνουν τη χρησιμότητα αυτού του παιχνιδιού όσον αφορά την υπερνίκηση των στερεοτύπων, την άκαμπτη σκέψη καθώς και τη χρήση των έτοιμων απόψεων.

Στο επίκεντρο

Η επόμενη άσκηση επικεντρώνεται επίσης στην αποκάλυψη πολλαπλών σημασιών και ερμηνειών καθώς και στην εκούσια αναζήτηση για να βρουν διάφορους τρόπους για να καταλάβουν τις σκηνές. Ο εκπαιδευτής τοποθετεί τρία αντικείμενα πάνω στη σκηνή. Στη μέση είναι ένα τραπέζι και επάνω σε αυτό μια κλειστή κασετίνα. Στη μία πλευρά, που βλέπει το τραπέζι, είναι μια καρέκλα. Οι συμμετέχοντες καλούνται να προσδιορίσουν που, κατά τη γνώμη τους, αυτή η ρύθμιση έχει το κέντρο της εξουσίας της. Οι γνώμες διίστανται και κάθε εξήγηση δείχνει μια διαφορετική άποψη.

- *Η καρέκλα είναι το κέντρο εξουσίας, καθώς παραπέμπει στον άνθρωπο. Είναι σχετική με τη λέξη "πρόεδρος" - αυτός που κατέχει την εξουσία.*
- *Η κασετίνα, επειδή είναι πάνω στο τραπέζι είναι εκτεθειμένη και τραβάει την προσοχή.*

Ο εκπαιδευτής καλεί τους συμμετέχοντες να αλλάξουν τη σκηνή - τη βάση της εξουσίας μέσα από τη μετατόπιση των αντικειμένων. Ένα άτομο ανεβαίνει στη σκηνή και αναποδογυρίζει την καρέκλα. Σε αυτή τη νέα κατάσταση και πάλι οι ερμηνείες ποικίλλουν.

- *Το κέντρο της εξουσίας βρίσκεται σε μια κασετίνα.*
- *Το τραπέζι βρίσκεται στη θέση της εξουσίας - είναι μεγάλο και στηρίζει τη κασετίνα.*
- *Ο καρέκλα έχει χάσει όλη τη σημασία της.*

Η επόμενη αλλαγή είναι να τοποθετήσει η κασετίνα στο πάτωμα και να ανοίξει το καπάκι της και να μετακινηθεί η καρέκλα εκτός σκηνής.

- *Η κασετίνα προσελκύει την προσοχή διότι είναι ανοικτή.*
- *Η καρέκλα έχει τον πλήρη έλεγχο πάνω στη σκηνή γιατί είναι έξω. Με πλήρη θέα της κατάστασης και της θέσης του "αουτσάιντερ", έχει τη μεγαλύτερη δύναμη.*
- *Το τραπέζι βρίσκεται στο κέντρο, κυριαρχώντας στο χώρο με το μέγεθος και τη σταθερότητα του.*

Ο εκπαιδευτής τελειώνει την άσκηση και αφαιρεί τα "αντικείμενα". Κατά το τέλος της συνεδρίας η προσοχή των συμμετεχόντων κατευθύνεται προς το σχήμα του κύκλου ο οποίος ήταν ο συμβολικός άξονας ολόκληρης της άσκησης. Η τελευταία προσθήκη στο εργαστήριο είναι ο σχηματισμός ενός κύκλου από τους συμμετέχοντες κρατώντας τα χέρια - δίνεται ο χρόνος για προβληματισμό. Τελετουργικές χειρονομίες και η επανάληψη ορισμένων δράσεων δημιουργούν τη δομή της συνεδρίας και φτιάχνουν μια ξεχωριστή ατμόσφαιρα. Χρησιμεύουν επίσης στο να ενισχύσουν την ενσωμάτωση της ομάδας.

Και οι δύο ασκήσεις είναι πολύτιμες για την εκπαίδευση και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για διάφορες εργασίες. Πάνω απ' όλα αυτά παρακινούν την ανεξάρτητη σκέψη και εξερεύνηση σε κάθε θέμα, πρόβλημα ή πολύπλοκο θέμα των πολλαπλών επιπέδων του νοήματος και των αναφορών. Είναι επίσης ειδικές εκπαιδεύσεις για τη δημιουργικότητα, την αναζήτηση για νέες ιδέες, νέες λύσεις καθώς και για τη διαφάνεια στις διαφορετικές και συχνά εκπληκτικές καταστάσεις. Βοηθούν στην κατανόηση της γλώσσας του σώματος, αυξάνουν την ευαισθησία για τη μεταφορά των μη-προφορικών πληροφοριών και των σημάτων. Είναι μια πρόταση που υπερβαίνει τις παραδοσιακές μεθόδους μάθησης και απόκτησης γνώσεων και αυτό είναι που το κάνει τόσο ελκυστικό.

ΚΥΚΛΟΣ - Ένα παράδειγμα πρακτικής χρήσης

Μια ομάδα στο Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Τα μαθήματα Αγγλικής γλώσσας που έχουν σχεδιαστεί για μετανάστες (σε διάφορα επίπεδα της γλώσσας) Μαθήματα που είναι αφιερωμένα στη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Ο ηγέτης καλεί τους συμμετέχοντες να μην καθίσουν σε ένα συνηθισμένο 'σχεδιάγραμμα τάξης', αλλά για να καθίσουν σε ένα κύκλο. Ο στόχος για το σύνολο της ομάδας είναι να βρουν μερικές αγγλικές λέξεις που ακούγονται παρόμοιες ή ίδιες και σε άλλες γλώσσες. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες σχηματίζουν μικρές ομάδες και συνεχίζουν το παιχνίδι. Ο σκοπός αυτής της άσκησης είναι να μάθουν κάποιο λεξιλόγιο αλλά περιλαμβάνει επίσης την κατανόηση της ετυμολογίας.

Σχόλιο του εκπαιδευτικού:

Η διάταξη του κύκλου δίνει στους συμμετέχοντες την αίσθηση της ισότητας σε σχέση με τους άλλους συμμετέχοντες καθώς και του εκπαιδευτικού. Έχει ζωτική σημασία καθώς συνεργάζεσαι με μια ομάδα στην οποία οι άνθρωποι προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς και πολύ συχνά σηματοδεύονται με ηθικές συγκρούσεις. Ο κύκλος επιτρέπει στους συμμετέχοντες να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους και να συνεργαστούν κατά τη διάρκεια των τάξεων. Ένα σημαντικό στοιχείο είναι η λεγόμενη "πρόσωπο με πρόσωπο" επαφή. Σε αυτές τις διαμορφώσεις, οι συμμετέχοντες αισθάνονται πιο ασφαλείς και λιγότερο αμήχανοι, όλα όσα επηρεάζουν ευεργετικά τη διαδικασία της απόκτησης της γνώσης.

ΡΟΛΟΙ

Εκπαιδευτική ομάδα στην Πορτογαλία. Εκπαιδευτής: Jose Luis Mesquita.

Οι ασκήσεις που προτείνονται από τον εκπαιδευτή ήταν μέρος μιας συνεδρίας αφιερωμένης στην αντίληψη των ρόλων - το κεντρικό θέμα του ψυχοδράματος, πάνω στο οποίο βασίζεται η θεωρία του Moreno. Το συμπλήρωμα της διάλεξης ήταν η άσκηση του ρόλου-παιχνίδι σε διάφορα πλαίσια.

Μαντείο

Το παιχνίδι αναφέρεται στην ελληνική μυθολογία κατά την οποία το μαντείο ήταν ο τόπος διαλόγου ανάμεσα στον άνθρωπο και τη θεότητα, μια πηγή γνώσης για το μέλλον και το θαυματουργό όπου παρέχονται υπηρεσίες προσανατολισμού. Οι συμμετέχοντες εκτελούν τους ρόλους σε ζεύγη, ένας από αυτούς είναι το μαντείο, ενώ ο άλλος είναι ένας ξένος που επιδιώκει απαντήσεις στις αμφιβολίες του. Ο στόχος του ατόμου που κάνει το μαντείο είναι να συμπάσχει με το πρόβλημα και την κατάσταση του ξένου και να προσπαθήσει να κατανοήσει την κατάσταση του. Στη συνέχεια, το μαντείο αντιπροσωπεύει δύο άτομα δίνοντας διαφορετικές απαντήσεις στην ίδια ερώτηση. Αυτό που αξίζει να προσέξουμε, είναι το σχόλιο του εκπαιδευτικού ο οποίος συμμετέχει σε αυτές τις τάξεις, ο οποίος τόνισε ότι το ψηλό επίπεδο ολοκλήρωσης και εμπιστοσύνης μεταξύ της ομάδας είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να μην επηρεάσει ή να προσβάλλει εκείνους τους συμμετέχοντες που είναι υπερευαίσθητοι.

Ξένος: Πρέπει όλοι οι ακροατές να συμμετάσχουν στην εκπαίδευση;

Μαντείο: Και πώς σου φαίνεται αυτό;

Ξένος: Πρέπει να κρύβω τα συναισθήματά μου, ενώ καθοδηγώ την εκπαίδευση;

Μαντείο 1: Η αυθεντικότητα είναι πάντα η καλύτερη επιλογή.

Μαντείο 2: Υπάρχει και μια άλλη δυνατότητα, αυτή που δεν βλέπετε.

Η άσκηση είναι ένα παράδειγμα μιας εκπαιδευτικής τεχνικής, η οποία δεσμεύει τους συμμετέχοντες στην ανταλλαγή γνώσεων και στη βίωση ενός ενεργού τρόπου. Μπορεί επίσης να είναι ένα μοναδικό εργαλείο κατά τη διάρκεια μιας εξέτασης ή ως μέσο μετάδοσης νέων πληροφοριών. Μια σημαντική λειτουργία του παιχνιδιού είναι να κάνει τους συμμετέχοντες να δώσουν προσοχή σε διάφορες, πολλές φορές ίσως μη προφανείς, πτυχές των φαινομένων και των προβλημάτων, να αφυπνίσει την περιέργεια τους και τη δημιουργική τους σκέψη, αλλά και να τους παρακινήσει σε βαθύτερη κατανόηση σχετικά με τα θέματα που καλύπτονται.

Θεατρική Αναπαραγωγή

Μια μορφή αυτοσχεδιασμού στο θέατρο που δημιουργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες από τον Jonathan Fox και βασίζεται στην εκτέλεση των ιστοριών που λένε οι συμμετέχοντες επί τόπου. Η κάθε μια από τις προσωπικές ιστορίες κερδίζει το δικό της θεατρικό σχήμα, χωρίς καμία προηγούμενη προετοιμασία ή πρόβα. Τους χαρακτήρες της αφήγησης διαδραματίζουν οι άλλοι συμμετέχοντες και ο συγγραφέας της ιστορίας παρακολουθεί τις δικές του εμπειρίες και τα συναισθήματα του, από την οπτική γωνία του θεατή, μαζί με την υπόλοιπη ομάδα. Αυτή η άσκηση είναι μια μορφή εκπαίδευσης της γλώσσας του σώματος αλλά και του αυθορμητισμού και της δημιουργικότητας.

Ο εκπαιδευτής προτείνει το θέμα του παιχνιδιού - τις σχέσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στα θεσμικά όργανα στα οποία εργάζονται. Δύο εθελοντές αφηγούνται τις ιστορίες τους. Η πρώτη αφορά την ιστορία ενός εργοδότη ο οποίος απαιτεί ότι ο υπάλληλός του πρέπει να είναι διαθέσιμος ανά πάσα στιγμή και να εκτελεί πολλά επιπλέον καθήκοντα και όλα αυτά χωρίς να πάρει κανένα είδος οικονομικής ικανοποίησης. Ο αφηγητής περιγράφει τη θέση του με παραστατικό τρόπο: "Ένωσα πως ένας βρικόλακας έπινε το αίμα μου". Το θέμα της δεύτερης ιστορίας είναι η σύγκρουση των κανόνων που επιβάλλονται από τον εργοδότη και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που υλοποιείται από τον εργαζόμενο. Και οι δύο ιστορίες παρουσιάζονται, στη συνέχεια, στη σκηνή με τη χρήση του υφάσματος, φροντιστηριακού υλικού και μουσικών οργάνων. Στη συνέχεια ολοκληρωμένη η ομάδα συζητά το ανέβασμα της σκηνής. Στη μέση της συζήτησης, εμφανίζονται πολλές κρίσιμες παρατηρήσεις σχετικά με τις προδιαθέσεις του εκπαιδευτικού και την επιρροή τους πάνω στο έργο του και τις σχέσεις του με το ίδρυμα. Χάρη στην απόδοση επί της σκηνής, οι μηχανισμοί και τη λογική των γεγονότων που παρουσιάστηκαν γίνονται σαφείς.

Και οι δύο ασκήσεις επιτρέπουν την ανακάλυψη των διαφορετικών διαστάσεων και των πτυχών των θεμάτων που συζητήθηκαν, παρακολουθώντας τις από "έξω",

από μια μακρινή προοπτική. Η δραματοποίηση - τόσο για τους ηθοποιούς όσο και για το κοινό - είναι μια εμπειρία που βελτιώνει την αντίληψη, βοηθά κάποιον για την καλύτερη κατανόηση ότι τα γεγονότα είναι πολυδιάστατα. Μια πολύτιμη πηγή της κατανόησης εδώ δεν είναι μόνο η πνευματική άποψη για τα πράγματα αλλά κυρίως η ίδια η άμεση εμπειρία.

ΚΑΡΕΚΛΕΣ

Εκπαιδευτική ομάδα στη Ρουμανία.

Εκπαιδευτές: Δρ Ένα Varró, Albini Horatiu

Ο εκπαιδευτής προτείνει δράσεις που να ανταποκρίνονται στα συμφέροντα της ομάδας, που σχετίζονται με το θέμα των διακρίσεων και της καταλληλότητας των ψυχοδραματικών τεχνικών στο συγκεκριμένο τομέα. Το πρόβλημα της αντιπάθειας της κοινωνίας για τους Ρουμάνους, η οποία έγινε εμφανής την προηγούμενη ημέρα σε μία από τις εργασίες του πρωταγωνιστή που συμμετείχε, αντηχούσε ανάμεσα στην ομάδα. Οι απόψεις δύο αντιτιθεμένων ομάδων, τα συναισθήματα και οι θέσεις αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης επί του θέματος. Το κεντρικό θέμα ήταν η αξιολόγηση της λειτουργίας της μονάδας, δηλαδή ο εκπαιδευτικός παίζει τον ρόλο του ως μέρος του συστήματος - του δικτύου των σχέσεων, των κανόνων, των συνηθειών, των πρακτικών και των συμβάσεων, που όλα έχουν μεγάλη επιρροή στους ανθρώπους.

Η άσκηση ξεκινάει με την τοποθέτηση τριών καρέκλων στο χώρο της "σκηνής". Η κάθε μια από αυτές αντιπροσωπεύουν μια διαφορετική προσέγγιση για μια δύσκολη επαγγελματική κατάσταση, στο πλαίσιο του συστήματος. Η πρώτη καρέκλα, αντιπροσωπεύει ένα μεμονωμένο τρόπο λήψης επιλογών και αποφάσεων που καθορίζεται από την εμπειρία και τη σοφία του ατόμου καθώς και από τα χαρακτηριστικά και την προσωπικότητα του. Η δεύτερη καρέκλα είναι μια έκδοση της στάσης που υποστηρίζεται από το 'παλιό' σύστημα (που αντιστοιχεί στις καθιερωμένες και στερεοτυπικές πεποιθήσεις της κοινωνίας), και η τρίτη καρέκλα χρησιμοποιεί ένα 'νέο' σύστημα (τα άτομα και τους φορείς που εκπροσωπούν τον τρόπο της σκέψης, του συναισθήματος και της δράσης, τα οποία είναι διαφορετικά από αυτά που εγκρίνονται κατά το γενικό κανόνα).

Ο εκπαιδευτής ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες να λάβουν μέρος σε μια ατομική σύγκρουση με το κάθε ένα από τα τρία στοιχεία της σκηνής. Μπορούν να κάθονται σε οποιαδήποτε από τις τρεις καρέκλες και στη συνέχεια να μιλήσουν για τα

κίνητρα τους για την επιλογή ενός συγκεκριμένου καθίσματος, να μιλήσουν για την κατανόηση του νοήματος της επιλογής τους, αλλά και πώς σχετίζεται με συγκεκριμένες περιπτώσεις από την πραγματική ζωή. Το κοινό πλαίσιο όλων των ενεργειών είναι η στάση απέναντι στην κοινωνία των Ρουμάνων. Αρχίζει μια πολύ δυναμική δραστηριότητα. Οι συμμετέχοντες μετακινούνται πολλές φορές από την μια καρέκλα στην άλλη και ταυτίζονται με τα σύμβολα του συστήματος και προσδιορίζουν τα συσταθέντα του, με βάση τις δικές τους εμπειρίες. Μιλούν, υποθέτοντας διαφορετικές οπτικές γωνίες και στη συνέχεια διορθώνουν τα σχόλια του άλλου. Με αυτό το συγκεκριμένο τρόπο, δημιουργείται μια πολύχρωμη εικόνα των τριών διαφορετικών συμπεριφορών και των τρόπων αντίδρασης η οποία καθορίζεται από τα χαρακτηριστικά. Το 'παλιό' σύστημα είναι: η απροσωπία, οι διακρίσεις, ο φόβος, η χρήση βίας, η αδιαφορία, η παράδοση, η διαφθορά, η ευημερία, η ανικανότητα, η άμυνα κατά της βίας. Το 'νέο' σύστημα χαρακτηρίζεται από: τη δραστηριότητα, τη δημοκρατία, το σεβασμό στον εαυτό σας (όπως και στους άλλους), το δίκαιο, τη γνώση για άλλους ανθρώπους, την ετοιμότητα για αλλαγή, την αλληλεγγύη, τη διαφάνεια, την ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά, οι συμμετέχοντες ονομάζουν τις ακόλουθες επιμέρους προδιαθέσεις που επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τις στάσεις: τον εμποτισμένο σεβασμό προς τους άλλους, τη κατανόηση, το αίσθημα της μοναξιάς, την αδυναμία και την ανικανότητα.

Στην αρχή του παιχνιδιού, οι περισσότεροι άνθρωποι επιλέγουν το 'παλιό' σύστημα, όμως μετά από λίγο κάποιοι από αυτούς - και επειδή επηρεάζονται από τα επιχειρήματα της άλλης πλευράς - αλλάζουν την προσέγγισή τους και στρέφονται προς το 'νέο' σύστημα. Αυτό το μέρος της άσκησης προέρχεται από τη μονόλογη τεχνική, η οποία απαιτεί από τους συμμετέχοντες να προδώσουν τους εαυτούς τους εκφράζοντας δυνατά τα συναισθήματα και τις σκέψεις που συνήθως

μένουν κρυφά. Στο τέλος, οι συμμετέχοντες σχηματίζουν κύκλο και οι δράσεις στη συνέχεια συνοψίζονται από τις συζητήσεις της ομάδας. Οι συμμετέχοντες σκέφτονται τη δική τους προκατάληψη και τα στοιχεία του συστήματος που ευνοούν τις διακριτικές στάσεις.

Η άσκηση αποδείχθηκε μια πολύ καλή μέθοδος προσέγγισης του θέματος των διακρίσεων, αλλά ήταν επίσης μια ευκαιρία για βαθύ προβληματισμό για το θέμα της δημοκρατίας και τους κανόνες της κοινωνίας των πολιτών. Η μαγική λειτουργία της καρέκλας - ή οποιοδήποτε άλλο συμβολικό σημείο που κατανέμεται στο χώρο της σκηνής - ενεργοποιεί τη δυναμική αυτής της δραστηριότητας. Ο κάθε συμμετέχων έχει μια ευκαιρία να δει διάφορα πράγματα από διάφορες οπτικές γωνίες. Ο προσδιορισμός με διαφορετικές απόψεις είναι πολύ πιο εύκολος μέσα από την υλική αλλαγή της τοποθεσίας. Ευνοεί τη διαμόρφωση και την αλλαγή της στάσης, αλλά επίσης τον έλεγχο των εδραιωμένων πεποιθήσεων. Αυτό το είδος της διαδραστικής ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών μπορεί να βρει την εφαρμογή της σε πολλά εκπαιδευτικά πλαίσια για οποιοδήποτε συγκεκριμένο θέμα. Έχει επίσης ένα ενεργοποιημένο τμήμα διότι κινητοποιεί τους ανθρώπους να υποβάλλουν ερωτήσεις και να αναζητούν απαντήσεις.

ΟΜΑΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Εκπαιδευτική ομάδα στην Πολωνία. Εκπαιδευτής: Hanuszkiewicz Igor

Τα ομαδικά παιχνίδια - όπως φανερώνει το όνομα - βασίζονται στη συνεργασία όλων των μελών μιας τάξης. Η πορεία και το θέμα τους μπορεί να είναι πολύ διαφορετικά, η αρχή παραμένει στο σταθερό αυτοσχεδιασμό και την αυθόρμητη δημιουργία των γεγονότων, την αλληλεπίδραση και την εξερεύνηση των ρόλων τους.

Γαλαξίας

Ο εκπαιδευτής καλεί τον καθένα να δημιουργήσει μια ρύθμιση ομάδας, στην οποία θα είναι σε θέση να παρουσιάσει αισθήματα και συναισθήματα. Η ιδέα είναι να κανονίσετε την περιοχή να κάνετε χρήση γνωστών επιστημονικών γνώσεων. Ως αποτέλεσμα της "ιδεοθύελλας", οι συμμετέχοντες αποφάσισαν να δημιουργήσουν ένα γαλαξία, τον οποίο θεωρούν ως τη μεγαλύτερη επιλογή των ρόλων και της κλίμακας με τις άλλες προτάσεις (για παράδειγμα το ηλιακό σύστημα). Η ομάδα ανακαλεί διάφορα αστρονομικά αντικείμενα και τα συζητά εν συντομία. Αναφέρουν: το αστέρι, τον πλανήτη, τη μαύρη τρύπα, τα αστεροειδή, τον κομήτη,

την ουρά του κομήτη, την ακτινοβολία. Η περιοχή δραστηριότητας σημειώνεται με το γαλαξιακό κέντρο, όπου υπάρχει ένα σύμπλεγμα από αστέρια που συμβολίζεται από ένα κίτρινο μαντίλι. Τώρα οι συμμετέχοντες πρέπει να επιλέξουν ένα ρόλο για τον εαυτό τους - η ενσάρκωση του οποιοδήποτε από τα αντικείμενα. Ο καθένας κάνει ένα μικρό περίπατο γύρω από το δωμάτιο για να εξετάσει τις αποφάσεις του.

Ο εκπαιδευτής ανακοινώνει την έναρξη της δραστηριότητας και οι συμμετέχοντες μπαίνουν στους ρόλους τους. Δίπλα από το γαλαξιακό κέντρο, ένας συμμετέχων κάθεται πάνω σε ένα μαύρο μαντήλι και παίζει το ρόλο της μαύρης τρύπας. Κάποιος άλλος κάθεται σε ένα πράσινο μαντίλι εξωτερικά στην άκρη του χώρου του παιχνιδιού - Αυτός είναι ένα ζωντανός πλανήτης παρόμοιος με τη Γη. Επίσης σχηματίζονται μερικοί άλλοι πλανήτες. Μέσα στο χώρο, οι κομήτες μετακινούνται συνεχώς, με τις ουρές τους να γίνονται με μαντήλια. Οι κομήτες είναι τα πιο πολυσύχναστα μέρη του Γαλαξία και οι ιστορίες τους ακολουθούν εκείνες που παρατηρούνται στη φύση. Οι συμμετέχοντες αρχίζουν να μιλούν μεταξύ τους ελέγχοντας ποιος είναι ποιος και τι κάνει. Ένας από τους κομήτες χλευάζει τους πλανήτες, επικρίνοντας την προτίμησή τους για ακινησία και απομόνωση. Ο κομήτης πέφτει στη μαύρη τρύπα από τη δύναμη της βαρύτητας (όπως εξηγεί ο κομήτης). Μετά από μια αποτυχημένη απόπειρα κατά της κοινωνικής επαφής, ο κομήτης, σε αντίθεση με τους νόμους της φυσικής, βγαίνει από την μαύρη τρύπα και συνεχίζει το ταξίδι του σε όλο το γαλαξία. Οι κομήτες συχνά συναντώνται, αλληλεπιδρούν, παραμένουν μαζί για λίγο και στη συνέχεια επιστρέφουν στο ταξίδι τους. Το αποκορύφωμα είναι η στιγμή της σύγκρουσης ενός κομήτη με έναν από τους πλανήτες όταν αλλάζει τη θέση του. Η καταστροφή παρέχει έντονα σχόλια από τα άλλα γαλαξιακά αντικείμενα. Ο εκπαιδευτής διακόπτει τη δραστηριότητα αυτή, ζητώντας από όλους τους συμμετέχοντες να ρίξουν μια ματιά στην περιοχή και να πούνε πως αισθάνονται στις θέσεις τους μέσα στο γαλαξία. Το παιχνίδι ολοκληρώνεται με την ανταλλαγή εμπειριών και εντυπώσεων σε έναν κύκλο.

Μαγεμένος κήπος

Σε αυτό το παιχνίδι, επίσης, το πρώτο καθήκον είναι να επιλέξετε το περιβάλλον για τη δραστηριότητα. Τελικά, η ομάδα αποφασίζει για ένα κήπο, όπου φέρνει μαζί του πολλούς συμβολισμούς. Η επιλογή των ρόλων, ωστόσο, λειτουργεί διαφορετικά. Οι ρόλοι αποδίδονται στον κάθε συμμετέχοντα από το σύνολο της ομάδας. Λαμβάνεται υπόψη η γνώση για ένα άτομο, η θέση του στην ομάδα, η προδιάθεση, τα ειδικά γνωρίσματα του χαρακτήρα και οι ανάγκες. Οι προτάσεις της ομάδας δείχνουν πως ο κάθε άνθρωπος γίνεται αντιληπτός από τους άλλους - για παράδειγμα σαν ο κηπουρός, η μέλισσα ή ένα παιδί που παίζει στον κήπο. Το

παιχνίδι είχε εισαχθεί μόνο σε αυτό το στάδιο της συνεδρίασης, όταν οι συμμετέχοντες γνώριζαν ήδη ο ένας τον άλλον καλά και όταν η ομάδα ήταν ολοκληρωμένη.

Μετά είναι η προετοιμασία του σκηνικού - οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν όλα τα διαθέσιμα αντικείμενα και τα υλικά μέσα στην αίθουσα. Αυτή τη φορά πρόκειται να εξοπλίσουν τους χαρακτήρες τους σε ένα πλουσιότερο περιβάλλον. Δεδομένου ότι οι τάξεις λαμβάνουν χώρα σε αίθουσα τέχνης, υπάρχει μια πολύ μεγάλη επιλογή - έχουν στη διάθεση τους μάσκες, μαριονέτες και θεατρικά κοστούμια, διακοσμητικά αντικείμενα σκηνής και κασκόλ. Οι συμμετέχοντες δείχνουν μεγάλη εφευρετικότητα και εφευρετικότητα για τη δημιουργία της σκηνής, ο εκπαιδευτής έχει τον έλεγχο της προετοιμασίας και ανακοινώνει πως απομένουν δύο λεπτά για αυτή την φάση της άσκησης. Στη συνέχεια, η επόμενη φάση εξηγείται: "Θα έχετε το δικό σας ρόλο και μπορείτε να τον αναπτύξετε σε όποια κατεύθυνση θέλετε. Δημιουργείτε σχέσεις με τους άλλους και δέστε ποιοι βρίσκονται σε αυτό το κήπο". Οι δραστηριότητες στο μαγεμένο κήπο διαρκούν λίγα λεπτά και είναι πολύ αυθόρμητες. Οι ιστορίες των μεμονωμένων χαρακτήρων εξελίσσονται μέσω της ανταλλαγής και της αλληλεπίδρασης. Ο εκπαιδευτής ανακοινώνει την λήξη του παιχνιδιού: "Απομένουν δύο λεπτά στον κήπο". Μετά από λίγο σταματάει το παιχνίδι: "Ο κήπος δεν είναι πλέον μαγεμένος! Αφαιρέστε τη μαγεία και αφήστε τους ρόλους σας! Τώρα βάλτε όλα όσα χρησιμοποιήσατε ως κοστούμια στη μέση και καθίστε σε κύκλο γύρω από αυτά." Το παιχνίδι κλείνει με την ανταλλαγή εστιάζοντας κυρίως τη συζήτηση με τους διάφορους ρόλους - οι συμμετέχοντες εξετάζουν πως αισθάνθηκαν κατά

την ανάπτυξη τους και τι είχε γίνει. Αποδεικνύεται ότι πολλοί άνθρωποι έχουν αλλάξει τα καθήκοντα που τους έχουν κατανεμηθεί από την ομάδα. Για παράδειγμα, εκείνοι που είχαν παίξει παθητικό χαρακτήρα βρήκαν νέα ώθηση και ενέργεια για έντονη δραστηριότητα.

Η ουσία αυτής της άσκησης είναι να παίξουν το ρόλο και η αυτοσχέδια φύση τους να οδηγήσει στον αυθορμητισμό και τη δημιουργικότητα. Τα ομαδικά παιχνίδια έχουν ένα πολύ μεγάλο εκπαιδευτικό δυναμικό. Για τη προσαρμογή διαφόρων αναγκών, η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αυξήσει δραματικά τον όγκο των πληροφοριών και την κατανόηση που γίνεται εμφανής και στη συνέχεια χρησιμοποιείται για την πορεία του. Για παράδειγμα, στο πρώτο παιχνίδι η δομή του γαλαξία θα μπορούσε να αναλυθεί περισσότερο ή να επαναξιολογηθεί σύμφωνα με τις απόψεις των διαφόρων περιόδων - το σύμπαν των αρχαίων Ελλήνων και η μεσαιωνική ζωγραφική των ομόκεντρων μπλε σφαιρών. Το παιχνίδι δίνει επίσης στον κάθε συμμετέχοντα μια ειδική ευκαιρία να δει τη λειτουργία του, τόσο εντός της ομάδας όσο και στην καθημερινή ζωή σε διαφορετικό περιβάλλον και καταστάσεις. Συμβαίνει συχνά η περίπτωση όπου οι συμμετέχοντες ανακαλύπτουν την αληθινή φύση της συμπεριφοράς και της στάσης τους κατά τη διάρκεια του αυτοσχέδιου δράματος. Επιλέγοντας, για παράδειγμα, το ρόλο ενός κομήτη μπορεί να συμβολίζει την υπερδραστηριότητα ενός ατόμου ή τις χαοτικές του τάσεις. Η γνώση αυτή είναι μερικές φορές δύσκολο να επιτευχθεί μέσα από την πνευματική ανάλυση - μόνο μια συναισθηματική εμπειρία μπορεί να τη φέρει στο φως. Τα ομαδικά παιχνίδια είναι επίσης πολύτιμα για τον εκπαιδευτή, ως πηγή πληροφόρησης σχετικά με τα μέλη της ομάδας και τις σχέσεις τους μεταξύ τους.

ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ - ένα παράδειγμα της πρακτικής εφαρμογής

Ένα εργαστήριο για τους ψυχιάτρους και τους ψυχολόγους στο συνέδριο "Σύμβουλος Ψυχιατρικής». Το εργαστήριο σχεδιάστηκε για την ενθάρρυνση του προβληματισμού και της καλύτερης κατανόησης της αντοχής των ασθενών.

Οι συμμετέχοντες έχουν το καθήκον να παρουσιάσουν, σαν ομάδα, την αντίσταση του ασθενή. Σχηματίζεται ένας κύκλος. Στη συνέχεια, μερικοί από τους συμμετέχοντες απομακρύνονται από την ομάδα και τους δίνονται νέοι ρόλοι - για να παρουσιάσουν "Η Συμπεριφορά σε περίπτωση αντίστασης". Ο κάθε συμμετέχων έχει στη διάθεσή του δύο λεπτά για το καθήκον του. Η άσκηση τελειώνει με την κατανομή των εντυπώσεων - οι συμμετέχοντες μιλάνε για τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους με ένα πολύ ανοικτό τρόπο και συζητούν τις μεθόδους και τις στρατηγικές που αυξάνουν ή μειώνουν την αντίσταση.

Το σχόλιο του παιδαγωγού

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε επέτρεψε στους συμμετέχοντες να βιώσουν τόσο το "αντίσταση" όσο και το "ενάντια στην αντίσταση" και έχει μετατραπεί η βάση για συζητήσεις σχετικά με την εργασία με τον ανθεκτικό ασθενή. Η τεχνική έχει αποδειχθεί πολύ αποτελεσματική - και βοήθησε να αναπτύξει το ενδιαφέρον και τη δέσμευση για την ομάδα, οδήγησε τους συμμετέχοντες να προβληματιστούν σχετικά με τον τρόπο εργασίας τους και τους βοήθησε να ενσωματωθούν στην ομάδα κατά την έναρξη των ασκήσεων.

ΓΥΑΛΑ ΜΕ ΤΑ ΨΑΡΙΑ

Εκπαιδευτική ομάδα στη Ρουμανία.

Εκπαιδευτές: Δρ Ένα Varró, Sorina Bumbulut

Το θέμα του συνόλου της συνεδρίας ήταν οι σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών και αυτών των ανθρώπων που απαιτούν ιδιαίτερη φροντίδα και υποστήριξη. Στις αρχές τις δραστηριότητας τους οι συμμετέχοντες χαρακτήρισαν τις ομάδες των ανθρώπων με τους οποίους συνεργάζονταν σε καθημερινή βάση: οι ηλικιωμένοι, άτομα με ψυχικές ασθένειες, οι εξαρτημένους και οι οικογένειες (γονείς με παιδιά). Σε τέσσερις ομάδες που κάνουν, συζητούν τις σκηνές που παρουσιάζουν χαρακτηριστικές περιπτώσεις με τη συμμετοχή των εκπροσώπων της κάθε μιας από τις ομάδες. Η επόμενη σύνδεση ήταν η άσκηση που βαθαινει την ανάλυση του κεντρικού θέματος - η "γυάλα με τα ψάρια".

Ο εκπαιδευτής ζητά από τους συμμετέχοντες να μοιραστούν σε δύο ομάδες - η μία παίζει το ρόλο των ηγετών και η άλλη είναι οι άνθρωποι οι οποίοι είναι υπό την ευθύνη τους. Οι ομάδες σχηματίζουν δύο κύκλους, η μία είναι μικρότερη και μία δεύτερη η μεγαλύτερη που περιβάλλει τη πρώτη. Οι εκπαιδευτικοί αποτελούν τον εξωτερικό κύκλο. Τα μέλη του εσωτερικού κύκλου διεξάγουν μια συζήτηση, μοιράζονται τις απόψεις των κηδεμόνων τους, κάνουν παράπονα και κουτσομπολιό. Ενεργούν σαν να ήταν μόνοι στην αίθουσα. Τα μέλη του εξωτερικού κύκλου απλώς ακούν χωρίς να παρεμβαίνουν. Οι ασκήσεις αρχίζουν με δύο σύντομες συνεντεύξεις - οι εκπαιδευτές ζητούν από τα μέλη του εσωτερικού κύκλου, ένας ένας να συστηθούν - με την αφήγηση ενός φανταστικού ονόματος και ηλικίας. Το παιχνίδι ξεκινά. Ο καθένας παίρνει μέρος στη συζήτηση.

- Αυτοί οι ειδικοί θα πρέπει να βοηθήσουν το παιδί μου και δεν πρέπει να με καλέσουν εδώ. Κανείς δεν είναι σε θέση να ασχοληθεί με το αγόρι αυτό.

- Ο οργανισμός διαθέτει τα χρήματα που έλαβε από την ΕΕ, αλλά δεν θέλουν να μου δώσουν τίποτα.

- Αυτή η γυναίκα που με φροντίζει πάντα μου λει πως με καταλαβαίνει. Αλλά τι μπορεί να καταλάβει;

- Έθαψα το σύζυγο μου και τα παιδιά μου και αυτοί οι άνθρωποι εδώ λένε ότι η ζωή είναι όμορφη. Στέλνουν τους εθελοντές να παίξουν μαζί μου αλλά δεν το θέλω αυτό.

- Αυτό είναι το μόνο μέρος όπου αισθάνομαι ασφαλής και όπου οι άνθρωποι με σέβονται.

- Δεν είναι τόσο άσχημα, δεν νιώθω μόνος εδώ.

- Δεν καταλαβαίνω όλους τους κανόνες εδώ. Εφευρίσκουν συνεχώς ορισμένους νέους κανόνες που οφείλουμε να τηρήσουμε. Διασκεδάζουν και γελάνε στο γραφείο, θα το ήθελα και εγώ αυτό.

Μετά από λίγο, ο εκπαιδευτής σταματά το παιχνίδι, όλοι οι συμμετέχοντες να σηκώνονται και αλλάζουν θέσεις - δηλαδή, οι άνθρωποι που διαδραμάτισαν τους εκπαιδευτικούς κάθονται στον εσωτερικό κύκλο και αρχίζουν να μιλάνε ελεύθερα και εκείνοι οι άνθρωποι που αποτέλεσαν τον εξωτερικό κύκλο, τώρα απλά ακούν.

- Δεν υπάρχει κανένας τρόπος για να είναι όλοι ευχαριστημένοι. Αν καταφέρουμε έστω και εν μέρει να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες τους τότε είναι αρκετά καλό.

- Έχουν προσδοκίες ότι δεν είμαστε σε θέση να ικανοποιήσουμε. Δεν είμαστε μάγοι.

- Οι ανάγκες των δικών μου είναι μικρές - να φάνε κάτι και να είναι μαζί

- Ίσως θα πρέπει να δεσμευτούμε περισσότερο για τις ζωές των ανθρώπων που είναι υπό την ευθύνη μας.

- Μας φωνάζουν με διάφορα ονόματα και όλοι γελάνε με μας.

- Δεν μας λένε τι πιστεύουν, ανοικτά και με ειλικρίνεια, αλλά μιλούν πίσω από την πλάτη μας

Ο εκπαιδευτής τελειώνει την άσκηση και καλεί όλους να σχηματίσουν ένα μεγάλο κύκλο. Στη συζήτηση περίληψης αναλύονται οι σχέσεις μεταξύ του ηγέτη και της ομάδα. Οι συμμετέχοντες υπογραμμίζουν ότι απέκτησαν μια νέα συνειδητοποίηση της επιρροής και των επιπτώσεων τους πάνω στους ανθρώπους που ήταν υπό την ευθύνη τους.

Αυτή η άσκηση αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα της εκπαιδευτικής και της γνωστικής λειτουργίας των ρόλων. Τα μαγικά, αόρατα τείχη της "γυάλας", μέσω των οποίων είναι δυνατό να παρακολουθήσετε και να ακούσετε την αυτοσχέδια σκηνή, επιτρέπουν να έχουν πολύ αξιόλογες και σημαντικές πληροφορίες για τον τρόπο σκέψης, τα συναισθήματα, τις προσδοκίες και τις ανάγκες των ανθρώπων με τους οποίους εργαζόμαστε ή έχουμε οποιαδήποτε άλλη επαφή. Η προγραμματισμένη κατάσταση μπορεί να είναι φανταστική, αλλά περιέχει ένα σημαντικό στοιχείο της αληθινής εμπειρίας, των συναισθημάτων και των παρατηρήσεων που διατυπώθηκαν από διάφορα άτομα. Οι διάφορες απόψεις που επικεντρώθηκαν στην κατάσταση αυτή, και συγκεκριμένα στα σημεία της άποψης που είναι συχνά αντιφατικά, μας προκαλούν να αμφισβητήσουμε τις έμμονες ιδέες και τις πεποιθήσεις.

ΔΩΡΑ

Εκπαιδευτική ομάδα στην Πολωνία. Εκπαιδευτής: Hanuszkiewicz Igor

Ο ηγέτης προτείνει αυτή την άσκηση, σαν τον τελευταίο κρίκο στη διαδικασία της ομαδικής εργασίας - μια μορφή από ψυχοδραματικό αντίο, και ταυτόχρονα, τη περίληψη όλου του κύκλου. Το καθήκον της ομάδας είναι να κάνει ένα ασυνήθιστο δώρο στο κάθε συμμετέχοντα. Οι συμμετέχοντες, ένας ένας, αφήνουν το χώρο όπου το παιχνίδι λαμβάνει χώρα και το έργο της υπόλοιπης ομάδας είναι αποφασίσει τι είδους δώρο θα δώσει στο πρόσωπο που φεύγει. Το δώρο υποτίθεται θα είναι σε πίνακα ή με μια σύντομη σκηνή κίνησης, η οποία συμβολίζει ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του προσώπου που έχει βγει από την αίθουσα - ο ρόλος του ατόμου στην ομάδα ή ένα πράγμα όπου το άτομο μπορεί να χρειαστεί σε αυτό το στάδιο της ζωής. Αρχικά, οι συμμετέχοντες μιλούν για το μέλος της ομάδας που θα τιμηθεί και ανακαλούν τις καταστάσεις και τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια των μαθημάτων και είναι σημαντικές για το άτομο, αλλά και τις δηλώσεις και τους ρόλους του/της που έπαιξε. Στη συνέχεια προσπαθούν να καταλήξουν σε μια θεατρική μορφή μιας ιδέας για δώρο που είχαν εφεύρει και δοκιμάζουν τις διάφορες πιθανές μορφές του. Ο εκπαιδευτής υπαινίσσεται ότι η 'τεχνική

καθρέφτη' θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί με την μελέτη ενός προσώπου το οποίο είναι ένα υποκατάστατο που εκπροσωπεί ο κύριος χαρακτήρας στην εικόνα που δημιουργείται. Αυτού του είδους η διαδικασία θα επαναλαμβάνεται συνέχεια σε όλες τις σκηνές.

Πινέλο

Η ομάδα συμφωνεί ομόφωνα ότι η συμμετέχουσα, για την οποία ετοιμάζεται το δώρο, έπαιξε ιδιαίτερο ρόλο στην ομάδα - δηλαδή έφερε την τάξη και την ειρήνη σε διάφορες δύσκολες καταστάσεις. Έχει δώσει επίσης μεγάλη προσοχή στις πτυχές αισθητικής των δραστηριοτήτων και της πραγματικότητας που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια των εργασιών. Ένας από τους συμμετέχοντες προτείνει μια σκηνή στην οποία θα ξαναχρωματίσει την ομάδα και να της παράσχει ένα νέο, τακτικό σχήμα. Αυτή η ιδέα φαίνεται να είναι η πιο καθαρή και η πιο ευδιάκριτη. Μετά από μια σύντομη πρόβα της προγραμματισμένης δραστηριότητας, ο κύριος χαρακτήρας (η συμμετέχων γυναίκα) – ο πρωταγωνιστής, εισέρχεται επίσημα στην αίθουσα, όπου οι συμμετέχοντες κάθονται και ξαπλώνουν σε ασημένιες πόζες, αποδεικνύοντας την πλήξη και την βερεσημάρα τους. Το άτομο βρίσκεται σε μια πλευρά, κάθετα και καλύπτεται με ένα κομμάτι ύφασμα. Ο πρωταγωνιστής αλλάζει θέση με το άτομο και στη συνέχεια παρακολουθεί τις παραστάσεις. Με το ένα χέρι, το άτομο μεταφέρει ένα πινέλο και προσεγγίζει τον κάθε συμμετέχοντα και στη συνέχεια σχεδιάζει τη νέα του πόζα με λίγες πινελιές. Η εικόνα του χάους και η έλλειψη αρμονίας δίνει τρόπο στην εικόνα μιας ενεργού και συντονισμένης ομάδας. Στη συνέχεια, το άτομο δίνει το πινέλο πίσω στον πρωταγωνιστή και η σκηνή τελειώνει με χειροκροτήματα.

Το καρουσέλ του κασκόλ

Όταν μιλάνε για τη γυναίκα φίλη τους, όλοι οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι σε μια στιγμή κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης στην οποία υπήρχε μια θετική αλλαγή, τότε μόνο πραγματικά ανοίχτηκε και άφησε την ομάδα να την γνωρίσει. Αποφάσισαν να δείξουν αυτή τη μεταμόρφωση σε συμβολικό τρόπο, χρησιμοποιώντας μαντίλια. Αφού εξέτασαν διάφορες ιδέες σχημάτισαν ένα στενό κύκλο γύρω από τη γυναίκα, η οποία παρέμεινε στη μέση κρατώντας μια δέσμη από κασκόλ. Μετά από λίγο, η γυναίκα ζωντανεύει και δίνει σε κάθε άτομο ένα μαντίλι και έπειτα ξεκινάει τον κύκλο σε κίνηση με χειρονομία. Οι συμμετέχοντες ξεδιπλώνουν τα μαντήλια πάνω στα απλωμένα χέρια τους και δημιουργούν ένα πολύχρωμο 'καρουσέλ'. Στο τέλος, η γυναίκα-μέλος της ομάδας τελειώνει τη δραστηριότητα δίνοντας το τελευταίο κασκόλ στον πρωταγωνιστή.

Αυτή η άσκηση μπορεί να είναι χρήσιμη για την εκπλήρωση διαφόρων στόχων καθώς και για τα εκπαιδευτικά καθήκοντα, για παράδειγμα σαν μια ελκυστική και ασυνήθιστη μορφή επανάληψης και εδραίωσης του στόχου του μαθήματος, αλλά επιβεβαιώνοντας και τις κατάλληλες τεχνικές μέσω της εφαρμογής και της δημιουργικής χρήσης σε μια νέα κατάσταση. Μπορεί επίσης να λάβει τη μορφή εξέτασης, στην οποία το άτομο που λαμβάνει το δώρο που μαντεύει το κρυμμένο μήνυμα που παρουσιάστηκε στη σκηνή και τις αναλύει το χαρακτήρα του και τη δομή. Η ίδια η δράση παίζει ένα σημαντικό, ολοκληρωμένο ρόλο και ενισχύει το δεσμό της ομάδας και παράλληλα επικεντρώνεται στις ατομικές ανάγκες του καθενός από τους συμμετέχοντες. Μπορεί επίσης να εμφανιστεί σε μια απλοποιημένη μορφή, όπως προτείνεται από ένα εκπαιδευτή στην Πορτογαλία: Οι συμμετέχοντες δίνουν πράγματα σε άλλους (φουλάρια), που συμβολίζουν για παράδειγμα, την ειρήνη, την αγάπη, τα όνειρα - όλα αυτά τα πράγματα τα οποία κατά τη γνώμη τους, το επιλεγμένο πρόσωπο χρειάζεται - τα πράγματα που θα μπορούσαν να της λείπουν αυτή τη στιγμή. Η άσκηση μπορεί να συνδέεται με μια συγκεκριμένη περίπτωση, όπως τα Χριστούγεννα που είναι η εποχή του χρόνου όπου οι άνθρωποι δίνουν κανονικά δώρα σε άλλους ανθρώπους ή μπορεί να διεξαχθεί στο τέλος μιας μεγαλύτερης συνεδρίας, όπως περιγράφεται στην περίπτωση αυτή. Η δραστηριότητα απαιτεί αρκετό καιρό και θα ήταν ικανοποιητικό αν ο καθένας από τους συμμετέχοντες λάμβανε ένα δώρο (οι τάξεις που περιγράφονται εδώ διήρκεσαν αρκετές ώρες).

ΜΟΝΟΠΑΤΙ

Εκπαιδευτική ομάδα στη Κύπρο. Εκπαιδευτής: Ρούλλα Δημητρίου.

Ο εκπαιδευτής καλεί την ομάδα σε μια συμβολική διαδρομή μέσω του εργαστηριακού προγράμματος που θα εφαρμοστεί. Ο στόχος της είναι να φρεσκάρει τις μνήμες και να αποκαλύψει όλη την διαδικασία της ομαδικής εργασίας, τις πιο σημαντικές και επιτυχείς εμπειρίες καθώς και τις πιο σημαντικές στιγμές. Οι συμμετέχοντες κλείνουν αρχικά τα μάτια τους και θυμούνται τις προηγούμενες συναντήσεις και προσπαθούν να ανακαλέσου τις αποθηκευμένες εικόνες και δραστηριότητες. Στη συνέχεια, μοιράζονται τις σκέψεις τους - όλοι κάνουν λόγο για αυτές που ήταν οι πιο αξέχαστες. Καθήκον τους είναι επίσης να φανταστούν και να δείξουν, χρησιμοποιώντας χειρονομίες και κίνηση, τη συμμετοχή τους στην πορεία σαν μια διαδρομή με ένα συγκεκριμένο σχήμα - Τη δική τους "τοπογραφία". Αποδεικνύονται πολλές διαφορετικές αντιλήψεις: ανεβαίνουν σκάλες ή σε ευθεία γραμμή κατακτώντας ορεινές πλαγιές σε ένα λαβύρινθο.

Η δεύτερη φάση της διαδικασίας ανασυγκρότησης απαιτεί από όλους τους συμμετέχοντες του εργαστηρίου να συνεργαστούν. Πρέπει να συνεργαστούν και να συμφωνήσουν σε μια έκδοση της εικόνας που όλοι αποδέχονται, έστω και αν ο καθένας έχει τα δικά του υποκειμενικά συναισθήματα και τις εντυπώσεις του. Αυτό είναι εξαιρετικό για τις δεξιότητες κατάρτισης όπως της συνεργασίας, του συμβιβασμού και της επικοινωνίας. Στο πάτωμα υπάρχει ένας δρόμος με πολλές στροφές. Ο εκπαιδευτής ρωτάει κατ'επανάληψη τους συμμετέχοντες κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι με το αποτέλεσμα ή θα ήθελαν να αλλάξει ή να προστεθεί κάτι. Μερικοί άνθρωποι επωφελοούνται από αυτή την ευκαιρία. Το επόμενο βήμα για όλη την ομάδα θα είναι να σηματοδοτήσει τα όρια μεταξύ των διαφόρων συναντήσεων και να αναγνωρίσει την κάθε συνάντηση χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε αντικείμενα υπάρχουν μέσα στην αίθουσα. Οι συμμετέχοντες, μαζί με τον εκπαιδευτή, συζητάνε και υπενθυμίζουν ο ένας τον άλλο τι έχει συμβεί σε διάφορα στάδια του προγράμματος και ποιες ασκήσεις και παιχνίδια είναι σημαντικά για αυτούς. Ο εκπαιδευτής ενθαρρύνει την ομάδα να αναζητήσει δημιουργικά σήματα και σύμβολα που εκφράζουν καλύτερα την έννοια και την ατμόσφαιρα της κάθε συνεδρίας. Τα άτομα που βρίσκονται σε κάθε συγκεκριμένη συνεδρία είναι υπεύθυνα για την δημιουργία αυτής της αναπαράστασης της συνεδρίας. Οι υπόλοιποι, παρατηρώντας και ακούγοντας, έχουν την ευκαιρία να ενημερωθούν για τις δραστηριότητες στις οποίες δεν είχαν συμμετάσχει.

Όταν η εικόνα τελικά διαμορφώνεται, ο εκπαιδευτής ζητά από τους συμμετέχοντες να περπατήσουν μόνοι και σιωπηλοί το μονοπάτι, γυρνώντας τις σκέψεις τους σε κάθε στάδιο αυτών των καταστάσεων και των εμπειριών που είχαν νόημα για αυτούς. Στη συνέχεια, σε μικρές ομάδες, ετοιμάζουν σύντομες αυτοσχέδιες παρουσιάσεις που αποτυπώνουν την κάθε μία συνεδρία κατά την πορεία. Μέσω της κίνησης, του ήχου και των λέξεων, προσπαθούν να παρουσιάσουν κάποιες συγκεκριμένες περιπτώσεις που είναι ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικές για το κάθε συγκεκριμένο εργαστήριο, δημιουργούν την ατμόσφαιρα δείχνοντας τα συναισθήματα τους. Το έργο των συμμετεχόντων περιλαμβάνει επίσης τη συνεργασία με τους άλλους. Όλες οι δραστηριότητες που παρουσιάζονται συζητούνται και είναι μερικές ασκήσεις επαναλαμβάνονται γρήγορα έτσι ώστε αυτοί που απουσίαζαν στις προηγούμενες τάξεις να μπορούν να καταλάβουν κάτι από τη φύση τους.

Η τελική δραστηριότητα του εργαστηρίου είναι μια συμβολική απεικόνιση του συνεχιζόμενου χαρακτήρα της συνόδου με τη δημιουργία ζωντανών γλυπτών. Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες σχηματίζουν τους εαυτούς τους με τρόπο που αντανakλά στα συναισθήματα τους. Ο εκπαιδευτής συνοψίζει την όλη άσκηση.

Σχόλιο εκαπιδευτή.

- Αυτό είναι το ταξίδι μας από κοινού, όπου ο καθένας είχε τη δική του θέση και ήταν μέρος μιας ομάδας. Σήμερα εξετάσαμε τα επιτεύγματα μας, συνειδητοποιήσαμε ότι έχουμε αναπτυχθεί και αυτό θα μας βοηθήσει στο έργο μας.

Στο τέλος, ο κάθε συμμετέχων, εξηγεί με μια λέξη τι αισθάνεται εκείνη τη στιγμή κλείνοντας έτσι το συμβολικό ταξίδι.

Η τεχνική του μονοπατιού είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να επαναλάβει την εμπειρία και τις γνώσεις που έχει η ομάδα που αποκτήθηκαν κατά την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος ή του εργαστηρίου. Μπορεί επίσης να είναι μια δοκιμασία των πρακτικών δεξιοτήτων - δίνοντας στους συμμετέχοντες την ευκαιρία να παρουσιάσουν επιλεγμένες ασκήσεις και καθήκοντα με τους δικούς τους τρόπους. Η δραστηριότητα έχει μια πολυεπίπεδη διάρθρωση και επιτρέπει την εις βάθος ανάλυση των ατομικών βημάτων στη διαδικασία της κοινής εργασίας και της εδραίωσης της κατανόησης. Μια άλλη παραλλαγή αυτής της άσκησης είναι να κτίσουμε ένα μεμονωμένο μονοπάτι για τον κάθε συμμετέχοντα. Σε αυτή την έκδοση υπάρχουν πολλές διαφορετικές παραλλαγές της ίδιας εκπαιδευτικής εμπειρίας. Η κάθε μια εστιάζει σε αυτό που είναι καλύτερο θυμόμαστε και επαναλαμβάνοντας τα κύρια θέματα συμβάλλει στην εδραίωση της γνώσης που αποκτιέται.

ΜΟΝΟΠΑΤΙ - ένα παράδειγμα της πρακτικής εφαρμογής

Κέντρο για τους ενήλικες που είναι εθισμένοι στο αλκοόλ, τα ναρκωτικά και το τζόγο. Μαθήματα για μεμονωμένους προγραμματισμούς για τις δικές τους θεραπείες.

Οι συμμετέχοντες κάθονται σε κύκλο και ο ηγέτης εξηγεί την προτεινόμενη τεχνική. Το κάθε πρόσωπο χρησιμοποιεί πολύχρωμα τετράγωνα κομμάτια υφάσματος για να σηματοδοτήσει ένα σημείο στο πάτωμα το οποίο αντιπροσωπεύει το τέλος της θεραπευτικής του πορείας. Στη συνέχεια, δείχνουν που πιστεύουν ότι βρίσκονται σήμερα μέσα στο μονοπάτι. Στέκονται στη θέση αυτή, εξετάζουν τα επιτεύγματα τους μέχρι τώρα και πόσο τους έχει μείνει για να ταξιδέψουν. Ο εκπαιδευτής, καθώς και όλη η ομάδα ενθαρρύνει τον κάθε συμμετέχοντα στο ταξίδι του προβληματισμού και των επιτευγμάτων, κάνοντας χρήσιμες ερωτήσεις και μοιράζοντας τις εμπειρίες τους. Στο τελευταίο μέρος της συνεδρίασης, όλοι συνοψίζουν τις εργασίες τους, μιλώντας για τα συναισθήματα και τις σκέψεις με τις οποίες τελειώνουν τη συνεδρία.

Το σχόλιο του παιδαγωγού

Μια πολύ χρήσιμη τεχνική για τη δημιουργία κινήτρων και τη μάθηση μιας συστηματικής προσέγγισης για αυτοβοήθεια. Δίνει αυτοπεποίθηση και βοηθά τα άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση, να πιστέψουν στον εαυτό τους. Η ομάδα συμμετείχε με ενθουσιασμό σε δραστηριότητες και παρουσίασε μεγάλη συγκίνηση. Το κέντρο προγραμματίζει να ενσωματώσει αυτή την τεχνική στο πρόγραμμα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι σειρές πιλοτικών εργαστηρίων πολλών μηνών στις τέσσερις χώρες του προγράμματος ήταν μια πλατφόρμα για τη συνεργασία μεταξύ των ψυχοδραματιστών και των εκπαιδευτικών. Οι μέθοδοι και οι τεχνικές που προτείνουν οι εμπειρογνώμονες του ψυχοδράματος, του κοινωνικού δράματος και της δραματοθεραπείας, συζητήθηκαν στο πλαίσιο της ενδεχόμενης μεταφοράς τους στον τομέα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Η φωνή των εκπαιδευτικών σε αυτή τη συζήτηση είναι εξαιρετικά σημαντική για την επαλήθευση της αξίας του προγράμματος των εργαστηρίων για τη χρησιμότητα του στη διαδικασία της απόκτησης γνώσεων και της πολυμερούς ανάπτυξης για τους ενήλικες. Μερικές από τις αναφορές από τους εκπαιδευτικούς που έλαβαν μέρος σε μαθήματα κατάρτισης περιέχουν πολύτιμες παρατηρήσεις και σχόλια τα οποία αναφέρονται σε πολλά μέρη αυτής της έκδοσης. Πρόκειται για μια πολύτιμη προσθήκη σε κάθε προσπάθεια για να συνοψίσουμε το έργο:

Οι παρουσιάσεις επί σκηνής γίνονται άμεσα από το δημιουργικό δυναμικό των ενήλικων μαθητών - απαιτούν τη χρήση της οπτικής μορφής και τη γλώσσα του σώματος. Κατά την προετοιμασία σε υποομάδες, οι συμμετέχοντες αποκτούν χρήσιμες δεξιότητες για να μάθουν τους κανόνες της ομαδικής εργασίας και πώς να επικοινωνούν αποτελεσματικά με τους άλλους.

Ana Leal

Η χρήση των υλικών στη διαδικασία της δημιουργίας μπορεί να είναι χρήσιμη για τους ανθρώπους που ανέλαβαν μια νέα εκπαιδευτική πρόκληση εδώ και πολύ καιρό. Η τέχνη τους βοηθά να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Sara Brandão

Το ψυχόδραμα, η δραματοθεραπεία και το κοινωνικό δράμα ταιριάζουν με σαφήνεια με τον κόσμο του θεάτρου, δημιουργώντας μια νέα πραγματικότητα σε στενή συνεργασία με άλλους ανθρώπους. Η σκηνή είναι ένα μοναδικό μέσο που επιτρέπει σε κάποιον να βιώσει φαινόμενα μέσω των συναισθημάτων του και τη δημιουργική του προσπάθεια. Οι εμπειρίες και η άμεση επίδραση από την πραγματικότητα που δημιουργήθηκε πάνω στη σκηνή δεν μπορεί να αντικατασταθεί από μια διανοητική κατανόηση και μόνο. Ο συνδυασμός αυτών των μέσων για τα εκπαιδευτικά προγράμματα, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα για την τόνωση της δραστηριότητας, την αυτενέργεια για την επίλυση των προβλημάτων

και νέων απαντήσεων και την εξερεύνηση των παθών και των συμφερόντων. Το δράμα είναι μια σύνθεση των τεχνών και περιλαμβάνει την έκφραση με το σώμα και με λόγια, τα στοιχεία της κίνησης και ήχου καθώς και τη παρουσία του θέματος, η οποία στη διαδικασία της δημιουργίας, αντιγράφει και αναφέρεται στη ζωή. Χρησιμοποιώντας το θέατρο, είναι δυνατόν να μεταδοθούν πληροφορίες με πολλούς τρόπους, η πλούσια και πολύχρωμη γλώσσα των συμβόλων, οι εισηγήσεις, οι μεταφορές και οι διαφορούμενες εικόνες.

Στο θέατρο, οι άνθρωποι γνωρίζονται μεταξύ τους σε ένα επίπεδο το οποίο είναι συμβατικό, φανταστικό, αλλά πολύ πραγματικό - καθιστώντας ευκολότερη τη δημιουργία σχέσεων και για να αποκαλύψει το δημιουργικό δυναμικό κάποιου.

Η επιτυχία του έργου εξαρτάται πρωτίστως από το αν μπορούμε να βρούμε έναν τρόπο να χρησιμοποιήσουμε τα πλεονεκτήματα που παρέχονται από τη δραματοθεραπεία και το ψυχόδραμα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους ενήλικες. Είμαι βέβαιος ότι η συνεργασία με τους ενήλικες σήμερα απαιτεί την αναζήτηση ελκυστικών νέων μεθόδων και στρατηγικών για να αποτελέσει εναλλακτική λύση για όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Κλείτος Συμεωνίδης

Το θέατρο είναι μόνο μία από τις δημιουργικές ιδέες που μπορεί να είναι ένας αποτελεσματικός μηχανισμός για την παροχή κινήτρων στους ενήλικες για να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και γνώσεις. Χρησιμοποιούνται σε μια ποικιλία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σε προσαρμοσμένες μορφές και δραστηριότητες, προσφέρει ένα αντίβαρο στη ρουτίνα και τη μονοτονία, εκπλήσσει, παρακινεί, διεγείρει τον πειραματισμό και τη θαρραλέα περιέργεια. Η ελκυστικότητα της διδακτικής διδασκαλίας είναι πολύτιμη από μόνη της. Αυτό δεν πρέπει να σημαίνει τη παραμέληση των μαθημάτων, τα οποία πάντα θα παραμένουν σημαντικά και στο προσκήνιο. Αλλά για να εκπληρώσει αποτελεσματικά τους στόχους της πρέπει να βρούμε έναν τρόπο να βοηθήσουμε τους εκπαιδευόμενους να ενδιαφερθούν για τα θέματα των τάξεων, για να εξοικειωθούν με το έργο της ομάδας τους, και για να παρακινηθούν έτσι ώστε να κάνουν την προσπάθεια. Οι ενήλικες μαθητές συχνά πρέπει να ξεπεράσουν μεγάλα εμπόδια που βρίσκονται στο δρόμο τους για την κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών τους.

Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων μπορούμε να πούμε με κίνδυνο ότι το ψυχόδραμα μπορεί να παρέχει κίνητρα σε μια ομάδα για να κάνει μια προσπάθεια στον τομέα της εκπαίδευσης τους. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέθοδος για να ξεπεραστούν οι παλιές συνήθειες και τρόπος σκέψης. Στο ψυχόδραμα, μέσα από τον προβληματισμό, μπορείτε να δεχθείτε ή να απορρίψετε το προτεινόμενο περιεχόμενο. Το άνοιγμα αυτής της σφαίρας επιτρέπει την κατακερματισμένη εμπειρία, η οποία ωστόσο μπορεί να αναδιαμορφωθεί για τους συμμετέχοντες.

Peter Kostuchowski

Η έννοια της διαδρομής είναι μια εξαιρετική αλληγορία για την εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία τόσο το σύνολο της ομάδας όσο και των ατόμων που το απαρτίζουν επιδιώκουν τον ίδιο προορισμό. Με τη σειρά της, η ουσία της ψυχοδραματικής εμπειρίας είναι να βρεθείτε σε μια "πραγματικότητα πλεονάσματος" (ένας από τους βασικούς όρους του Moreno που υποδηλώνει την δυνατότητα να προχωρήσει πέρα από τα υποδείγματα που ισχύουν και τα πρότυπα συμπεριφοράς). Η χρήση του ψυχοδράματος στην εκπαίδευση παρέχει στους συμμετέχοντες μια μοναδική ευκαιρία να ανακαλύψουν και πάλι τους εαυτούς τους "στη μεταφορά", κατά τη διαδικασία της απελευθέρωσης αγνώστων μέχρι σήμερα, κρυμμένων ταλέντων, δεξιοτήτων και αναγκών.

Οι ψυχοδραματικές τεχνικές είναι πολύ χρήσιμες για τα εποπτικά έργα των εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα στην επαφή τους με τις ευάλωτες ομάδες. Στην ανταλλαγή ρόλων με εκείνους που φροντίζουν, οι εκπαιδευτικοί κερδίζουν μια νέα προοπτική και την κατανόηση των ενεργειών τους. Έχουν την ευκαιρία να αναθεωρήσουν τις ιδέες σχετικά με τις ανάγκες των μαθητών και του ρόλου τους στην παροχή υποστήριξης. Η εποπτεία που κάνει χρήση των τεχνικών του ψυχοδράματος διευκολύνει τη συζήτηση σχετικά με τους επαγγελματικούς τους ρόλους, τη σύγκρουση μεταξύ των επαγγελματικών και των προσωπικών αξιών και τα ηθικά διλήμματα που συνδέονται με την επαγγελματική εργασία.

*Maria Roth
Sorina Bumbulut
Éva Varro*

Ο εκπαιδευτικός, ο αρχηγός, ο δάσκαλος - κάποιος που οδηγεί την ομάδα και πραγματοποιεί εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι ένα βασικό στοιχείο για την απόκτηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των συμμετεχόντων στα μαθήματα.

Η φύση της εκπαιδευτικής πορείας του κάθε μαθητή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το θάρρος του εκπαιδευτικού προτείνοντας καινοτόμες, δημιουργικές και αποτελεσματικές μεθόδους εργασίας.

Κάθε μέρα, οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται αντιμέτωποι με πολλές δυσκολίες και προβλήματα στην εργασία τους – και χρειάζονται υποστήριξη. Η εποπτεία διεξάγεται με τη χρήση του ψυχοδράματος και παρέχει τη δυνατότητα όχι μόνο να συζητήσει τα δύσκολα ζητήματα αλλά και να τα μεταφέρει στη διάσταση των δραστηριοτήτων και των εμπειριών πάνω στη σκηνή. Το ψυχόγραμμα είναι επίσης μια πολύ πολύτιμη πηγή ανατροφοδότησης από τα μέλη της ομάδας. Μέσω της ανταλλαγής, ανατροφοδότηση του ρόλου και ανατροφοδότηση του προσδιορισμού, κάθε πρόβλημα που αναλύεται κερδίζει ένα ευρύτερο πλαίσιο, με πολλά πιθανά ονόματα, πράγμα που βοηθά να ξεπεραστεί το αίσθημα της μοναξιάς, της απογοήτευσης και της απελπισίας.

Εύχομαι σε όλους τους εκπαιδευτικούς, ιδιαίτερα στους συμμετέχοντες στα προγράμματα πιλοτικών εργαστηρίων από τις χώρες-συνεργάτες, μια δημιουργική ενέργεια, θάρρος και επιμονή στο καθημερινό, δύσκολο έργο σας το οποίο είναι εξαιρετικά σημαντικό και αναγκαίο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Peter Felix Kellermann, *Focus on Psychodrama. The Therapeutic Aspects of Psychodrama*, Jessica Kingsley Publishers, London 1992

The Handbook of Psychodrama, Edited by Marcia Karp, Paul Holmes and Kate Bradshaw Tavon, Routledge, London 1998

Jacob Levy Moreno, *Who shall Survive? Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama*, Beacon House, Washington D.C. 1977

Jacob Levy Moreno, *The Theatre of Spontaneity*, Beacon House, New York 1973

René F. Marineau, *Jacob Levy Moreno 1889-1974: father of psychodrama, sociometry, and group psychotherapy*, Routledge, New York 1989

The essential Moreno: writings on psychodrama, group method, and spontaneity by Jacob Levy Moreno, Edited by Jonathan Fox, Springer Publishing Company, New York 1987

Adam Blatner, *Foundations of Psychodrama: History, Theory, and Practice*, Springer Publishing Company, New York 2008

Adam Blatner, Allee Blatner, *The Art of Play: Helping Adults Reclaim Imagination and Spontaneity*, Brunner/Mazel, New York 1997

Psychodrama Advances in Theory and Practice, Edited by Clark Baim, Jorge Burmeister, Manuela Maciel, Routledge, London/New York 2007

Adam Blatner, *Acting-in: Practical Applications of Psychodramatic Methods*, Springer Publishing Company, New York 1996

Paul Holmes, *The inner world outside: object relations theory and psychodrama*, Routledge, London & New York 1992

Adaline Starr, *Psychodrama: Rehearsal for Living*, Nelson-Hall, Chicago 1997

Mary Watkins, *Invisible Guests: The Development of Imaginal Dialogues*, Lawrence Erlbaum, Hillsdade, NJ 1986

W.R. Bion, *Experiences in Groups and Other Papers*, Routledge, London 1991

E.E. Goldman and D.S. Morrison, *Psychodrama: Experience and Process*, Kendall/Hunt Publishing Company, Dubuque, IO 1984

Tian Dayton, *The Living Stage: A Step-By-Step Guide to Psychodrama, Sociometry and Experiential Group Therapy*, Health Communications, Deerfield Beach, FL 2005

Tian Dayton, *Drama Games: Techniques for Self-Development*, Health Communications, Deerfield Beach, FL 1991

Psychodrama Since Moreno: Innovations in Theory and Practice, Edited by Paul Holmes, Marcia Karp, Michael Watson, Routledge, New York 1994

The Quintessential Zerka: Writings by Zerka Toeman Moreno on Psychodrama, Sociometry and Group Psychotherapy, Edited by Toni Horvatin and Edward Schreiber, Routledge, London & New York 2006

Jo Salas, *Improvising Real Life personal stories in playback theatre*, Kendall/Hunt Publishing Company, Dubuque, IO 1996

Jonathan Fox, *Acts of Service*, Tusitala, New York 2003

Patricia Sternberg and Antonina Garcia, *Sociodrama: Who's in Your Shoes?*, Praeger, New York 1989

Robert J. Landy, *Essays in Drama Therapy: The Double Life*, Jessica Kingsley Publishers, London 1996

Robert J. Landy, *Persona and Performance: The Meaning of Role in Drama, Therapy, and Everyday Life*, The Guilford Press, New York 1996

David Read Johnson and Renee Emunah, *Current Approaches in Drama Therapy*, Charles C. Thomas Publisher, Springfield, IL 2009

Renee Emunah, *Acting For Real: Drama Therapy Process, Technique, and Performance*, Routledge, New York 1994

Sue Jennings, *The Handbook of dramatherapy*, Routledge, London 1994

Sue Jennings, *Dramatherapy: theory and practice 3*, Routledge, London 1997

Phil Jones, *Drama as therapy: theatre as living*, Routledge, London 1996

Ron Wiener, *Creative Training: Sociodrama and Team-building*, Jessica Kingsley, London 1997

Dorothy Stock Whitaker, *Using groups to help people*, Routledge and Kegan Paul, London 2002

Psychodrama. Elementy teorii i praktyki, redakcja naukowa Anna Bielańska, ENETEIA, Warszawa 2009

Anna Bielańska, *Teatr, który leczy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005

http://www.pife-europe.eu/index_home_eng.htm

<http://www.fepto.eu/>

<http://www.playbackschool.org/>

<http://www.blatner.com/adam/>

<http://www.psychodrama.pl/>

<http://www.sociedadeportuguesapsicodrama.com/>

<http://www.sesame-institute.org/>

<http://www.dramatherapy.net/>

<http://www.mpv-sam.com/articles>

DVD – Το ψυχόδραμα στον Εκπαιδευτικό Τομέα

Δραστηριότητες εργαστηρίων στην Κύπρο

Δραστηριότητες εργαστηρίων στην Πολωνία

Δραστηριότητες εργαστηρίων στην Πορτογαλία

Δραστηριότητες εργαστηρίων στην Ρουμανία

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

The Bielskie Stowarzyszenie Teatr Grodzki, Bielsko-Biała, Πολωνία
Συντονιστής του Προγράμματος, Υπεύθυνος οργανισμός για τη δημιουργία και τη δημοσίευση των δύο βιβλίων και υλικού ταινιών καθώς και την οργάνωση σεμιναρίου "Γεφυρώνοντας το Ψυχόδραμα και την Εκπαίδευση των Ενηλίκων", ένα σεμινάριο Grundtvig που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2010 (Κρακοβία, Πολωνία)

www.teatrgrodzki.pl

Ο οργανισμός λειτουργεί από το 1999 και είναι ένα αναγνωρισμένο φιλανθρωπικό ίδρυμα με ένα ευρύ πρόγραμμα στήριξης για τη βοήθεια και τα κίνητρα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και αυτών που μειονεκτούν με βάση τις δημιουργικές και τις καλλιτεχνικές προσεγγίσεις. Το Θέατρο Grodzki έχει παράξει μια σειρά από βιβλία, ταινίες και υλικά πολυμέσων εκπαιδευτικού χαρακτήρα, διοργανώνει επίσης τη κατάρτιση, τα συνέδρια και τα σεμινάρια που σχετίζονται με τις τέχνες, την εκπαίδευση και την κοινωνική οικονομία, διευθύνει το πρόγραμμα θεραπείας της εργασίας "Είσαι χρήσιμος!" καθώς και δύο προστατευόμενα εργαστήρια.

Societatea de Psihodrama „J.L. Moreno” , Cluj-Napoca, Ρουμανία
Υπεύθυνο για την ανάπτυξη της μεθοδολογίας για το εφαρμοσμένο ψυχόδραμα στην εκπαίδευση των ενηλίκων.

www.psihodrama.ro

Βρίσκεται σε εξέλιξη από το 1994 και είναι εμπορική οργάνωση που παρέχει κατάρτιση στους τομείς του ψυχοδράματος σε πολλές πόλεις σε ολόκληρη τη Ρουμανία (στη ρουμανική και την ουγγρική γλώσσα). Επίσης διοργανώνει πολλά σεμινάρια ψυχοδράματος και διεθνή συνέδρια. Είναι μέλος του Federation of European Psychodrama Training Organisations (FEPTO)

Σύνδεσμος Εκπαίδευσης Ενηλίκων Κύπρου, Λευκωσία, Κύπρος
Υπεύθυνο για το συντονισμό του πιλοτικού εργαστηριακού
προγράμματος σε όλες τις χώρες-συνεργάτες
www.cyaea.org.cy

Ο σύνδεσμος λειτουργεί από το 1982 και είναι ένας από τους παλαιότερους ευρωπαϊκούς οργανισμούς που εργάζονται στον τομέα της εκπαίδευσης των ενηλίκων. Η αποστολή του είναι η προώθηση της δια βίου μάθησης στη Κύπρο και η ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας σε αυτόν τον τομέα. Ο ΣΕΕΚ είναι μέλος του Παγκόσμιου Συμβουλίου για την Εκπαίδευση των Ενηλίκων καθώς και μέλος στην Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Εκπαίδευση των Ενηλίκων (ΕΑΕΑ).

Sociedade Portuguesa de Inovação, Πόρτο, Πορτογαλία
Υπεύθυνο για τη δημιουργία και την υλοποίηση της διαφημιστικής εκστρατείας.
www.spi.pt

Sociedade Portuguesa de Inovação

Η οργάνωση έχει τεθεί σε λειτουργία από το 1997, αναπτύσσοντας δραστηριότητα σε τρεις τομείς: την εκπαίδευση, την παροχή συμβουλών και την έρευνα και την ανάπτυξη (R&D). Επικεντρώνεται στην προώθηση των καινοτόμων σκέψεων και στα οφέλη της διεθνούς συνεργασίας. Το SPI δραστηριοποιείται στην Ευρώπη, στη Βόρεια Αμερική και στην Ασία.

EST Lifelong Learning Centre, Wadowice, Πολωνία
www.est.iq.pl

Υπεύθυνο για την αξιολόγηση όλων των δραστηριοτήτων του έργου και της διαφημιστικής εκστρατείας. Το EST λειτουργεί από το 1994, παρέχοντας μαθήματα γλωσσών, πληροφορικής, εκπαίδευσης σε διαπροσωπική και διαπολιτισμική επικοινωνία, προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης και εκπαιδευτικά προγράμματα αξιολόγησης των. Το EST εργάζεται δραστήρια σε συνεργασία με πολλές Ευρωπαϊκές οργανώσεις στον τομέα της δια βίου μάθησης.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο I. Το θεωρητικό υπόβαθρο	11
Ορισμοί	12
Η θεωρία του Ρόλου	16
Το ψυχόδραμα στην Εκπαίδευση	17
Κεφάλαιο II. Τα εκπαιδευτικά πλαίσια	23
Εκπαιδευτικές Δεξιότητες	24
Στη Ψυχοδραματική Σκηνή	27
Η Ανάγκη για Εποπτεία	31
Τα προβλήματα επικοινωνίας	35
Κεφάλαιο III. Προθέρμανση και κοινωνιομετρικές τεχνικές	43
Ασκήσεις προθέρμανσης	46
Κοινωνιομετρία	54
Κεφάλαιο IV. Εκπαιδευτικά σενάρια	65
Μάσκες	66
Σημασία	68
Ρόλοι	71
Καρέκλες	73
Ομαδικά παιχνίδια	75
Γυάλα με τα ψάρια	70
Δώρα	81
Μονοπάτι	84
Περίληψη	91
Βιβλιογραφία	95
Οργανισμοί που συμμετέχουν στο πρόγραμμα	98

www.potens.com.pl

